

ERKENNING EN TENUITVOERLEGGING BUITEN VERORDENING EN VERDRAG: HET HUIDIGE STELSEL OP DE SCHOP?

Een onderzoek naar de wenselijkheid van
een wijziging van artikel 431 Rv

Robin Tess Bolland
Begeleiders: dhr. M. Zilinsky & dhr. P. Vlas
Inleverdatum: 23-06-2022

Faculteit: Rechtsgeleerdheid
Afstudeerrichting: Ondernemingsrecht (master Ondernemingsrecht aan de Zuidas)
Woorden: 24.874

VOORWOORD

Toen een aantal maanden geleden het eerste idee voor het onderwerp van deze scriptie bij mij opkwam, had ik nog geen weet van de vele aspecten die hierbij een rol spelen. Ik was geïnteresseerd in de materie van het Gazprombank-arrest van de Hoge Raad, en was daarom van plan te onderzoeken op welke manier de in dit arrest genoemde erkenningsvereisten in de jurisprudentie worden toegepast en uitgelegd. Hoewel deze analyse nog steeds deel uitmaakt van mijn scriptie, is deze verworden tot slechts een onderdeel hiervan, een beschouwing in het kader van de beantwoording van een meer omvattend vraagstuk. Het huidige onderwerp, de wenselijkheid van een wijziging van artikel 431 Rv en, meer in het algemeen, van het geldende regime voor de erkenning en tenuitvoerlegging van buitenlandse beslissingen buiten verordening en verdrag, is mijns inziens een stuk interessanter. Niet alleen leent het zich voor analyse vanuit een veel breder scala aan perspectieven, ook biedt het ruimte om met concrete suggesties voor de wetgever te komen.

Deze uitdieping van mijn onderwerp heb ik te danken aan mijn scriptiebegeleider, dhr. Zilinsky. Van hem hoorde ik over de actuele ontwikkelingen omtrent het onderwerp (zoals het advies waaraan de Staatscommissie momenteel werkt), en over verschillende aspecten en vraagstukken die in de discussie hierover een rol spelen. Ik ben dhr. Zilinsky hiervoor dan ook zeer erkentelijk. Ook heb ik, in het verdere schrijfproces, veel gehad aan de feedback van dhr. Zilinsky en dhr. Vlas. Zonder hun scherpe en duidelijke commentaar had deze scriptie niet in deze vorm voor u gelegen.

Rest mij alleen nog u als lezer alvast te bedanken voor het lezen van dit onderzoek. Hopelijk leidt het lezen van deze scriptie bij u tot nieuwe inzichten en een vergrote interesse in het onderwerp, zoals het schrijven ervan bij mij heeft bewerkstelligd.

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	3
Inhoudsopgave	4
Inleiding	7
Methode	8
Afbakening	9
Hoofdstuk 1: Huidig wettelijk stelsel	10
1.1 Inleiding	10
1.2 De exequaturprocedure van artikel 985 e.v. Rv	11
1.3 Artikel 431 Rv	12
1.3.1 Geschiedenis en grondslag	12
1.3.2 Tekst en uitleg	13
1.4 Buitenlandse beslissingen inhoudende voorlopige of bewarende maatregelen	15
1.5 Conclusie	16
Hoofdstuk 2: Erkennen en tenuitvoerlegging in de praktijk	17
2.1 Inleiding	17
2.2 Ontwikkelingen tussen 1838 en 1924	17
2.3 Het Bontmantel-arrest	18
2.4 Ontwikkelingen tussen 1924 en 1993	18
2.5 De Esmil-arresten	21
2.6 Ontwikkelingen tussen 1993 en 2014	22
2.7 Het Gazprombank-arrest	23
2.7.1 Essentie	23
2.7.2 Overwegingen Hoge Raad	23
2.7.3 Verhouding tot eerdere rechtspraak	25
2.7.4 Reactie in de literatuur	27
2.8 Uitleg van de Gazprombank-criteria in de literatuur en jurisprudentie	28
2.8.1 Bevoegdheid buitenlandse rechter	28
2.8.2 Behoorlijke procedure	32
2.8.3 Openbare orde	35
2.8.4 Niet onverenigbaar met een eerdere beslissing	37
2.9 Jurisprudentie na het Gazprombank-arrest	37
2.9.1 Yukos	37
2.9.2 ABA/Enel	38
2.10 Conclusie	38
Hoofdstuk 3: Vraagstukken in het kader van artikel 431 Rv en het Gazprombank-arrest	39
3.1 Inleiding	39
3.2 Bevoegdheid van de Nederlandse rechter	39
3.2.1 Inleiding	39
3.2.2 Opvattingen in literatuur en rechtspraak	39
3.2.3 Analyse artikel 431 Rv	43
3.2.4 Rechtsmacht in een eventuele hercodificatie	46
3.2.5 Rechtsmacht in een exequaturprocedure ex artikel 985 Rv	47

3.3 Verjaring van de buitenlandse beslissing	47
3.3.1 Inleiding	47
3.3.2 Problematiek	48
3.3.3 Samenvatting	50
3.4 Uitputting van rechtsmiddelen	50
3.4.1 Inleiding	50
3.4.2 De uitputtingsregel in een exequaturprocedure	51
3.4.3 De uitputtingsregel in een artikel 431 lid 2 Rv-procedure?	51
3.4.4 <i>Effective remedy</i> en gelegenheid tot inzet van het rechtsmiddel	53
3.4.5 Mee te wegen omstandigheden	53
3.4.6 Samenvatting	54
3.5 Conclusie	54
Hoofdstuk 4: De wenselijkheid van een wetswijziging	56
4.1 Inleiding	56
4.2 Codificatie van het stelsel ontwikkeld in de jurisprudentie	56
4.2.1 Inleiding	56
4.2.2 Betere reflectie van de praktijk	56
4.2.3 Eén duidelijke lijn in de rechtspraak	57
4.2.4 Beter passend bij een <i>civil law</i> -stelsel	57
4.2.5 Argumenten tegen hercodificatie?	58
4.2.6 Tussenconclusie	58
4.3 Invoering van een algemeen exequatur	58
4.3.1 Inleiding	58
4.3.2 Reciprociteit, rechtszekerheid en <i>civil law</i>	59
4.3.3 Kosten, snelheid en efficiëntie van de procedure	60
4.3.4 Ontbreken van wederzijds vertrouwen	60
4.3.5 Tussenconclusie	61
4.4 Conclusie	61
Hoofdstuk 5: Suggesties voor een wijziging van artikel 431 Rv	63
5.1 Inleiding	63
5.2 Gevolgen van het exequatur	63
5.3 Bevoegdheid van de Nederlandse rechter	64
5.4 Uitputtingsregel	65
5.5 Opeenstapeling van verjaringstermijnen en uitvoerbaarheid	65
5.6 De Gazprombank-vereisten	66
5.7 Codificatievoorstel	68
Conclusie	71
Bronnenlijst	74

INLEIDING

Degene die in een vreemd land, niet zijnde een EU-lidstaat, een gunstige veroordelende rechterlijke beslissing heeft verkregen, kan deze beslissing niet zonder meer ten uitvoer leggen in Nederland. Hiervoor dient eerst een exequatur, een verlof tot tenuitvoerlegging, te worden verkregen bij de Nederlandse rechter. De basis voor het verlenen van een exequatur kan gelegen zijn in een verordening die zowel Nederland als het land van herkomst van de beslissing bindt, of een executieverdrag waarbij beide landen partij zijn. In gevallen waarin er geen verordening of verdrag van toepassing is, kan de buitenlandse beslissing niet in Nederland ten uitvoer worden gelegd. Wel biedt artikel 431 lid 2 Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (hierna: Rv) de mogelijkheid om het geding opnieuw voor te leggen aan de rechter ter behandeling, dit keer bij de Nederlandse rechter.

In de jurisprudentie is in de loop der tijd de praktijk ontwikkeld dat in een procedure op de voet van artikel 431 lid 2 Rv een inhoudelijke herbeoordeling achterwege kan blijven, als de buitenlandse beslissing waarop de eiser een beroep doet voldoet aan bepaalde erkenningsvoorwaarden. Is dit het geval, dan wordt het buitenlandse vonnis erkend in Nederland en wordt de gebondenheid van partijen aan dit vonnis tot uitgangspunt genomen. Het nieuwe Nederlandse vonnis kan dan zonder nieuw onderzoek gewezen worden conform de buitenlandse beslissing. Deze praktijk is door de Hoge Raad bevestigd in het bekende Gazprombank-arrest, waarin ook de vier vereisten worden genoemd waaraan een buitenlandse beslissing dient te voldoen om voor erkenning in aanmerking te komen.¹

Naar aanleiding van de ontwikkelingen in de jurisprudentie klinkt in de literatuur en de rechtspraak de roep om wijziging van artikel 431 Rv, teneinde dit in overeenstemming te brengen met de praktijk. In 2016 werd in opdracht van het Wetenschappelijke Onderzoek- en Documentatiecentrum van het ministerie van Veiligheid en Justitie reeds een onderzoek uitgevoerd naar de mogelijkheid van wijziging van artikel 431 Rv, waarop een set aanbevelingen voor de wetgever volgde. Recentelijk is bovendien de Staatscommissie voor het internationaal privaatrecht, onder voorzitterschap van dhr. Vlas, gevraagd een advies uit te brengen over de eventuele wijziging van het artikel. Specifiek is de Staatscommissie gevraagd de mogelijkheid te beoordelen om een volwaardige exequaturregeling in te voeren voor buitenlandse beslissingen waarop geen verordening of verdrag van toepassing is.² Het veralgemeniseren van de exequaturprocedure zou het mogelijk maken om de buitenlandse beslissing zelf ten uitvoer te leggen in Nederland, zonder dat hier een nieuw, Nederlands vonnis voor nodig is.

¹ HR 26 september 2014, ECLI:NL:HR:2014:2838, NJ 2015/478, m.nt. Th.M. de Boer (*Gazprombank/Bensadon*).

² Brief van de Minister voor Rechtsbescherming van 13 december 2021 ('Antwoorden Kamervragen over rechtszekerheid na Brexit'), p. 5.

Deze scriptie beoogt een voorzet op het advies van de Staatscommissie te vormen. In het onderhavige onderzoek wordt onder de loep genomen of een wijziging van artikel 431 Rv wenselijk zou zijn. In dit kader wordt beoordeeld of het aan te raden is om het in de jurisprudentie ontwikkelde stelsel voor de erkenning van buitenlandse beslissingen buiten verordening en verdrag te codificeren, en wordt eveneens in bredere zin bekeken of dit stelsel aan aanpassing toe is.

De hoofdvraag die in deze scriptie beantwoord zal worden is:

In hoeverre is het wenselijk om het huidige Nederlandse stelsel van erkenning en tenuitvoerlegging van buitenlandse beslissingen buiten verdrag en verordening, dat bestaat als gevolg van artikel 431 Rv en de ontwikkelingen in de jurisprudentie, te wijzigen?

Hiertoe zullen achtereenvolgens de volgende deelvragen behandeld worden:

1. Wat is het huidige stelsel voor de erkenning en tenuitvoerlegging van buitenlandse beslissingen zoals vastgelegd in de wet?
2. Wat is het huidige stelsel voor de erkenning en tenuitvoerlegging van buitenlandse beslissingen in de praktijk?
3. Welke vraagstukken spelen er met betrekking tot de erkenning en tenuitvoerlegging van buitenlandse beslissingen waaraan een eventuele wetswijziging zou moeten beantwoorden?
4. Is het wenselijk dat artikel 431 Rv wordt aangepast?
5. Indien bij de beantwoording van deelvraag 5 blijkt dat een wetswijziging wenselijk is: hoe moet een dergelijke wetswijziging eruit gaan zien?

Indien uit het onderzoek blijkt dat een wijziging van artikel 431 Rv wenselijk is, zal de scriptie worden afgesloten met een codificatievoorstel.

Methode

Het ten behoeve van deze scriptie verrichte onderzoek heeft voornamelijk bestaan uit literatuuronderzoek en jurisprudentieonderzoek. In het kader van hoofdstuk 1 is literatuur geraadpleegd over de geschiedenis van de erkenning en tenuitvoerlegging van buitenlandse beslissingen in Nederland. Eveneens zijn hieruit verschillende opvattingen gedestilleerd omtrent de uitleg van artikel 431 Rv. In hoofdstuk 2 is vanzelfsprekend vooral jurisprudentieonderzoek verricht, nu dat hoofdstuk gaat over de ontwikkelingen in de artikel 431 Rv-jurisprudentie en de uitleg van de geldende erkenningsvereisten in de rechtspraak. Voor de uitleg van deze vereisten is tevens gebruik gemaakt van literatuur, aangezien ook hieruit belangrijke informatie kan worden opgedaan over de heersende opvattingen omtrent de toepassing en interpretatie van in de rechtspraak gehandhaafde vereisten.

Aan de basis van hoofdstuk 3, waarin verschillende vraagstukken aan bod komen waarover in het kader van artikel 431 Rv en het Gazprombank-arrest discussie bestaat, ligt vooral literatuuronderzoek. Waar nodig voor de bespreking van de vraagstukken is jurisprudentie aangehaald. Ook is in dit hoofdstuk een eigen analyse opgenomen van artikel 431 Rv, waartoe gebruik is gemaakt van de grammaticale, wetssystematische en wetshistorische interpretatiemethoden.

In hoofdstuk 4 is naast literatuur- en jurisprudentieonderzoek tevens een beknopt rechtsvergelijkend onderzoek verricht. In deze rechtsvergelijking zijn België, Duitsland, Frankrijk, Luxemburg, Oostenrijk, Zwitserland, Spanje, Tsjechië, Engeland & Wales, de Verenigde Staten, Canada en China betrokken. Aangezien de rechtsvergelijking in dit hoofdstuk met name dient ter illustratie van bepaalde punten en niet bedoeld is om een volledig beeld te geven van het relevante recht in deze landen, is niet met betrekking tot elk land een even uitgebreid rechtsvergelijkend onderzoek uitgevoerd.

Tot slot zijn in hoofdstuk 5 conclusies getrokken uit het onderzoek in de voorgaande hoofdstukken.

Afbakening

Het onderzoek in deze scriptie richt zich op veroordelende buitenlandse beslissingen, aangezien deze – anders dan constitutieve, declaratoire en afwijzende vonnissen – vatbaar zijn voor zowel erkenning als tenuitvoerlegging. Daarom zijn slechts veroordelende beslissingen relevant in het kader van artikel 431 Rv, dat immers ziet op de tenuitvoerlegging van buitenlandse beslissingen.

Het onderzoek omvat slechts rechterlijke beslissingen en geen arbitrale uitspraken. Artikel 431 Rv dekt immers geen arbitrale beslissingen, nu de regels voor de erkenning en tenuitvoerlegging hiervan buiten verordening en verdrag reeds zijn neergelegd in artikel 1076 Rv.³

³ N. Rosner, *Cross-Border Recognition and Enforcement of Foreign Money Judgments in Civil and Commercial Matters* (diss. RUG), 2004, p. 14.

HOOFDSTUK 1

HUIDIG WETTELIJK STELSEL

1.1 Inleiding

Op de vraag of een beslissing, door een buitenlandse rechter gegeven, in Nederland kan worden erkend en ten uitvoer gelegd, is geen eenduidig antwoord mogelijk. Het systeem van erkenning en tenuitvoerlegging dat geldt voor een bepaalde beslissing in den vreemde hangt namelijk af van de wijze waarop Nederland zich verhoudt tot het land van herkomst van de beslissing. De hoofdregel is te vinden in het eerste lid van artikel 431 Rv: beslissingen van vreemde rechters kunnen in Nederland niet ten uitvoer worden gelegd. Op dit uitgangspunt bestaan echter legio uitzonderingen. Zo kan de mogelijkheid tot tenuitvoerlegging van een buitenlandse beslissing voortvloeien uit een Europese verordening. Valt een beslissing bijvoorbeeld binnen het toepassingsbereik van Verordening (EU) nr. 1215/2012 (hierna: de Brussel I-bis Verordening)⁴, dan geldt het stelsel van tenuitvoerlegging dat daarin is neergelegd.⁵ Is tussen Nederland en de staat van herkomst een (bilateraal of multilateraal) executieverdrag van kracht, dan kan dat verdrag regels bevatten betreffende de erkenning en de tenuitvoerlegging van vonnissen over en weer.⁶ Bevat het executieverdrag of de daarbij gaande uitvoeringswet geen concrete regels over de tenuitvoerleggingsprocedure, dan wordt de erkenning en tenuitvoerlegging van beslissingen uit de verdragsstaat in Nederland geregeld door de artikelen 985-994 Rv.⁷ Hiermee is het toepassingsbereik van de regel van artikel 431 lid 1 Rv derhalve teruggebracht naar beslissingen die niet uitvoerbaar zijn krachtens een verordening of verdrag.

Toch is ook voor deze gevallen in de rechtspraak in de loop der tijd een stelsel van erkenning en tenuitvoerlegging ontwikkeld dat afwijkt van de ‘hoofdregel’ van artikel 431 Rv, zoals later in deze scriptie aan de orde zal komen. Alvorens daarop in te gaan, is het raadzaam om de wettekst van artikel 431 Rv onder de loep te nemen, evenals de overwegingen die aan het opstellen van dit artikel ten grondslag lagen. Eerst zal echter de exequaturprocedure van artikel 985 e.v. Rv, voor buitenlandse rechterlijke beslissingen die uitvoerbaar zijn krachtens een tussen Nederland en het land van herkomst van de beslissing geldend executieverdrag of de wet, kort worden besproken.

⁴ Verordening (EU) nr. 1215/2012 van het Europees Parlement en de Raad van 12 december 2012 betreffende de rechterlijke bevoegdheid, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken, *PB L 351* van 20 december 2012, p. 1-32.

⁵ Andere Europese verordeningen die de tenuitvoerlegging van bepaalde buitenlandse beslissingen mogelijk maken, zijn de Europese erfrechtverordening, de Europese alimentatieverordening en de herschikte Insolventieverordening.

⁶ M. Zilinsky, *De Europese Executoriale Titel* (Burgerlijk Proces & Praktijk nr. III) (diss. Amsterdam VU), Deventer: Kluwer 2005, p. 43; A. Steneker, *Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht. Procesrecht. 5. Beslag en executie*, Deventer: Wolters Kluwer 2019, nr. 572.

⁷ Artikel 992 Rv: “De bepalingen van deze titel zijn slechts van toepassing, voor zover een verdrag of een bijzondere wet geen afwijkende voorzieningen inhoudt.”

1.2 De exequaturprocedure van artikel 985 e.v. Rv

Uit artikel 431 lid 1 Rv volgt dat de tenuitvoerlegging van een buitenlandse rechterlijke beslissing alleen mogelijk is op grond van de artikelen 985-994 Rv. Die artikelen bieden de mogelijkheid tot het verkrijgen van een verlot tot tenuitvoerlegging van de buitenlandse beslissing bij de Nederlandse rechter, een zogenoemd exequatur. Voor het verkrijgen van een exequatur krachtens artikel 985 e.v. Rv is vereist dat de buitenlandse beslissing in kwestie uitvoerbaar is in het land van herkomst, en tevens uitvoerbaar in Nederland krachtens een verdrag of de wet.⁸ Meestal vloeit de uitvoerbaarheid van een buitenlandse beslissing in Nederland voort uit een executieverdrag, gesloten tussen Nederland en het land waar de beslissing gegeven is.⁹ Ten tijde van de introductie van de exequaturprocedure van artikel 985 e.v. Rv waren er nog geen voorbeelden van uitvoerbaarheid krachtens de wet.¹⁰

Hoewel artikel 985 Rv spreekt van een buitenlandse *beslissing*, niet van een vonnis, moet de beslissing wel een executorialie titel opleveren, die zich leent voor tenuitvoerlegging.¹¹ Verder wordt het begrip ‘beslissing’ in de wet of in de parlementaire geschiedenis niet nader toegelicht; de invulling van dit begrip wordt derhalve primair bepaald door het executieverdrag dat de exequaturmogelijkheid regelt. Hetzelfde geldt voor de invulling van het begrip ‘rechter’.¹²

Artikel 985 Rv noemt met zoveel woorden dat in de exequaturprocedure de “*zaak zelf*” niet aan een nieuw inhoudelijk onderzoek door de Nederlandse rechter wordt onderworpen. Wel dient de rechter vaak aan een aantal beletselen te toetsen, alvorens het verlot verleend kan worden.¹³ Het relevante executieverdrag bepaalt om welke beletselen het hierbij gaat.¹⁴

Artikel 985 Rv scheidt *an sich* geen rechtsmacht voor de Nederlandse rechter om kennis te nemen van het exequaturverzoek. De absolute bevoegdheid van de Nederlandse rechter is echter gegeven met het bestaan van een executieverdrag. Een dergelijk verdrag, gesloten tussen Nederland en een of meerdere andere landen, beoogt immers juist mogelijk te maken dat voor beslissingen uit die andere landen een executorialie titel kan worden verkregen bij de Nederlandse rechter (en vice versa). Hiertoe is het uiteraard noodzakelijk dat de Nederlandse rechter bevoegd is om kennis te nemen van een exequaturverzoek. Artikel 985 Rv wijst aan welke rechter relatief bevoegd is, te weten “*de rechtbank van het arrondissement waar de wederpartij van de verzoeker woonplaats heeft en die van het arrondissement waar de tenuitvoerlegging wordt verlangd.*”

⁸ Zie respectievelijk artikel 986 lid 2 Rv en artikel 985 Rv.

⁹ Vlas, in: *GS Burgerlijke Rechtsvordering*, art. 985 Rv, aant. 3.

¹⁰ Kamerstukken II 1962-1963, 7179, nr. 3, p. 3-4.

¹¹ Vlas, in: *GS Burgerlijke Rechtsvordering*, art. 985 Rv, aant. 2.

¹² M. Zilinsky, in: *T&C Burgerlijke Rechtsvordering 2020*, artikel 985 Rv, aant. 2 en 3.

¹³ Vlas, in: *GS Burgerlijke Rechtsvordering*, art. 985 Rv, aant. 5; Asser Procesrecht/Steneker 5, nr. 573.

¹⁴ Vlas, in: *GS Burgerlijke Rechtsvordering*, art. 985 Rv, aant. 5.

1.3 Artikel 431 Rv

1.3.1 Geschiedenis en grondslag

In de 16^e eeuw waren rechterlijke beslissingen naar Nederlands recht in beginsel alleen executabel binnen het grondgebied waarbinnen ze gewezen waren. Wel kwamen beslissingen, gegeven in een andere provincie van de Nederlanden of in het buitenland, in aanmerking voor een verlot tot tenuitvoerlegging, een exequatur, als ze voldeden aan een aantal voorwaarden.¹⁵ Een van deze vereisten was dat de beslissing niet in strijd mocht zijn met een rechtsregel van de plaats waar het exequatur werd verzocht; het exequatur kon dus pas verleend worden na een zogeheten *révision au fond*, een inhoudelijke herbeoordeling van het buitenlandse vonnis.¹⁶ Tijdens de Franse bezetting van Nederland en voor enige tijd daarna, werden de erkenning en tenuitvoerlegging van buitenlandse beslissingen geregeld door de Franse Code de Procédure Civile en Code Civile, tot in 1838 het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering in werking trad. Voortaan bevatte artikel 431 Rv de hoofdregel voor de erkenning en tenuitvoerlegging van buitenlandse beslissingen.¹⁷ Voor het artikel was artikel 121 van de Franse Code Michaud (1629) als voorbeeld genomen, dat in de weg stond aan het toekennen van enig effect aan buitenlandse beslissingen.¹⁸ In navolging hiervan verbood ook artikel 431 Rv de tenuitvoerlegging van buitenlandse beslissingen in Nederland, daarmee een einde makend aan het exequatur na een *révision au fond*. Het artikel bracht in plaats daarvan een verplichting met zich om een nieuwe procedure te starten om een buitenlands vonnis in Nederland ten uitvoer te kunnen leggen.¹⁹

Bij het ontwerp van artikel 431 Rv lichtte de Nederlandse regering naar aanleiding van een vraag van een afdeling van de Tweede Kamer toe dat een buitenlands vonnis in beginsel hier te lande niet ten uitvoer moet kunnen worden gelegd “*omdat niemand van zijn dagelijkschen regter kan worden afgetrokken.*”²⁰ Deze gedachte vloeide voort uit het soevereiniteitsbeginsel, waarop ook voorbeeldbepaling artikel 121 Code Michaud gebaseerd was.²¹ Dat beginsel houdt in dat staten in principe niet gebonden zijn aan elkaars beslissingen, aangezien de tenuitvoerlegging van een beslissing samenhangt met de uitoefening van staatsmacht en derhalve een kernbevoegdheid van de soevereine staat vormt.²² Wel kon volgens de Nederlandse regering op “*daden of toestemmingen van de zijde der Nederlanders (...) bij den regter alhier acht (...) worden geslagen, zonder dat daarom het vonnis als zoodanig uitvoerlijk zij.*”²³ Met andere woorden:

¹⁵ Rosner 2004, p. 6.

¹⁶ Rosner 2004, p. 7.

¹⁷ Rosner 2004, p. 8.

¹⁸ R. Michaels, Recognition and Enforcement of Foreign Judgments, in: R. Wolfrum (red.), *Max Planck Encyclopedia of Public International Law*, Oxford: Oxford University Press 2009, nr. 6.

¹⁹ Rosner 2004, p. 9.

²⁰ J.J.F. Noordziek, *Geschiedenis der beraadslagingen gevoerd in de Kamers der Staten-Generaal over het Ontwerp van Wetboek van Burgerlijke Rechtspleging*. Volume II, Den Haag: Nijhoff 1885, p. 736 (via: Rosner 2004, p. 11).

²¹ Hoewel volgens sommige auteurs een Nederlands wantrouwen in de beslissingen gegeven door buitenlandse rechters de daadwerkelijke reden achter artikel 431 Rv was; zie bijvoorbeeld M.G.T. van den Ham, *De Kracht van Buitenlandsche Vonnissen in het Internationaal Privaatrecht* (diss. Utrecht), 1890, p. 17-18 (via: Rosner 2004, p. 11); L. van Praag, ‘Welke kracht hebben in Nederland de door vreemde rechters in burgerlijke zaken gewezen vonnissen?’, *Rechtsgeleerd Magazijn Themis* 47 (1928), p. 345 (via: Rosner 2004, p. 11).

²² A.A.H. van Hoek, ‘Over een vonnis dat vastzat in de Russische pijplijn’, *AA* 2015, p. 504.

²³ Noordziek 1885, p. 736 (via Rosner 2004, p. 11).

hoewel het buitenlandse vonnis als zodanig niet in Nederland ten uitvoer kan worden gelegd, kan op het hierin bepaalde wel acht worden geslagen door de Nederlandse rechter.

1.3.2 Tekst en uitleg

In het geval dat de buitenlandse rechterlijke beslissing niet in Nederland uitvoerbaar is op grond van een verordening, een verdrag of de wet, geldt de regel van artikel 431 Rv.

De tekst van artikel 431 Rv luidt als volgt:

“1. *Behoudens het bepaalde in de artikelen 985-994, kunnen noch beslissingen, door vreemde rechters gegeven, noch buiten Nederland verleden akten binnen Nederland ten uitvoer worden gelegd.*

2. *De gedingen kunnen opnieuw bij de Nederlandse rechter worden behandeld en afgedaan.*”

Eerste lid

Voorheen waren de doctrine en rechtspraak niet eensgezind over de vraag of lid 1 zowel de erkenning als de tenuitvoerlegging van buitenlandse beslissingen tegenhoudt, of alleen het laatste. Waar het artikellid in sommige uitspraken van lagere rechters en rechtsliteratuur zo geïnterpreteerd werd dat dit alleen geldt voor de tenuitvoerlegging van buitenlandse beslissingen²⁴, meenden aan de andere kant sommige auteurs dat de bepaling zowel de erkenning als de tenuitvoerlegging raakt.²⁵ Ook de Hoge Raad koos in een van zijn eerste beslissingen voor deze laatste interpretatie.²⁶ Inmiddels is het echter vaste rechtspraak van de Hoge Raad dat artikel 431 lid 1 Rv alleen ziet op de tenuitvoerlegging van buitenlandse beslissingen, en derhalve niet in de weg staat aan de erkenning hiervan.²⁷ Een buitenlandse beslissing kan onder omstandigheden wel degelijk worden erkend, in de zin dat daaraan in Nederland rechtsgevolgen worden toegekend²⁸, zoals zal blijken uit de uiteenzetting van de jurisprudentie hieromtrent in het volgende hoofdstuk.

Aangezien artikel 431 Rv slechts betrekking heeft op de tenuitvoerlegging van vreemde beslissingen, is het artikel uitsluitend van toepassing op veroordelende vonnissen.²⁹ Andersoortige beslissingen – te weten constitutieve, declaratoire en afwijzende – zijn niet vatbaar voor tenuitvoerlegging en worden derhalve niet geraakt door het verbod

²⁴ J. Kusters, *Het Internationaal Burgerlijk Recht in Nederland*, Haarlem: Hefhaestus 1917, p. 218 (via: Rosner 2004, p. 13); J. Offerhaus, *Nederlandsch internationaal bewijsrecht* (diss. Amsterdam), 1918, p. 128, p. 146 (via: Rosner 2004, p. 13); J.W.M. Schröder, *Gevolg van Rechtsgang in den Vreemde* (diss. Nijmegen), 1927, p. 24 (via: Rosner 2004, p. 13).

²⁵ Van Praag 1928, p. 349-353 (via: Rosner 2004, p. 13); W.L. van Spengler, *De Kracht van Buitenlandsche Vonnissen gewezen in Burgerlijke Zaken* (diss. Leiden), 1926, p. 23-31 (via: Rosner 2004, p. 13).

²⁶ HR 31 januari 1902, *W 7717 (Prins Hendrik)* (via: Rosner 2004, p. 17).

²⁷ B.F.L.M. Schim, ‘Enkele kritische gedachten over het forum arresti’, *WPNR 2019/7230*, nr. 6.1.

²⁸ Zie bijvoorbeeld Van Hoek 2015, p. 505; HR 18 januari 2019, *ECLI:NL:HR:2019:54*, *NJB 2019/209 (PNS/Yukos Finance)*, r.o. 4.5.2, onder verwijzing naar het eindarrest van het Hof Amsterdam van 9 mei 2017, r.o. 4.60.7.

²⁹ Zie J.P. Verheul, *Erkenning en tenuitvoerlegging van vreemde vonnissen*, Apeldoorn: Maklu Uitgevers 1989, p. 98 (“Een veroordelend vreemd vonnis, dat niet onder de werking van een verdrag valt, kan in Nederland niet tenuitvoergelegd worden.”).

van artikel 431 lid 1 Rv.³⁰ Buitenlandse beslissingen van deze aard kunnen erkend worden als zodanig, zonder dat daarvoor een beslissing door een Nederlandse rechter nodig is.³¹

‘Beslissingen’

Lid 1 van artikel 431 Rv refereert aan ‘beslissingen’ van vreemde rechters. In de oorspronkelijke tekst van 1838 was nog gekozen voor de term ‘buitenlandse vonnissen’, maar in 1964 is dit gewijzigd zodat tegenwoordig alle beslissingen onder de werking van het artikel vallen, ongeacht hun naam (vonnissen, besluiten of bevelen).³² Vanaf 1992 maken ook buiten Nederland verleden akten deel uit van de tekst van het artikel.³³ Arbitrale uitspraken vallen niet onder de toepassing van artikel 431 Rv; de erkenning en tenuitvoerlegging van buitenlandse arbitrale vonnissen buiten verdrag is neergelegd in artikel 1076 Rv.³⁴

‘Vreemde rechters’

Waar artikel 985 Rv spreekt van beslissingen gegeven door “*de rechter van een vreemde Staat*”, ziet artikel 431 Rv meer in het algemeen op beslissingen van “*vreemde rechters*”. Door dit verschil in terminologie vallen beslissingen van rechtsprekende internationale organen als het Hof van Justitie van de Europese Unie (hierna: HvJ) niet onder de werking van artikel 985 Rv – zij zijn immers geen rechters van een vreemde staat – maar wel binnen het toepassingsgebied van artikel 431 Rv.³⁵ Voor dergelijke beslissingen geldt derhalve het regime van artikel 431 Rv.

Tweede lid

Waar het eerste lid van artikel 431 Rv in de weg staat aan de tenuitvoerlegging van een buitenlandse beslissing buiten verordening en verdrag in Nederland, biedt het tweede lid een mogelijkheid om toch een executoriale titel te verkrijgen. Het artikellid bepaalt dat het geding in een nieuwe, Nederlandse procedure kan worden behandeld en afgedaan, en heft daarmee het beginsel van ‘ne bis in idem’ op.³⁶

In de rechtspraak werd artikel 431 lid 2 Rv aanvankelijk strikt uitgelegd: een nieuwe, inhoudelijke behandeling door de Nederlandse rechter was altijd vereist in procedures op grond van dat artikel.³⁷ Naderhand is, op basis van het woord ‘kunnen’ in lid 2, in de

³⁰ L.P. Broekveldt, ‘Enkele beschouwingen over inhoud en reikwijdte van art. 431, lid 2 Rv (n.a.v. HR 26-09-2014, *RvdW* 2014, 1059, *JBPr* 2015/13) (Gazprombank/Bensadon)’, *JBPr* 2015/2, nr. 4.3.2(d).

³¹ Rosner 2004, p. 52.

³² Wet van 7 oktober 1964, houdende de regeling van de formaliteiten, vereist voor de tenuitvoerlegging van in vreemde Staten totstandgekomen executoriale titels in burgerlijke zaken, *Stb.* 1964/381, /276, /280, in werking getreden op 11 november 1964.

³³ Wet van 7 mei 1986, houdende Invoeringswet Boeken 3-6 Nieuw B.W., eerste gedeelte, bevattende wijziging van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, de Wet op de rechterlijke organisatie en de Faillissementswet, *Stb.* 1986/295 (later nog gewijzigd, zie *Stb.* 1991, 199).

³⁴ Rosner 2004, p. 14.

³⁵ Vlas, in: *GS Burgerlijke Rechtsvordering*, art. 985 Rv, aant. 1.

³⁶ Verheul 1989, p. 98; M.H. ten Wolde, J.G. Knot & K.C. Henckel, *Tenuitvoerlegging van buitenlandse civielrechtelijke vonnissen in Nederland buiten verdrag en verordening (art. 431 Rv)* (WODC-projectnummer 2731), Den Haag: Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) 2017, p. 27.

³⁷ Peters 2010, p. 218.

rechtspraak echter de praktijk ontwikkeld dat de eiser in de nieuwe Nederlandse procedure zijn eis kan staven met een beroep op het gezag van het buitenlandse vonnis.³⁸ De Nederlandse rechter beoordeelt dan of en in hoeverre er in het concrete geval gezag moet worden toegekend aan het vreemde vonnis.³⁹ In de loop der tijd is voor deze beoordeling in de jurisprudentie een systeem van erkenningsvoorwaarden ontwikkeld, in 2014 overzichtelijk door de Hoge Raad weergegeven in het Gazprombank-arrest.⁴⁰ Op deze ontwikkeling zal in het volgende hoofdstuk nader worden ingegaan.

Voldoet het buitenlandse vonnis waarop de eiser in een procedure op de voet van artikel 431 lid 2 Rv een beroep doet, aan de in de jurisprudentie ontwikkelde erkenningsvereisten, dan kan de Nederlandse rechter het gewenste nieuwe vonnis wijzen conform de buitenlandse beslissing.⁴¹ In een artikel 431 lid 2 Rv-procedure kunnen derhalve twee te onderscheiden procedurele wegen worden bewandeld: die van de ‘inhoudelijke artikel 431-procedure’, waarbij de Nederlandse rechter het geschil (opnieuw) inhoudelijk behandelt, en die van de zojuist besproken ‘summiere artikel 431-procedure’, waarbij de eiser veroordeling van de gedaagde vordert conform de buitenlandse beslissing.⁴² Voldoet in dat laatste geval de buitenlandse beslissing aan de voorwaarden voor erkenning, dan verworden de Nederlandse procedure en het daaruit te verkrijgen Nederlandse vonnis volgens Verheul in feite tot een formaliteit, ook wel een ‘verkapt exequatur’.⁴³ Het is echter raadzaam om bij gebruik van deze term duidelijk onderscheid te blijven maken met een ‘echt’ exequatur, aangezien gebleken is dat Verheuls aanduiding tot verwarring kan leiden.⁴⁴ Artikel 431 lid 2 Rv kan namelijk nadrukkelijk niet leiden tot tenuitvoerlegging van de buitenlandse beslissing, maar slechts tot een executoriale titel volgend uit een nieuw, Nederlands vonnis, gewezen in lijn met het buitenlandse.

1.4 Buitenlandse beslissingen inhoudende voorlopige of bewarende maatregelen

De vraag rijst of het hierboven beschreven systeem van erkenning en tenuitvoerlegging tevens geldt voor buitenlandse kort gedingvonnissen. In de literatuur is wel gesteld dat het mogelijk zou moeten zijn om een dergelijk vonnis in Nederland ten uitvoer te leggen, met name naarmate de daarin getroffen voorziening een meer definitief karakter heeft.⁴⁵ Aangezien de afzonderlijke erkenning en tenuitvoerlegging van kort gedingvonnissen in de praktijk echter nauwelijks een rol speelt en er ook geen

³⁸ Verheul 1989, p. 98.

³⁹ HR 14 november 1924, ECLI:NL:HR:1924:19, *NJ* 1925, p. 91 (*Bontmantel*).

⁴⁰ HR 26 september 2014, ECLI:NL:HR:2014:2838, *NJ* 2015/478, m.nt. Th.M. de Boer (*Gazprombank/Bensadon*).

⁴¹ HR 26 september 2014, ECLI:NL:HR:2014:2838, *NJ* 2015/478, m.nt. Th.M. de Boer (*Gazprombank/Bensadon*).

⁴² Th.M. de Boer, annotatie bij HR 26 september 2014, ECLI:NL:HR:2014:2838, *NJ* 2015/478 (*Gazprombank/Bensadon*), nr. 2.

⁴³ Verheul 1989, p. 98.

⁴⁴ Th.M. de Boer, annotatie bij HR 26 september 2014, ECLI:NL:HR:2014:2838, *NJ* 2015/478 (*Gazprombank/Bensadon*), nr. 2.

⁴⁵ Rosner 2004, p. 51; X.E. Kramer, *Het kort geding in internationaal perspectief. Een rechtsvergelijkende studie naar de voorlopige voorziening in het internationaal privaatrecht*, Deventer: Wolters Kluwer 2001, p. 217 (via: Rosner 2004, p. 51); R.Ch. Verschuur, *Vrij verkeer van vonnissen* (Recht & Praktijk nr. 83), Deventer: Kluwer 1995, p. 52 (via: Rosner 2004, p. 51); Van Hoek 2015, p. 506; Ten Wolde, Knot & Henckel 2017, p. 56.

rechtspraak over bestaat in Nederland, lijkt er geen noodzaak te zijn voor een specifieke regeling van de erkenning en tenuitvoerlegging van dergelijke buitenlandse vonnissen.⁴⁶

1.5 Conclusie

Artikel 431 Rv regelt de erkenning en tenuitvoerlegging van buitenlandse beslissingen in gevallen waarin dit niet is geregeld door een verordening, executieverdrag of wetsbepaling. Hoewel het eerste lid van het artikel in de weg staat aan de tenuitvoerlegging van dergelijke beslissingen in den vreemde, biedt het tweede lid de mogelijkheid toch aan een executoriale titel te komen door middel van een nieuwe, Nederlandse procedure. De eiser kan in deze procedure de Nederlandse rechter verzoeken om een inhoudelijke herbeoordeling van het geschil, of een veroordeling van de gedaagde conform de buitenlandse beslissing. In de loop der tijd is in de Nederlandse rechtspraak op zodanige wijze invulling gegeven aan de artikel 431 lid 2-procedure, dat het in lid 1 neergelegde uitgangspunt op de helling is komen te staan. In het volgende hoofdstuk komen deze jurisprudentiële ontwikkelingen aan de orde, en zal meer inzicht worden gegeven in de huidige praktijk van erkenning en tenuitvoerlegging van buitenlandse vonnissen buiten verordening en verdrag.

⁴⁶ Van Hoek 2015, p. 506; Ten Wolde, Knot & Henckel 2017, p. 15.

HOOFDSTUK 2

ERKENNING EN TENUITVOERLEGGING IN DE PRAKTIJK

2.1 Inleiding

In het vorige hoofdstuk is het stelsel van erkenning en tenuitvoerlegging van buitenlandse beslissingen uiteengezet zoals dat volgt uit artikel 431 Rv. Aangezien in de rechtspraak in de loop der tijd dit stelsel aan veel ontwikkelingen onderhevig is geweest, zal nu het huidige systeem van erkenning en tenuitvoerlegging zoals dat wordt gehandhaafd in de praktijk onder de loep worden genomen. Hiertoe zal eerst een overzicht worden gegeven van de jurisprudentiële ontwikkelingen op dit vlak vanaf 1838, toen artikel 431 Rv is geïntroduceerd, met extra aandacht voor een aantal zeer belangrijke arresten die deze ontwikkelingen richting hebben gegeven: het Bontmantel-arrest uit 1924, de Esmil-arresten uit 1993 en het Gazprombank-arrest uit 2014. Ter afsluiting zal een conclusie worden gegeven omtrent de huidige stand van zaken in de jurisprudentie over de erkenning en tenuitvoerlegging van buitenlandse beslissingen buiten verordening en verdrag.

2.2 Ontwikkelingen tussen 1838 en 1924

Na de introductie van artikel 431 Rv in 1838 is het in de rechtspraak lange tijd stil gebleven wat betreft de interpretatie van het artikel. Het eerste arrest waarin de Hoge Raad zich uitliet over de vraag of het eerste lid van het artikel slechts aan de tenuitvoerlegging van buitenlandse beslissingen in de weg staat of ook aan de erkenning hiervan, was het Prins Hendrik-arrest in 1902. De Hoge Raad overwoog dat het soevereiniteitsbeginsel “*wat betreft de gerechtelijke tenuitvoerlegging (...) uitdrukkelijk is uitgesproken in [artikel 431 Rv], maar eveneens geldt ten aanzien van het gezag, hetwelk de wet aan een rechterlijk gewijsde toekent*”. Vervolgens besloot de Hoge Raad tot een zeer ruime uitleg van artikel 431 Rv, stellende dat er “*geen verschil is tusschen eene gerechtelijke tenuitvoerlegging van het vreemde vonnis en het verbod om daarmede strijdende aanspraken voor den Nederlandschen rechter geldend te maken.*”⁴⁷ Artikel 431 lid 1 Rv verbood volgens de Hoge Raad dus niet alleen de tenuitvoerlegging van een vreemd vonnis, maar ook de erkenning hiervan en zelfs het toekennen van bewijskracht aan een dergelijke beslissing. Hierdoor konden vreemde beslissingen in Nederland slechts worden erkend en ten uitvoer gelegd na een nieuwe inhoudelijke behandeling op de voet van artikel 431 lid 2 Rv.

In 1916 kwam de Hoge Raad terug van zijn eerdere interpretatie van artikel 431 Rv. In het New Yorkse echtscheiding-arrest overwoog de Hoge Raad dat het artikel niet in de weg staat aan de erkenning van een buitenlandse beslissing.⁴⁸ Dit betekende vrij baan voor de erkenning van beslissingen waarvoor geen tenuitvoerlegging nodig is, zoals

⁴⁷ HR 31 januari 1902, *W 7717 (Prins Hendrik)* (via: Rosner 2004, p. 17).

⁴⁸ HR 24 november 1916, *NJ 1916/5 (New Yorkse echtscheiding)* (via: Rosner 2004, p. 18).

constitutieve vonnissen.⁴⁹ Deze beslissingen konden voortaan zonder nieuwe inhoudelijke behandeling in Nederland worden erkend.

2.3 Het Bontmantel-arrest

In 1924 kwam de Hoge Raad met een uitspraak die de deur openzette om ook veroordelende beslissingen in den vreemde zonder inhoudelijke herbeoordeling te kunnen erkennen. In het zogeheten Bontmantel-arrest overwoog de Hoge Raad dat “*de Nederlandsche rechter in elk bijzonder geval heeft te beoordelen of en in hoeverre aan een vreemd vonnis door hem gezag moet worden toegekend.*”⁵⁰ Hiermee gaf de Hoge Raad de Nederlandse rechter de discretie om per geval te beoordelen in hoeverre een nieuwe inhoudelijke behandeling op zijn plaats is, en in hoeverre de buitenlandse beslissing kan worden erkend. Met dit arrest is dan ook het startschot gegeven voor de ontwikkeling in de rechtspraak van de ‘summiere art. 431-procedure’ (in de woorden van Th.M. de Boer⁵¹), de ‘verkapte exequaturprocedure’ (Verheul⁵²), ‘pseudo-erkenning’ (Schultsz⁵³) of de ‘*quasi-recognition procedure*’ (Rosner⁵⁴): kortom, de procedure op de voet van artikel 431 lid 2 Rv waarbij het geschil niet opnieuw inhoudelijk hoeft te worden behandeld, omdat aan de buitenlandse beslissing gezag kan worden toegekend.

Uit *Bontmantel* is een tweetal factoren te destilleren waarmee de Nederlandse rechter rekening kan houden bij zijn beoordeling. De Hoge Raad gaf namelijk aan dat bij zijn uitspraak mee had gespeeld dat er geen sprake was van strijd met de openbare orde, en dat de betrokken partijen zichzelf vrijwillig hadden onderworpen aan de bevoegdheid van de buitenlandse (in casu Engelse) rechter.⁵⁵ Hoewel deze factoren door de Hoge Raad nog niet als erkenningsvoorwaarden naar voren werden gebracht, werd hiermee wel de basis gelegd voor de ontwikkeling van de openbare orde-eis en bevoegdheidseis als voorwaarden voor de erkenning van buitenlandse beslissingen.

2.4 Ontwikkelingen tussen 1924 en 1993

Ondanks de uitspraak van de Hoge Raad in *Bontmantel* bleef er onduidelijkheid bestaan in de rechtspraak over de te volgen lijn met betrekking tot de uitleg van artikel 431 Rv. Zo overwoog het Hof Amsterdam in 1927 dat er bij een beoordeling *de novo* in het geheel geen rekening mag worden gehouden met een buitenlandse beslissing.⁵⁶ In sommige beslissingen werd zelfs geweigerd om bewijskracht toe te kennen aan het buitenlandse vonnis.⁵⁷ Andere uitspraken werden juist wél gedaan op grond van de in casu aangehaalde buitenlandse beslissing.⁵⁸

⁴⁹ Rosner 2004, p. 18.

⁵⁰ HR 14 november 1924, ECLI:NL:HR:1924:19, *NJ* 1925, p. 91 (*Bontmantel*).

⁵¹ Th.M. de Boer, annotatie bij HR 26 september 2014, ECLI:NL:HR:2014:2838, *NJ* 2015/478 (*Gazprombank/Bensadon*), nr. 2.

⁵² Verheul 1989, p. 98.

⁵³ J.C. Schultsz, ‘Prima, zoet, onberegend weilandenhooi’, in: *NJ 1913-1988. Annotatoren kijken terug*, Zwolle: Tjeenk Willink 1988, p. 152 (via: Peters 2010, p. 218).

⁵⁴ Rosner 2004, p. 30.

⁵⁵ HR 14 november 1924, ECLI:NL:HR:1924:19, *NJ* 1925, p. 91 (*Bontmantel*).

⁵⁶ Hof Amsterdam 11 november 1927, *W* 11752 (via: Rosner 2004, p. 27).

⁵⁷ Hof Den Haag 21 december 1936, *NJ* 1937/350, bevestigd door HR 1 april 1938, *NJ* 1938/989 (via: Rosner 2004, p. 27).

⁵⁸ Hof Den Haag 7 februari 1935, *NJ* 1936/719 (via: Rosner 2004, p. 27).

Binnen deze laatste categorie rechterlijke uitspraken, waarin de regel uit het Bontmantel-arrest werd bevestigd, ontwikkelde zich langzamerhand een systeem van vereisten voor het toekennen van gezag aan een buitenlandse beslissing in het kader van een artikel 431 lid 2 Rv-procedure. Hoewel de precieze gehanteerde voorwaarden verschilden per uitspraak, komen er in het geheel van de jurisprudentie op dit vlak vier vereisten duidelijk naar voren. In het vervolg zullen deze voorwaarden ook wel worden aangeduid als ‘erkenningsvoorwaarden’, waarbij ‘erkenning’ duidt op het toekennen van gezag aan de buitenlandse beslissing in een artikel 431 lid 2 Rv-procedure.

Bevoegdheid van de buitenlandse rechter

De eerste erkenningsvoorwaarde die in de periode 1924-1993 tot wasdom kwam, is dat de buitenlandse rechter die de betrokken beslissing heeft gewezen, hiertoe bevoegd was op een internationaal aanvaardbare grond. Soms werd de bevoegdheidstoets ontleend aan een internationaal verdrag, zoals het Kinderbeschermingsverdrag 1961⁵⁹, het Echtscheidingsverdrag⁶⁰ of het EEX.⁶¹ In andere gevallen beoordeelde de Nederlandse rechter zelf of er sprake was van een internationaal aanvaarde bevoegdheidsgrond.⁶²

Openbare orde

Een tweede vereiste dat in deze periode in de rechtspraak is ontwikkeld, is de eis dat de erkenning van een buitenlandse beslissing niet in strijd mag komen met de Nederlandse openbare orde. In dit kader kan onderscheid gemaakt worden tussen de ‘binnen- en buitengrens’ van de openbare orde. Van strijd met het buitengrenscriterium is sprake als de buitenlandse beslissing inbreuk maakt op Nederlandse fundamentele rechtsbeginselen met absolute toepassing, dus rechtsbeginselen waaraan getoetst moet worden ongeacht de concrete omstandigheden van het geval. Een buitenlands vonnis dat strijdig is met deze fundamentele beginselen en grondslagen moet erkenning worden onthouden, zelfs indien de Nederlandse rechtssfeer niet bij het concrete geval is betrokken. Het binnengrenscriterium heeft daarentegen een relatief karakter en ziet op de gevolgen van de erkenning van de vreemde beslissing: kunnen deze naar Nederlandse opvattingen worden geduld binnen de Nederlandse rechtsorde? Hierbij spelen vanzelfsprekend de omstandigheden van het geval, en met name de mate van betrokkenheid van de Nederlandse rechtssfeer, wél een rol.⁶³

Deze tweedeling in het kader van de openbare orde-eis wordt goed geïllustreerd door twee uitspraken die de Hoge Raad deed in 1936. Het ging om twee vergelijkbare

⁵⁹ HR 12 december 1980, ECLI:NL:HR:1980:AG4122, *NJ* 1981/454, m.nt. J.C. Schultsz; Rb. Den Haag 3 september 1986, *NIPR* 1986/429 (via: Verheul 1989, p. 24).

⁶⁰ HR 27 mei 1988, ECLI:NL:HR:1988:AD4789, *NJ* 1988/832, m.nt. J.C. Schultsz.

⁶¹ Rb. Rotterdam 28 juni 1976, *WPNR* 5497 (via: Verheul 1989, p. 24).

⁶² Zie bijvoorbeeld Rb. Amsterdam 28 januari 1970, *WPNR* 5310 (via: Verheul 1989, p. 24), waarin de rechtbank oordeelde dat de Franse rechter die de betrokken beslissing had gewezen naar Frans recht bevoegd was om van de vordering kennis te nemen, “*welke bevoegdheid ook internationaal aanvaardbaar is.*” Of Rb. Rotterdam 29 september 1989, *S&S* 1992/30 (via: Rosner 2004, p. 38), waarin het forum solutionis contractus waarop de betrokken Amerikaanse rechter zijn bevoegdheid had gegrond, als internationaal aanvaarde grond werd aangemerkt.

⁶³ Rosner 2004, p. 41; concl. A-G P. Vlas, ECLI:NL:PHR:2018:1017, bij HR 18 januari 2019, *NJB* 2019/209 (*PNS/Yukos Finance*), nr. 3.48; Rb. Amsterdam 29 juni 2016, ECLI:NL:RBAMS:2016:5691, *JBP* 2017/14, m.nt. M. Freudenthal (*ABA/Enel*), r.o. 4.17; concl. P-G R.H. de Bock, ECLI:NL:PHR:2021:102, bij HR 16 juli 2021, *JIN* 2021/125, m.nt. E.J.H. Zandbergen & S. Lubberhuizen (*ABA/Enel c.s.*), nr. 3.21.

gevallen, waarin de vraag was gerezen of een Amerikaanse wet buiten toepassing gelaten moest worden door de Nederlandse rechter wegens strijd met de Nederlandse openbare orde. In het ene arrest overwoog de Hoge Raad dat de wet in kwestie buiten toepassing gelaten moest worden omdat de toepassing hiervan inbreuk zou maken op het “aan de Nederl. rechtsorde ten grondslag liggende (...) beginsel” van pacta sunt servanda, “zonder hetwelk de Nederlandsche maatschappij niet bestaanbaar is”; er was dus sprake van strijd met het buitengrenscriterium.⁶⁴ In het andere arrest was tevens de toepassing van de Amerikaanse wet uitgesloten, maar in dit geval omdat zij zou leiden “tot een gevolg, dat naar Nederlandsche opvattingen niet mag worden geduld”; hier stond derhalve het binnengrenscriterium in de weg aan toepassing van het vreemde recht.⁶⁵

Waar in deze arresten de openbare orde-eis in de weg stond aan de toepassing van vreemd recht, kan op diezelfde wijze de erkenning van een vreemd vonnis afstuiten op strijd met de openbare orde. Zo wees de Rechtbank Leeuwarden in 1953 de erkenning van een Indonesische rechterlijke beslissing tot kwijtschelding van het restant van een koopsom af om de reden dat dit inbreuk maakt op het grondbeginsel “dat een overeenkomst partijen tot wet strekt” (buitengrens) en weigerde de Rechtbank Den Haag in 1960 de erkenning van een Frans vonnis inhoudende een ongemotiveerd hoge schadevergoeding (binnengrens).⁶⁶

Bij de erkenning van buitenlandse beslissingen, anders dan bij de toepassing van vreemd recht, heeft de openbare orde een verzwakte werking, ook wel *effet attenué*. Dit houdt in dat strijd met de openbare orde alleen in de weg staat aan erkenning in uitzonderlijke gevallen.⁶⁷ Derhalve kan ook een rechterlijke beslissing die binnen de Nederlandse rechtsorde als onjuist wordt aangemerkt, worden erkend, zo lang deze erkenning niet in strijd komt met fundamentele beginselen en waarden van de Nederlandse rechtsorde.⁶⁸ Illustratief voor deze verzwakte werking van de openbare orde is volgens Verheul het Bontmantel-arrest: was de zaak rechtstreeks voor de Nederlandse rechter gebracht, dan had de Hoge Raad volgens hem “ongetwijfeld geweigerd” het Victoriaanse precedent toe te passen waarop de beslissing van de Engelse rechter berustte.⁶⁹ Nu echter de Engelse rechter op deze grond tot zijn beslissing was gekomen, kon de erkenning van deze beslissing niet worden geweigerd wegens strijd met de openbare orde om de enkele reden dat de Nederlandse rechter niet tot eenzelfde vonnis zou zijn gekomen. Ook in legio andere zaken komt naar voren dat de Nederlandse rechter de openbare orde-eis op terughoudende wijze toepast in procedures op de voet van artikel 431 lid 2 Rv.⁷⁰

⁶⁴ HR 13 maart 1936, ECLI:NL:HR:1936:140, *NJ* 1936/281, m.nt. E.M. Meijers (*Goudclausule Bataafse*).

⁶⁵ HR 13 maart 1936, ECLI:NL:HR:1936:134, *NJ* 1936/280, m.nt. E.M. Meijers (*Goudclausule Koninklijke*).

⁶⁶ Rb. Leeuwarden 26 juni 1952, ECLI:NL:RBLEE:1952:4, *NJ* 1953/503 (via: Verheul 1989, p. 49); Rb. Den Haag 14 januari 1960, *VR* 1961/42 (via: Verheul 1989, p. 49).

⁶⁷ Rosner 2004, p. 42; D. Kokkini-Iatridou & J.P. Verheul, *Les effets des jugements et sentences étrangers aux Pays-Bas*, Deventer: Kluwer 1970, p. 13-15 (via: Rosner 2004, p. 42-43); Verschuur 1995, p. 53 (via: Rosner 2004, p. 43); Verheul 1989, p. 49.

⁶⁸ HR 18 januari 2019, ECLI:NL:HR:2019:54, *NJB* 2019/209; *NJ* 2019/364, m.nt. Th.M. de Boer; *Ondernemingsrecht* 2019/90, m.nt. L.M. van Bochove (*PNS/Yukos Finance*), r.o. 4.1.4.

⁶⁹ Verheul 1989, p. 49.

⁷⁰ Zie bijvoorbeeld HR 31 januari 1919, ECLI:NL:HR:1919:145, *NJ* 1919, p. 257 (via: Verheul 1989, p. 49); Rb. Middelburg 18 januari 1967, *AK* 4496 (via: Verheul 1989, p. 46); HR 2 mei 1986, ECLI:NL:HR:1986:AB7998, *NJ* 1987/481, m.nt. J.C. Schultsz.

Onder het openbare orde-criterium werd in sommige uitspraken in de periode 1924-1993 ook wel een inbreuk op de behoorlijke procesorde geschaard⁷¹; in veel andere arresten werd het vereiste van een behoorlijke rechtspleging echter als afzonderlijke erkenningsvoorwaarde genoemd.

Behoorlijke rechtspleging

Reeds in 1932 werd door de Hoge Raad het vereiste dat de buitenlandse beslissing het resultaat moet zijn van een behoorlijke rechtspleging als doorslaggevend aangemerkt voor de erkenning van het vonnis. Deze eis zag volgens de Hoge Raad enerzijds op procesrechtelijke aspecten als de tijdige oproeping van partijen en het faciliteren van hoor en wederhoor, anderzijds op meer inhoudelijke factoren als een behoorlijk onderzoek, voldoende bewijsmiddelen en een behoorlijke motivering.⁷² Ook in latere rechtspraak bleef dit aspect als erkenningsvoorwaarde naar voren komen.⁷³ Voor de beoordeling van de buitenlandse procedure werd in deze periode nog aansluiting gezocht bij het recht van het land van herkomst van de beslissing.⁷⁴

Kracht van gewijsde / finaliteit

Een vierde voorwaarde waaraan regelmatig werd getoetst in erkenningszaken, was het vereiste dat de buitenlandse beslissing in kracht van gewijsde was gegaan op het moment dat in Nederland de erkenning van de beslissing werd verzocht.⁷⁵ Hiervan is sprake als er geen gewone rechtsmiddelen meer openstaan tegen de beslissing, omdat deze zijn uitgeput of omdat de termijn voor het gebruik van deze middelen is verlopen. Volgens Verheul gaat het hierbij overigens niet om een daadwerkelijke voorwaarde voor erkenning, maar dient het slechts ter bepaling van het tijdstip met ingang waarvan een vonnis erkend wordt.⁷⁶ Wat voor deze stelling pleit, is het feit dat er in veel gevallen waarin een buitenlandse beslissing ter erkenning werd aangebracht die nog niet in kracht van gewijsde was gegaan, de erkenning niet direct werd geweigerd, maar er werd geopteerd voor het aanhouden van de Nederlandse zaak totdat de beslissing wel finaal was geworden.⁷⁷

2.5 De Esmil-arresten

In deze twee uitspraken uit 1993 aanvaardde de Hoge Raad officieel de mogelijkheid om in een procedure op de voet van artikel 431 lid 2 Rv een Nederlands vonnis te verkrijgen conform een buitenlandse beslissing, zonder nieuwe inhoudelijke behandeling.⁷⁸ De Hoge Raad overwoog als volgt:

⁷¹ Zie HR 20 maart 1970, ECLI:NL:HR:1970:AD7909, *NJ* 1971/275, m.nt. W.L.G. Lemaire; Rb. Den Haag 3 september 1986, *NIPR* 1986, nr. 429 (via: Verheul 1989, p. 46).

⁷² HR 24 juni 1932, ECLI:NL:HR:1932:115, *NJ* 1932, p. 1262, m.nt. E.M. Meijers.

⁷³ Rb. Den Haag 3 september 1986, *NIPR* 1986/429 (via: Verheul 1989, p. 46); Rb. Rotterdam 29 september 1989, *S&S* 1992/30 (via: Rosner 2004, p. 28).

⁷⁴ HR 20 maart 1970, ECLI:NL:HR:1970:AD7909, *NJ* 1971/275, m.nt. W.L.G. Lemaire; Hof Leeuwarden 2 oktober 1985, ECLI:NL:GHLEE:1985:AB8096, *NJ* 1986/511.

⁷⁵ Rosner 2004, p. 51.

⁷⁶ Verheul 1989, p. 53.

⁷⁷ Zie bijvoorbeeld Rb. Maastricht 12 november 1936, ECLI:NL:RBMAA:1936:15, *NJ* 1938/235; Rb. Den Haag 9 juni 1986, *NIPR* 1986/416 (via: Rosner 2004, p. 56).

⁷⁸ HR 17 december 1993, ECLI:NL:HR:1993:ZC1183, *NJ* 1994/348 (*Esmil/Enka*); HR 17 december 1993, ECLI:NL:HR:1993:ZC1184, *NJ* 1994/350 (*Esmil/PGSP*).

“Bij het instellen van een vordering op de voet van art. 431 lid 2 Rv op grondslag van een uitspraak van een exclusief bevoegde buitenlandse rechter, kan in beginsel worden volstaan met het stellen van de jurisdictieclausule en de op basis daarvan verkregen uitspraak. In het geding zal de gebondenheid van partijen aan deze uitspraak tot uitgangspunt moeten worden genomen.”⁷⁹

Als derhalve sprake is van een buitenlandse beslissing gegeven door een exclusief bevoegde rechter, is de erkenning van deze beslissing het uitgangspunt in een procedure op de voet van artikel 431 lid 2 Rv. Waar normaliter de eiser in een dergelijke procedure dient te stellen, en zo nodig te bewijzen, dat de vreemde beslissing voor erkenning in aanmerking komt, kan hij in geval van een exclusieve forumkeuze derhalve volstaan met het stellen van de buitenlandse beslissing. Het is vervolgens aan de gedaagde om, indien gewenst, te stellen en zo nodig te bewijzen dat de vreemde beslissing *niet* voor erkenning in Nederland in aanmerking komt.⁸⁰

2.6 Ontwikkelingen tussen 1993 en 2014

Na de Esmil-arresten bleef de rechtspraak omtrent artikel 431 Rv voortbouwen op de lijn dat met een artikel 431 lid 2 Rv-procedure een Nederlands vonnis kan worden verkregen dat wordt gewezen conform een buitenlandse beslissing, mits voldaan is aan een aantal erkenningsvoorwaarden. Hoewel er soms nog sprake was van een ‘uitschieter’ waarbij de mogelijkheid van een ‘verkapte exequaturprocedure’ werd miskend⁸¹, werden de meeste zaken gewezen in navolging van de eerdere ontwikkelingen in de jurisprudentie en de overwegingen uit de Esmil-arresten. In de rechtspraak werd in de periode 1993-2014 over het algemeen nog steeds uitgegaan van dezelfde vier erkenningsvoorwaarden als in de jurisprudentie tussen 1924 en 1993, te weten bevoegdheid van de buitenlandse rechter op internationaal aanvaarde gronden⁸², afwezigheid van strijd met de Nederlandse openbare orde⁸³ (toegepast met inachtneming van het *effet attenué* van de openbare orde in erkenningszaken⁸⁴), een behoorlijke rechtspleging⁸⁵ en finaliteit (kracht van gewijsde) van de buitenlandse beslissing.⁸⁶ Interessant is wel dat er inmiddels een andere opvatting gold dan in de

⁷⁹ HR 17 december 1993, ECLI:NL:HR:1993:ZC1183, NJ 1994/348 (*Esmil/Enka*), r.o. 3.3.6.

⁸⁰ C.A.J.F.M. Hensen, ‘Tenuitvoerlegging van vreemde vonnissen en onderwerping aan rechtsmacht’, *Bb* 1994/3, p. 31-32 (via: Peters 2010, p. 218).

⁸¹ Zie Rb. Amsterdam 26 maart 1997, *NIPR* 2000/140 (via: Rosner 2004, p. 30), waarin de rechtbank overwoog dat een artikel 431 lid 2 Rv-procedure niet uitgaat van een erkenning op voorwaarden, maar een volledig losstaande procedure is waarin rekening gehouden *kan* worden met de buitenlandse beslissing.

⁸² Zie bijvoorbeeld Rb. Zwolle 16 augustus 1995, *NIPR* 1996/143 (via: Rosner 2004, p. 47); Rb. Den Haag 27 maart 1996, *NIPR* 1997/249 (via: Rosner 2004, p. 33); Hof Den Haag 29 oktober 1996, *NIPR* 1997/244 (via: Rosner 2004, p. 33).

⁸³ Zie bijvoorbeeld Rb. Rotterdam 17 februari 1995, *NIPR* 1996/134 (via: Rosner 2004, p. 42); Rb. Zwolle 16 augustus 1995, *NIPR* 1996/143 (via: Rosner 2004, p. 47); Hof Den Haag 29 oktober 1996, *NIPR* 1997/244 (via: Rosner 2004, p. 33); Hof Amsterdam 22 april 1999, *NIPR* 1999/233 (via: Rosner 2004, p. 39).

⁸⁴ Rb. Rotterdam 17 februari 1995, *NIPR* 1996/134 (via: Rosner 2004, p. 42); Hof Den Haag 29 oktober 1996, *NIPR* 1997/244 (via: Rosner 2004, p. 42).

⁸⁵ Zie bijvoorbeeld Rb. Assen 26 april 1994, *NIPR* 1994/370 (via: Rosner 2004, p. 47); Rb. Zwolle 16 augustus 1995, *NIPR* 1996/143 (via: Rosner 2004, p. 47); Hof Den Bosch 4 september 1996, *NIPR* 1997/190 (via: Rosner 2004, p. 47); Hof Den Haag 29 oktober 1996, *NIPR* 1997/244 (via: Rosner 2004, p. 33).

⁸⁶ Zie bijvoorbeeld Rb. Zwolle 16 augustus 1995, *NIPR* 1996/143 (via: Rosner 2004, p. 51).

periode 1924-1993 wat betreft het recht aan de hand waarvan de buitenlandse procedure dient te worden beoordeeld. Waar in de rechtspraak voorafgaand aan de Esmil-arresten deze beoordeling vaak plaatsvond aan de hand van het recht van het land van herkomst van de beslissing, was het in de onderhavige periode heersende leer geworden om de procedure te beoordelen aan de hand van het Nederlandse recht.⁸⁷

2.7 Het Gazprombank-arrest

2.7.1 Essentie

In 2014 kwam de Hoge Raad in het befaamde Gazprombank-arrest met een “*restatement*” (in de woorden van Schim⁸⁸) van de rechtspraak op het vlak van de erkenning en tenuitvoerlegging van buitenlandse beslissingen. In de zaak draaide het om de erkenning van een Russisch vonnis in een procedure op grond van artikel 431 lid 2 Rv. Eiser Gazprombank vorderde primair dat verweerder Bensadon overeenkomstig dit Russische vonnis zou worden veroordeeld tot hetgeen waartoe hij in dat vonnis was veroordeeld, en subsidiair een inhoudelijke herbeoordeling van het geschil door de Nederlandse rechter.⁸⁹

2.7.2 Overwegingen Hoge Raad

De Hoge Raad begint in het arrest zijn overwegingen met een herhaling van de regel uit *Bontmantel*:

*“Indien op de voet van art. 431 lid 2 Rv het geding opnieuw bij de Nederlandse rechter aanhangig wordt gemaakt, dient deze te beoordelen of en in hoeverre hij, gelet op de omstandigheden van het hem voorgelegde geval, aan een beslissing van de buitenlandse rechter gezag toekent (...).”*⁹⁰

Vervolgens stelt de Hoge Raad dat in een procedure op de voet van artikel 431 lid 2 Rv tot *uitgangspunt* dient dat een buitenlandse beslissing in beginsel wordt erkend, indien voldaan is aan een viertal voorwaarden:

“(i) de bevoegdheid van de rechter die de beslissing heeft gegeven, berust op een bevoegdheidsgrond die naar internationale maatstaven algemeen aanvaardbaar is, (ii) de buitenlandse beslissing is tot stand gekomen in een gerechtelijke procedure die voldoet aan de eisen van behoorlijke en met voldoende waarborgen omklede rechtspleging, (iii) de erkenning van de buitenlandse beslissing [is] niet in strijd (...) met de Nederlandse openbare orde, en (iv) de buitenlandse beslissing [is] niet onverenigbaar (...) met een tussen dezelfde partijen gegeven beslissing van de Nederlandse rechter, dan wel met een eerdere beslissing van een buitenlandse rechter die tussen dezelfde partijen is gegeven in een

⁸⁷ Rb. Assen 26 april 1994, *NIPR* 1994/370 (via: Rosner 2004, p. 47); Rb. Zwolle 16 augustus 1995, *NIPR* 1996/143 (via: Rosner 2004, p. 47); Hof Den Bosch 4 september 1996, *NIPR* 1997/190 (via: Rosner 2004, p. 47).

⁸⁸ Schim 2019, nr. 6.1.

⁸⁹ HR 26 september 2014, ECLI:NL:HR:2014:2838, *NJ* 2015/478, m.nt. Th.M. de Boer (*Gazprombank/Bensadon*), r.o. 3.2.

⁹⁰ HR 26 september 2014, ECLI:NL:HR:2014:2838, *NJ* 2015/478, m.nt. Th.M. de Boer (*Gazprombank/Bensadon*), r.o. 3.6.3.

geschil dat hetzelfde onderwerp betreft en op dezelfde oorzaak berust, mits die eerdere beslissing voor erkenning in Nederland vatbaar is.”⁹¹

Als voldaan is aan deze vier vereisten, kan het vonnis in de artikel 431 lid 2 Rv-procedure worden gewezen conform de buitenlandse beslissing. Vordert de eiser in de Nederlandse procedure veroordeling van de gedaagde tot hetgeen waartoe die laatste in de buitenlandse beslissing is veroordeeld, dan “*dient de rechter de gebondenheid van partijen aan die beslissing tot uitgangspunt te nemen*”.⁹² Met deze overweging wordt een parallel getrokken met de Esmil-arresten, waarin dit reeds als uitgangspunt werd genomen voor gevallen waarin er een exclusieve forumkeuze is gemaakt voor de buitenlandse rechter.

Hoewel in bovenstaand geval de vordering op grond van artikel 431 lid 2 Rv in beginsel wordt toegewezen, zal van een dergelijke toewijzing geen sprake zijn als de buitenlandse beslissing volgens het recht van het land van herkomst “*niet, nog niet, dan wel niet meer uitvoerbaar is*.”⁹³ In dit kader maakt de Hoge Raad onderscheid tussen formele uitvoerbaarheid en materiële uitvoerbaarheid. Daarmee sluit hij aan bij de uitleg die door het HvJ in diens arrest *Coursier/Fortis Bank* wordt gegeven aan het begrip ‘uitvoerbaar’, zoals gebezigd in het Verdrag van Brussel.⁹⁴ Het HvJ overwoog dat de term ‘uitvoerbaar’ enkel ziet op de formele uitvoerbaarheid van een beslissing en niet op de voorwaarden waaronder die beslissing in de staat van herkomst ten uitvoer kan worden gelegd.⁹⁵ In *Gazprombank* geeft de Hoge Raad hier een nadere uitleg bij door te stellen dat van een beletsel met betrekking tot de formele uitvoerbaarheid van een buitenlandse beslissing onder meer sprake is indien tegen de beslissing een rechtsmiddel met schorsende werking is ingesteld, de beslissing door een hogere rechterlijke instantie is vernietigd, of in de beslissing zelf een termijn voor de tenuitvoerlegging hiervan is bepaald (of zo’n termijn uit de beslissing voortvloeit) die nog niet is aangevangen dan wel reeds is verstreken. Onder een dergelijk beletsel kan echter niet worden verstaan de verjaring of het verval van de bevoegdheid tot tenuitvoerlegging van de beslissing krachtens het recht van het land van herkomst.⁹⁶ Deze omstandigheden tasten immers niet het gezag van het vonnis aan.⁹⁷

De Hoge Raad overweegt verder dat als hetgeen in de buitenlandse beslissing is toegewezen geheel of gedeeltelijk niet (langer) verschuldigd is, dit als verweer kan worden aangevoerd tegen toewijzing van een vordering op de voet van artikel 431 lid 2 Rv, mits dit verweer niet aan de orde kon worden gesteld in de buitenlandse procedure of eerst nadien is opgekomen.⁹⁸

⁹¹ HR 26 september 2014, ECLI:NL:HR:2014:2838, *NJ* 2015/478, m.nt. Th.M. de Boer (*Gazprombank/Bensadon*), r.o. 3.6.4.

⁹² *Idem*, r.o. 3.6.5.

⁹³ *Idem*, r.o. 3.6.6.

⁹⁴ *Idem*, r.o. 3.6.7 – 3.6.8; Verdrag betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken, Brussel, 27 september 1968; HvJ EG 29 april 1999, nr. C-267/97, ECLI:EU:C:1999:2013, *NJ* 2000/477 (*Coursier/Fortis Bank*).

⁹⁵ HvJ EG 29 april 1999, nr. C-267/97, ECLI:EU:C:1999:2013, *NJ* 2000/477 (*Coursier/Fortis Bank*), r.o. 29.

⁹⁶ HR 26 september 2014, ECLI:NL:HR:2014:2838, *NJ* 2015/478, m.nt. Th.M. de Boer (*Gazprombank/Bensadon*), r.o. 3.6.8.

⁹⁷ *Idem*, r.o. 3.7.

⁹⁸ *Idem*, r.o. 3.6.10.

Tot slot benadrukt de Hoge Raad dat de eiser in een artikel 431 lid 2 Rv-procedure niet gehouden is een veroordeling van de gedaagde te vorderen conform het buitenlandse vonnis; het staat deze partij vrij om (eventueel subsidiair) een nieuwe inhoudelijke behandeling van het geding te verzoeken aan de Nederlandse rechter. Het is dan aan de rechter om te oordelen welke bewijskracht er aan de buitenlandse beslissing wordt toegekend.⁹⁹

2.7.3 Verhouding tot eerdere rechtspraak

Het grootste belang van *Gazprombank* is erin gelegen dat de Hoge Raad hierin overzichtelijk heeft weergegeven welke erkenningsvoorwaarden er in Nederland gehandhaafd dienen te worden: in het arrest worden de “*intussen overbekende criteria nog eens door de Hoge Raad (...) bevestigd*”, aldus De Boer.¹⁰⁰ Van Hoek stelt hierover dat het arrest “*weinig nieuws*” biedt, maar wel de reeds eerder in de jurisprudentie ontwikkelde voorwaarden “*nog eens netjes op een rijtje*” zet.¹⁰¹

Een erkenningsvereiste dat echter van het toneel verdwenen lijkt te zijn met het *Gazprombank*-arrest, is het vereiste dat de buitenlandse beslissing in kracht van gewijsde moet zijn gegaan ten tijde van het erkenningsverzoek op de voet van artikel 431 lid 2 Rv. Waar finaliteit in eerdere rechtspraak regelmatig als voorwaarde voor erkenning werd gehanteerd – blijkens het in dit hoofdstuk verrichte jurisprudentieonderzoek en het feit dat A-G Vlas dit in zijn conclusie bij *Gazprombank* noemt¹⁰² – lijkt de Hoge Raad in het *Gazprombank*-arrest met deze lijn te breken. De Hoge Raad overweegt daarin immers dat de erkenning van een beslissing kan afstuiten op de grond dat hiertegen een rechtsmiddel met schorsende werking is ingesteld, hetgeen geen mogelijkheid meer is bij een beslissing die in kracht van gewijsde is gegaan. Hiermee wijst de Hoge Raad dan ook impliciet het voorheen gehandhaafde vereiste dat een beslissing in kracht van gewijsde moet zijn gegaan om vatbaar te zijn voor erkenning in Nederland, af.

Een belangrijk gevolg van het *Gazprombank*-arrest is een matiging van de discretie van de Nederlandse rechter als het aankomt op de erkenning van buitenlandse beslissingen. In de rechtspraak voorafgaand aan *Gazprombank* werd wel aangenomen dat de Nederlandse rechter aan een voor erkenning vatbare buitenlandse beslissing het gezag kan toekennen dat hem goeddunkt. Dit impliceert een hoge mate van discretie van de Nederlandse rechter, waarbij deze de keuze heeft om geen of slechts beperkte binding van partijen aan te nemen, ook als een buitenlandse beslissing voldoet aan de geldende erkenningsvoorwaarden. Het uitgangspunt dat wordt gehanteerd in *Gazprombank* is echter dat, indien is voldaan aan de erkenningsvoorwaarden, de desbetreffende

⁹⁹ HR 26 september 2014, ECLI:NL:HR:2014:2838, *NJ* 2015/478, m.nt. Th.M. de Boer (*Gazprombank/Bensadon*), r.o. 3.6.11. Dan geldt immers de hoofdregel van artikel 152 lid 2 Rv: “*De waardering van het bewijs is aan het oordeel van de rechter overgelaten, tenzij de wet anders bepaalt.*”

¹⁰⁰ Th.M. de Boer, annotatie bij HR 26 september 2014, ECLI:NL:HR:2014:2838, *NJ* 2015/478 (*Gazprombank/Bensadon*), nr. 3.

¹⁰¹ Van Hoek 2015, p. 508.

¹⁰² Concl. A-G P. Vlas, ECLI:NL:PHR:2014:530, bij HR 26 september 2014, *NJ* 2015/478, m.nt. Th.M. de Boer (*Gazprombank/Bensadon*), nr. 2.5.

buitenlandse beslissing in beginsel wordt erkend.¹⁰³ Dit wijst volgens Schim op “*een gehouwenheid tot erkennen behoudens bijzondere omstandigheden*”, waarmee het artikel 431 lid 2 Rv-vonnis “*praktisch gezien in verregaande mate gelijkwaardig aan het exequatur*” wordt.¹⁰⁴

Hoewel ook na het Gazprombank-arrest duidelijk onderscheid gemaakt moet blijven worden tussen de artikel 431 lid 2 Rv-procedure en het exequatur, lijkt de Hoge Raad met het arrest de verschillende procedures inderdaad meer te hebben willen stroomlijnen. Zo introduceert de Hoge Raad in de uitspraak een nieuwe erkenningsvoorwaarde, te weten dat het buitenlandse vonnis niet onverenigbaar mag zijn met een eerdere beslissing.¹⁰⁵ Dat dit vereiste nog niet met zoveel woorden voorkwam in de erkenningsjurisprudentie voorafgaand aan *Gazprombank*, blijkt uit de opsomming van de op dat moment geldende erkenningsvereisten in de conclusie van A-G Vlas in de zaak, waarin deze voorwaarde niet afzonderlijk is opgenomen.¹⁰⁶ Ook De Boer, Broekveldt en Van Hoek stellen dat het hier gaat om een nieuw erkenningsvereiste.¹⁰⁷ Toch kan ‘nieuw’ wel tussen aanhalingstekens worden gezet, omdat het vereiste ook als een toepassing kan worden gezien van het algemeen geldende rechtsbeginsel van *ne bis in idem*, waarmee het onder de reeds bestaande openbare orde-eis zou vallen.¹⁰⁸ Sinds het Gazprombank-arrest wordt dit echter als afzonderlijke erkenningsvoorwaarde aangemerkt. De Hoge Raad sluit met zijn bewoordingen aan bij de weigeringsgrond voor erkenning neergelegd in artikel 34 van de Brussel I Verordening.¹⁰⁹ Hoewel de Hoge Raad niet expliciet noemt waarom hij deze weigeringsgrond uit de Brussel I Verordening overneemt als erkenningsvoorwaarde voor artikel 431 Rv-procedures, is het goed mogelijk dat hiermee beoogd is de verschillende procedures te stroomlijnen. Een andere aanwijzing dat de Hoge Raad dit doel voor ogen had in het Gazprombank-arrest, is dat de eis van uitvoerbaarheid van de beslissing in het land van herkomst wordt overgenomen. Dit vereiste gold ten tijde van de Gazprombank-uitspraak reeds in exequaturprocedures op grond van artikel 985 Rv en de Brussel I Verordening, en wordt in *Gazprombank* dus ook geadopteerd voor toepassing in erkenningsprocedures op de voet van artikel 431 lid 2 Rv. Ook op deze manier wordt derhalve de parallel getrokken tussen de artikel 431 Rv-procedure en andere beschikbare procedures om in Nederland een executoriale titel te verkrijgen op een buitenlandse beslissing.

¹⁰³ HR 26 september 2014, ECLI:NL:HR:2014:2838, NJ 2015/478, m.nt. Th.M. de Boer (*Gazprombank/Bensadon*), r.o. 3.6.5.

¹⁰⁴ Schim 2019, nr. 6.2.

¹⁰⁵ HR 26 september 2014, ECLI:NL:HR:2014:2838, NJ 2015/478, m.nt. Th.M. de Boer (*Gazprombank/Bensadon*), r.o. 3.6.4.

¹⁰⁶ Concl. A-G P. Vlas, ECLI:NL:PHR:2014:530, bij HR 26 september 2014, NJ 2015/478, m.nt. Th.M. de Boer (*Gazprombank/Bensadon*).

¹⁰⁷ Th.M. de Boer, annotatie bij HR 26 september 2014, ECLI:NL:HR:2014:2838, NJ 2015/478 (*Gazprombank/Bensadon*), nr. 3; Broekveldt 2015, nr. 5.2; Van Hoek 2015, p. 508.

¹⁰⁸ Th.M. de Boer, annotatie bij HR 26 september 2014, ECLI:NL:HR:2014:2838, NJ 2015/478 (*Gazprombank/Bensadon*), nr. 3; Broekveldt 2015, nr. 5.2.

¹⁰⁹ Deze weigeringsgrond is tegenwoordig neergelegd in artikel 45 van de Brussel I-bis Verordening.

2.7.4 Reactie in de literatuur

Naar aanleiding van het Gazprombank-arrest zijn verschillende bezwaren geuit en vragen gesteld. Ik licht hier twee opmerkingen uit omtrent de overwegingen van de Hoge Raad over de uitvoerbaarheid van de beslissing in het land van herkomst.

In zijn noot bij *Gazprombank* verklaart De Boer zich niet te kunnen vinden in het onderscheid dat door de Hoge Raad, in navolging van het HvJ, wordt gemaakt tussen formele en materiële uitvoerbaarheidsverweren. Het onderscheid dat het HvJ maakt kan volgens De Boer worden verklaard door het feit dat materiële uitvoerbaarheidsbezwaren moeten worden beoordeeld aan de hand van het nationale recht van de lidstaat van herkomst van de beslissing, en derhalve niet in de Europese exequaturprocedure (die tot 2015 bestond¹¹⁰) aan de orde kunnen komen. Het doet hem echter “*kunstmatig*” aan om eenzelfde onderscheid te maken in een artikel 431 lid 2 Rv-procedure, die immers uitsluitend door nationaal recht wordt beheerst.¹¹¹ Met De Boer ben ik van mening dat het inderdaad omslachtig lijkt om eerst in een summiere artikel 431 Rv-procedure tot een executoriale titel te komen, en vervolgens in een separaat executiegeschil pas te beoordelen of het nieuw verkregen Nederlandse vonnis überhaupt uitgevoerd *kan* worden of dat dit bijvoorbeeld niet meer mogelijk is wegens faillissement van de gedaagde. Aan de andere kant zou het elimineren van de tweedeling in formele en materiële uitvoerbaarheidsbeletselen de grenzen van artikel 431 lid 2 Rv teveel kunnen oprekken. Als het toestaan van materiële uitvoerbaarheidsbezwaren in de artikel 431 Rv-procedure ertoe leidt dat partijen allerlei feiten en verweren aanvoeren die in de buitenlandse procedure niet naar voren zijn gekomen, in hoeverre is er dan nog sprake van een nieuwe behandeling van hetzelfde geschil?

Zilinsky stipt een ander punt aan in de overwegingen van de Hoge Raad, met betrekking tot de uitleg van het begrip ‘formele uitvoerbaarheid’. De Hoge Raad stelt in het Gazprombank-arrest dat wél sprake is van een beletsel met betrekking tot de formele uitvoerbaarheid als een in de beslissing zelf bepaalde of daaruit voortvloeiende executietermijn nog niet is aangevangen dan wel reeds is verstreken, maar niet in het geval van verjaring van de executiebevoegdheid in het land van herkomst. Zilinsky noemt dit gemaakte onderscheid “[o]pmerkelijk”, nu ook in het geval van verjaring van executiebevoegdheid zich een situatie voordoet waarin de termijn voor de tenuitvoerlegging van de beslissing reeds is verstreken.¹¹² Wellicht is hier echter de redenering van de Hoge Raad geweest dat in een geval van verjaring de executietermijn voortvloeit uit het nationale recht zonder enig verband met het vonnis zelf, terwijl een in de beslissing zelf bepaalde termijn in samenhang moet worden gelezen met de inhoud van het vonnis. In dat laatste geval is het vonnis door de buitenlandse rechter niet bedoeld om buiten de vastgestelde termijn ten uitvoer gelegd te worden. Het zou dan ook buiten die termijn niet mogelijk moeten zijn om aan de hand van het vonnis een executoriale titel te verkrijgen. Dit zou verklaren waarom het verlopen van een in de

¹¹⁰ Met het in de plaats van de Brussel I Verordening treden van de Brussel I-bis Verordening is het exequatur binnen het EU-grondgebied afgeschaft. Tegenwoordig kunnen beslissingen uit EU-lidstaten gelijk in andere lidstaten ten uitvoer gelegd worden, zonder dat daartoe een verloff benodigd is.

¹¹¹ Th.M. de Boer, annotatie bij HR 26 september 2014, ECLI:NL:HR:2014:2838, *NJ* 2015/478 (*Gazprombank/Bensadon*), nr. 6.

¹¹² Zilinsky 2019, p. 692.

beslissing zelf bepaalde termijn wel een beletsel vormt voor het verkrijgen van een executoriale titel in Nederland, terwijl verjaring van een algemene wettelijke executietermijn hier niet aan in de weg kan staan. Dat het aangebrachte onderscheid verklaarbaar is, neemt echter niet weg dat met deze benadering de artikel 431 Rv-procedure kan leiden tot een ‘bonus’ voor de partij die door de buitenlandse beslissing begunstigd is. Deze partij kan zo immers op grond van een titel die in het land van herkomst wegens verjaring niet meer kan worden geëxecuteerd, in Nederland nog wel een executoriale titel verkrijgen. De Hoge Raad geeft geen toelichting die een dergelijke bonus rechtvaardigt. Op deze problematiek wordt in hoofdstuk 3 nader ingegaan.

2.8 Uitleg van de Gazprombank-criteria in de literatuur en jurisprudentie

Met het Gazprombank-arrest heeft de Hoge Raad een duidelijk overzicht gegeven van de voorwaarden voor de erkenning van buitenlandse beslissingen in Nederland. Op de uitleg en toepassing van deze vereisten gaat de Hoge Raad niet in het bijzonder in. Voor de heersende interpretatie van de erkenningsvoorwaarden kan echter gekeken worden naar andere jurisprudentie en naar de literatuur.

2.8.1 Bevoegdheid buitenlandse rechter

Dit erkenningsvereiste komt neer op de vraag of de buitenlandse rechter zich redelijkerwijs bevoegd heeft kunnen achten om kennis te nemen van de zaak die heeft geleid tot het buitenlandse vonnis.¹¹³ Deze toets door de Nederlandse rechter vindt niet plaats aan de hand van de Nederlandse bevoegdheidsgronden, en evenmin aan de hand van het eigen recht van de buitenlandse rechter: het gaat om internationaal algemeen aanvaardbare bevoegdheidsgronden.¹¹⁴ Bij gebreke van een algemeen verbindende internationale bron van rechterlijke bevoegdheidsgronden, dient deze erkenningsvoorwaarde wel te worden ingevuld vanuit de Nederlandse opvatting over welke bevoegdheidsgronden als ‘internationaal aanvaard’ hebben te gelden. De Nederlandse rechtsbeginselen spelen hierbij een cruciale rol.¹¹⁵

Op welke grond de buitenlandse rechter zijn bevoegdheid daadwerkelijk heeft gebaseerd, doet bij deze beoordeling niet ter zake. De Nederlandse rechter dient zelfstandig na te gaan of de vreemde rechter, op basis van de feiten en omstandigheden van het geval, bevoegdheid mocht aannemen.¹¹⁶ Over de vraag of de Nederlandse rechter hierbij gebonden is aan de waardering van de feiten door de buitenlandse rechter, zijn de meningen in de literatuur verdeeld. In het WODC-rapport over de mogelijke wijziging van artikel 431 Rv wordt gesteld dat verdedigbaar is dat de Nederlandse rechter zelfstandig de feiten en omstandigheden dient te beoordelen, om te voorkomen dat een “voorschot” op het gezag van de vreemde rechter wordt genomen door uit te gaan van diens waardering van de feiten.¹¹⁷ Verheul meent echter dat het vanuit

¹¹³ Van Hoek 2015, p. 507.

¹¹⁴ Verheul 1989, p. 28; Ten Wolde, Knot & Henckel 2017, p. 39; Hof Amsterdam 16 november 2010, ECLI:NL:GHAMS:2010:BO4077, *NIPR* 0211/53, p. 123, r.o. 3.9; Hof Arnhem 24 mei 2011, ECLI:NL:GHARN:2011:BQ5765, r.o. 4.6; Rb. Amsterdam 1 april 2015, ECLI:NL:RBAMS:2015:1882, *TvA* 2015/62, r.o. 4.6; Hof Arnhem-Leeuwarden 27 oktober 2015, ECLI:NL:GHARL:2015:8059, *NJF* 2016/13, r.o. 4.4; Rb. Amsterdam 2 november 2016, ECLI:NL:RBAMS:2016:7287, *RBP* 2017/7, r.o. 5.3.

¹¹⁵ Ten Wolde, Knot & Henckel 2017, p. 40.

¹¹⁶ Verheul 1989, p. 28; Ten Wolde, Knot & Henckel 2017, p. 39.

¹¹⁷ Ten Wolde, Knot & Henckel 2017, p. 39.

praktisch oogpunt wenselijk kan zijn om de feitelijke constatering van de vreemde rechter over te nemen, mits de gedaagde deze vaststelling van feiten in de buitenlandse procedure niet betwist heeft.¹¹⁸

De Nederlandse rechtspraak kent volgens het WODC-rapport een te lage frequentie van artikel 431 lid 2 Rv-procedures om een sluitend stelsel van bevoegdheidsgronden te ontwikkelen. Niet geheel duidelijk is dus welke bevoegdheidsgronden als ‘internationaal aanvaard(baar)’ hebben te gelden. Ook ontbreekt een duidelijke toets om te beoordelen of een specifieke bevoegdheidsgrond aldus kan worden aangemerkt. In de praktijk wordt vaak aansluiting gezocht bij verdragen, verordeningen en ontwerperegelingen.¹¹⁹ De daarin opgenomen bevoegdheidsgronden kunnen echter niet zonder kritische weging als ‘internationaal aanvaard’ worden aangemerkt, aangezien dergelijke internationale rechtsinstrumenten doorgaans een beperkt materieel en formeel toepassingsgebied hebben. De afspraken die de betrokken landen met elkaar gemaakt hebben ten aanzien van rechterlijke bevoegdheid(sgronden), op basis van een zeker onderling vertrouwen in elkaars rechtspraak, gelden niet zonder meer ook voor derde landen ten aanzien waarvan dit vertrouwen niet bestaat. Internationale rechtsinstrumenten kunnen voor de beoordeling welke bevoegdheidsgronden internationaal aanvaard zijn, derhalve slechts van “*indicatieve waarde*” zijn.¹²⁰ Hierbij kan vanzelfsprekend meer waarde worden toegekend aan verdragen en verordeningen waarbij Nederland of de relevante vreemde staat betrokken is.¹²¹

Ook de omstandigheid dat een bevoegdheidsgrond is opgenomen in het Nederlandse Rv als grond voor directe internationale bevoegdheid van de Nederlandse rechter, lijkt als aanwijzing te kunnen dienen voor de internationale aanvaardbaarheid van de bevoegdheidsgrond vanuit Nederlands perspectief.¹²²

De hierna genoemde indirecte bevoegdheidsgronden worden in literatuur en jurisprudentie wel aangemerkt als internationaal aanvaardbaar.

Forum rei

Het forum van de woonplaats of gewoonlijke verblijfplaats van de gedaagde is volgens Ten Wolde “*zonder twijfel*” aan te merken als een internationaal aanvaardde

¹¹⁸ Verheul 1989, p. 41.

¹¹⁹ Verheul 1989, p. 30; Ten Wolde, Knot & Henckel 2017, p. 13, p. 40.

¹²⁰ Ten Wolde, Knot & Henckel 2017, p. 40-41; HR 23 september 2016, ECLI:NL:HR:2016:2184, *NJB* 2016/1764, r.o. 3.4.2 (hetgeen in “*relevante internationale verdragen en verordeningen*” is vastgelegd levert “*een aanwijzing [op] voor hetgeen internationaal aanvaardbaar wordt geacht*”); Rb. Amsterdam 2 november 2016, ECLI:NL:RBAMS:2016:7287, *RBP* 2017/7, r.o. 5.3 (“*relevante internationale verdragen en verordeningen*” kunnen “*een aanwijzing [opleveren] voor hetgeen internationaal aanvaardbaar wordt geacht*”). Anders: Rb. Amsterdam 29 juni 2016, ECLI:NL:RBAMS:2016:5691, *JBP*r 2017/14, m.nt. M. Freudenthal, r.o. 4.12 (“*De in de herschikte EEX-Vo opgenomen bevoegdheidsgronden kunnen worden aangemerkt als naar internationale maatstaven aanvaardbaar.*”).

¹²¹ Zie bijvoorbeeld Hof Arnhem 24 mei 2011, ECLI:NL:GHARN:2011:BQ5765, r.o. 4.6 (hierin werd voor de bevoegdheid van een Amerikaanse rechter gekeken naar een verdrag waarbij de VS partij zijn); HR 23 september 2016, ECLI:NL:HR:2016:2184, *NJB* 2016/1764, r.o. 3.4.2 (voor de bevoegdheid van een Amerikaanse rechter werd gekeken naar een verdrag waarbij Nederland partij was en dat de VS hadden ondertekend, maar niet geratificeerd).

¹²² Rosner 2004, p. 39; Hof Arnhem-Leeuwarden 27 oktober 2015, ECLI:NL:GHARL:2015:8059, *NJF* 2016/13, r.o. 4.6.

bevoegdheidsgrond. Rosner komt tot dezelfde conclusie op basis van het feit dat het forum rei als grond voor rechtsmacht is opgenomen in Verordening (EG) nr. 44/2001 (hierna: de Brussel I Verordening)¹²³ (inmiddels vervangen door de Brussel I-bis Verordening, waarin tevens het forum rei als bevoegdheidsgrond voorkomt) en in het Rv. Ook in de jurisprudentie komt deze grond als internationaal aanvaarde bevoegdheidsgrond naar voren.¹²⁴

Forum van de nevenvestiging

Het forum van een filiaal, agentschap of andere nevenvestiging van de gedaagde wordt in de literatuur wel verdedigd als internationaal algemeen aanvaarde bevoegdheidsgrond voor geschillen die betrekking hebben op de nevenvestiging in kwestie.¹²⁵

Forum solutionis contractus

Stelde Verheul in 1989 nog dat “bewist [kan] worden” of het forum solutionis – het gerecht van de plaats van uitvoering van de verbintenis die aan de eis ten grondslag ligt – een internationaal aanvaarde grond voor rechtsmacht is, in 2004 achtte Rosner deze grond “well-established” voor geschillen die voortvloeien uit overeenkomsten (forum solutionis contractus), zowel in internationale rechtsinstrumenten als in de Nederlandse rechtspraak.¹²⁶ De jurisprudentie lijkt Rosners stelling inderdaad te bevestigen.¹²⁷ De plaats van uitvoering zal moeten worden bepaald aan de hand van het op de overeenkomst toepasselijke recht¹²⁸, welk recht volgens Ten Wolde zal moeten worden vastgesteld met behulp van de Nederlandse conflictregels, nu het gaat om een naar Nederlandse maatstaven internationaal aanvaarde bevoegdheidsgrond.¹²⁹

Forum delicti

Het forum van de staat waar zich de schade heeft voorgedaan moet als internationaal aanvaarde bevoegdheidsgrond aangemerkt, aldus Verheul.¹³⁰ Hieronder valt zowel het

¹²³ Verordening (EG) nr. 44/2001 van de Raad van 22 december 2000 betreffende de rechterlijke bevoegdheid, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken, *PB L* 12 van 16 januari 2001, p. 1-23.

¹²⁴ Zie bijvoorbeeld Rb. Rotterdam 2 juli 2014, ECLI:NL:RBROT:2014:5600, *S&S* 2015/16, r.o. 4.9 (als een van meerdere aanknopingspunten voor rechtsmacht *in casu* gebruikt, naast het forum solutionis en het forum arresti); Rb. Amsterdam 15 juli 2015, ECLI:NL:RBAMS:2015:4465, r.o. 4.7; Rb. Amsterdam 2 november 2016, ECLI:NL:RBAMS:2016:7287, *RBP* 2017/7, r.o. 5.3.

¹²⁵ Rosner 2004, p. 35-36; Verheul 1989, p. 31.

¹²⁶ Verheul 1989, p. 35; Rosner 2004, p. 38.

¹²⁷ Zie bijvoorbeeld Rb. Rotterdam 29 september 1989, *S&S* 1992/30 (via: Rosner 2004, p. 38); Rb. Zwolle 16 augustus 1995, *NIPR* 1996/143 (via: Rosner 2004, p. 38); Rb. Rotterdam 2 juli 2014, ECLI:NL:RBROT:2014:5600, *S&S* 2015/16, r.o. 4.9 (als een van meerdere aanknopingspunten voor rechtsmacht *in casu* gebruikt, naast het forum rei en het forum arresti); Hof Arnhem-Leeuwarden 27 oktober 2015, ECLI:NL:GHARL:2015:8059, *NJF* 2016/13, r.o. 4.6.

¹²⁸ Hof Arnhem-Leeuwarden 27 oktober 2015, ECLI:NL:GHARL:2015:8059, *NJF* 2016/13, r.o. 4.6.

¹²⁹ Ten Wolde 2018, p. 282-283.

¹³⁰ Verheul 1989, p. 34; Rosner 2004, p. 37; zie ook Rb. Amsterdam 2 november 2016, ECLI:NL:RBAMS:2016:7287, *RBP* 2017/7, r.o. 5.3.

forum van het land waar de schadeveroorzakende gebeurtenis is voorgevallen, als het forum van het land waar de schade is ingetreden.¹³¹

Forum rei sitae

Het forum van de staat waar zich de (onroerende) goederen bevinden waarom een geschil draait, heeft volgens Rosner rechtsmacht ten aanzien van dat geschil.¹³²

Forum gekozen door partijen

Indien een rechter zijn bevoegdheid kan ontleen aan een exclusieve forumkeuze, geldt dit als een internationaal aanvaardbare bevoegdheidsgrond, blijkt uit de literatuur¹³³ en Nederlandse rechtspraak.¹³⁴ Rosner verwijst hiernaast naar de Brussel I Verordening en het Rv, waarin deze grond is neergelegd. Ook in de Brussel I-bis Verordening is deze bevoegdheidsgrond te vinden.¹³⁵

Forum van vrijwillige onderwerping

Een stilzwijgende forumkeuze door partijen, blijkend uit diens vrijwillige onderwerping aan de rechtsmacht van de buitenlandse rechter, wordt in de rechtspraak aangemerkt als internationaal aanvaarde bevoegdheidsgrond.¹³⁶ De gedaagde wordt geacht zich vrijwillig te hebben onderworpen aan de bevoegdheid van de buitenlandse rechter als hij vrijwillig is verschenen in de procedure met het doel zichzelf te verdedigen, en niet slechts om de bevoegdheid van de rechter te betwisten.¹³⁷ Een dergelijke stilzwijgende forumkeuze levert slechts bevoegdheid op in kwesties waarvoor ook een uitdrukkelijke forumkeuze mogelijk is.¹³⁸

Forum connexitatis

De rechter die over de hoofdeis beslist, is ook bevoegd kennis te nemen van eisen in reconventie of derdenclaims, aldus Verheul.¹³⁹ Deze bevoegdheidsgrond mag niet worden misbruikt om een derde partij de toegang te ontzeggen tot het forum dat anders bevoegd zou zijn geweest.¹⁴⁰

Gronden waarvan de internationale aanvaardbaarheid onduidelijk is

Over de internationale aanvaardbaarheid van andere bevoegdheidsgronden zijn de literatuur en rechtspraak minder eensgezind. Een voorbeeld is het forum arresti, met andere woorden bevoegdheid in de hoofdzaak van de rechter die het verlot tot een

¹³¹ Verheul 1989, p. 34.

¹³² Rosner 2004, p. 37.

¹³³ Verheul 1989, p. 32-33.

¹³⁴ Zie bijvoorbeeld HR 16 juni 1995, ECLI:NL:HR:1995:ZC1761, *NJ* 1996/256, r.o. 3.3; Rb. Overijssel 11 december 2013, ECLI:NL:RBOVE:2013:3738, r.o. 5; Rb. Rotterdam 15 juli 2015, ECLI:NL:RBROT:2015:6172, r.o. 4.5.

¹³⁵ Artikel 25 Brussel I-bis Verordening.

¹³⁶ Zie bijvoorbeeld Rb. Rotterdam 17 maart 2010, *NIPR* 2010/361, r.o. 5.3; Hof Amsterdam 16 november 2010, ECLI:NL:GHAMS:2010:BO4077, *NIPR* 0211/53, p. 123, r.o. 3.10; Rb. Amsterdam 1 april 2015, ECLI:NL:RBAMS:2015:1882, *TvA* 2015/62, r.o. 4.7; Rb. Amsterdam 2 november 2016, ECLI:NL:RBAMS:2016:7287, *RBP* 2017/7, r.o. 5.3.

¹³⁷ HR 14 november 1924, ECLI:NL:HR:1924:19, *NJ* 1925, p. 91 (*Bontmantel*).

¹³⁸ Verheul 1989, p. 33.

¹³⁹ Verheul 1989, p. 34.

¹⁴⁰ Rosner 2004, p. 37; Rb. Rotterdam 20 december 1976, ECLI:NL:RBROT:1976:AD7929, *NJ* 1978/282 (via: Rosner 2004, p. 37).

gelegd beslag heeft verleend. In sommige rechtspraak wordt aansluiting gezocht bij deze grond bij de beoordeling van de bevoegdheid van de buitenlandse rechter in een artikel 431 lid 2 Rv-procedure.¹⁴¹ Indien het gelegde beslag echter niet voldoende vermogen omvat om de gehele vordering in de hoofdzaak te dekken, pleegt het forum arresti internationaal als exorbitant gezien te worden.¹⁴²

Een andere bevoegdheidsgrond waarvan de internationale aanvaardbaarheid ter discussie staat, is het forum van de (economisch) zwakkere eiser. Hoewel Verheul meent dat dit forum als algemene regel nog geen ingang heeft gevonden, stelt Rosner dat deze bevoegdheidsgrond meer en meer aanvaardbaar is op internationaal niveau. Hij verwijst daarvoor naar de Brussel I Verordening en het Rv, waarin deze grond is opgenomen voor gevallen van bijvoorbeeld individuele arbeidsovereenkomsten en consumentenovereenkomsten. Rechtspraak waarin deze bevoegdheidsgrond als internationaal aanvaard wordt aangemerkt, is echter niet voorhanden.¹⁴³

Gronden voor onbevoegdheid

In bepaalde gevallen moet de onbevoegdheid van de buitenlandse rechter worden aangenomen, wat ertoe leidt dat de door hem gegeven beslissing niet erkend kan worden in een procedure op de voet van artikel 431 lid 2 Rv. Dit is bijvoorbeeld het geval als de vreemde rechter een forumkeuze door partijen voor een ander forum, hoewel uitdrukkelijk door de gedaagde ingeroepen, heeft genegeerd; als de Nederlandse rechter of de rechter van een derde staat exclusief bevoegd is om kennis te nemen van het onderhavige geschil; of als de gedaagde immuniteit van jurisdictie had in de buitenlandse procedure, en hij zich daarop in het land van herkomst heeft beroepen of hij verstek heeft laten gaan. Ook het negeren van litispentie of connexiteit door de vreemde rechter kan aan erkenning van de beslissing in de weg staan, als een beroep op de buitenlandse beslissing hierdoor in de concrete omstandigheden misbruik van recht oplevert.¹⁴⁴

Nota bene

Ten aanzien van veel van de bovenstaande bevoegdheidsgronden bestaat geen uitsluitel over de internationale aanvaardbaarheid ervan. De casuïstische beoordeling van de bevoegdheid van de buitenlandse rechter aan de hand van aanwijzingen voor de internationale aanvaardbaarheid van bepaalde gronden moet volgens veel auteurs op de schop wegens het gebrek aan rechtszekerheid van deze methode.¹⁴⁵ Er wordt wel gepleit voor het opnemen van een complete lijst van indirecte bevoegdheidsgronden in artikel 431 Rv¹⁴⁶, met een algemeen redelijkheidscriterium als correctiemogelijkheid.¹⁴⁷

2.8.2 Behoorlijke procedure

¹⁴¹ Rb. Rotterdam 2 juli 2014, ECLI:NL:RBROT:2014:5600, S&S 2015/16, r.o. 4.9 (als een van meerdere aanknopingspunten voor rechtsmacht gebruikt, naast het forum solutionis en het forum rei).

¹⁴² Schim 2019, nr. 3.1.

¹⁴³ Ten Wolde 2018, p. 283.

¹⁴⁴ Verheul 1989, p. 37-39.

¹⁴⁵ Zie Rosner 2004, p. 39; Ten Wolde 2018, p. 286.

¹⁴⁶ Ten Wolde, Knot & Henckel 2017, p. 13, p. 133.

¹⁴⁷ Verheul 1989, p. 40.

Het tweede vereiste waar volgens het Gazprombank-arrest aan voldaan moet worden voor de erkenning van een buitenlandse beslissing in een artikel 431 lid 2 Rv-procedure, is dat deze tot stand moet zijn gekomen in een gerechtelijke procedure die voldoet aan de eisen van behoorlijke en met voldoende waarborgen omklede rechtspleging. De rechtspleging in de buitenlandse procedure wordt getoetst aan de in Nederland geldende fundamentele rechtsbeginselen omtrent *fair trial*.¹⁴⁸ Naar Nederlandse opvattingen dient aan de minimumvereisten van artikel 6 EVRM¹⁴⁹ te zijn voldaan om te spreken van behoorlijke rechtspleging.¹⁵⁰

Niet elke gang van zaken in een buitenlandse procedure die in Nederland als niet rechtmatig of onredelijk wordt ervaren, levert overigens daadwerkelijk strijd met dit vereiste op: er is ruimte voor een waardering van de feiten of aanpak door de buitenlandse rechter die verschilt van de manier waarop de Nederlandse rechter dit zou hebben gedaan.¹⁵¹

De eis van een behoorlijke procedure wordt in sommige literatuur¹⁵² en rechtspraak¹⁵³ gezamenlijk behandeld met de openbare orde-eis, onder de noemer ‘procedurele en materiële openbare orde’¹⁵⁴ of de “*elementen van de ‘behoorlijke rechtspleging in ruime zin’*”.¹⁵⁵ In navolging van de Hoge Raad in het Gazprombank-arrest zal de voorwaarde van een behoorlijke procesvoering hier echter afzonderlijk worden besproken.

Het vereiste van een behoorlijke rechtspleging omvat verschillende aspecten. Een paar facetten van het vereiste die regelmatig terugkomen in de literatuur en rechtspraak, zijn de volgende.

Hoor en wederhoor

De jurisprudentie laat geen twijfel bestaan over het feit dat een inbreuk op dit beginsel in strijd moet worden geacht met de fundamentele beginselen van de Nederlandse rechtsorde¹⁵⁶; het wordt zelfs “*een van de meest fundamentele vereisten voor een behoorlijk proces*” genoemd.¹⁵⁷

Kennisgeving van de procedure aan de gedaagde

¹⁴⁸ Hof Amsterdam 9 mei 2017, ECLI:NL:GHAMS:2017:1695, *NJF* 2017/266, r.o. 4.60.1.

¹⁴⁹ Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, Rome, 4 november 1950.

¹⁵⁰ Rosner 2004, p. 47; Van Hoek 2015, p. 507; Ten Wolde, Knot & Henckel 2017, p. 14, p. 50, p. 133; Ten Wolde 2018, p. 286; Hof Amsterdam 17 juli 2018, ECLI:NL:GHAMS:2018:3008, *RBP* 2018/92, r.o. 3.33.

¹⁵¹ Hof Amsterdam 9 mei 2017, ECLI:NL:GHAMS:2017:1695, *NJF* 2017/266, r.o. 4.60.1.

¹⁵² Verheul 1989, p. 45; Rosner 2004, p. 46.

¹⁵³ HR 8 november 1963, ECLI:NL:HR:1963:120, *NJ* 1964/139, m.nt. J.H. Beekhuis; concl. A-G L. Strikwerda, ECLI:NL:PHR:2002:AD9145, bij HR 4 april 2002, *NJ* 2004/170, m.nt. P. Vlas (*LBIO*), nr. 19; Rb. Rotterdam 21 november 2006, ECLI:NL:RBROT:2006:AZ5357; Rb. Den Haag 12 juli 2007, ECLI:NL:RBSGR:2007:BB0743, *JIN* 2007/421, r.o. 4.4.

¹⁵⁴ Hof Amsterdam 17 juli 2018, ECLI:NL:GHAMS:2018:3008, *RBP* 2018/92, r.o. 3.33.

¹⁵⁵ Hof Amsterdam 9 mei 2017, ECLI:NL:GHAMS:2017:1695, *NJF* 2017/266, r.o. 4.60.1.

¹⁵⁶ Zie bijvoorbeeld HR 24 juni 1932, ECLI:NL:HR:1932:115, *NJ* 1932, p. 1262, m.nt. E.M. Meijers; HR 8 november 1963, ECLI:NL:HR:1963:120, *NJ* 1964/139, m.nt. J.H. Beekhuis; Hof Den Haag 20 juni 1974, ECLI:NL:GHSGR:1974:AB7137, *NJ* 1975/510, m.nt. E.A.A. Luijten; Rb. Den Haag 12 juli 2007, ECLI:NL:RBSGR:2007:BB0743, *JIN* 2007/421, r.o. 4.4.

¹⁵⁷ Rb. Zeeland-West-Brabant 16 augustus 2017, ECLI:NL:RBZWB:2017:5251, *NJF* 2017/394, r.o. 3.7.

De gedaagde moet tijdig en doelmatig op de hoogte zijn gesteld van het aanhangig maken van de procedure (door middel van betekening of mededeling aan hem van het inleidende stuk, en een wettige oproeping), waarbij hem een redelijke tijd wordt gelaten om zijn verdediging te organiseren.¹⁵⁸ Als de gedaagde is verschenen in de procedure (of namens hem een advocaat¹⁵⁹) en hij een inhoudelijke verdediging voert, kan zonder onderzoek door de Nederlandse rechter worden aangenomen dat een behoorlijke kennisgeving van de procedure is geschied.¹⁶⁰ Het niet in de procedure verschijnen van een gedaagde hoeft daarentegen niet altijd te betekenen dat de gedaagde niet naar behoren is geïnformeerd over de zitting en dat derhalve de goede procesorde is geschonden.¹⁶¹

Motivering van het vonnis

Een gebrekkige motivering leidt er niet in alle gevallen toe dat de erkenning van een buitenlandse beslissing wordt geweigerd.¹⁶² Schending van de motiveringsplicht heeft namelijk niet zonder meer te gelden als schending van een fundamenteel beginsel van procesrecht.¹⁶³ Uit rechtspraak van het EHRM over de uitleg van artikel 6 EVRM volgt dat een onvoldoende gemotiveerd vonnis “*in the light of the circumstances of the case*” schending van het *fair trial*-beginsel met zich kan brengen.¹⁶⁴ Bij de beoordeling van een motiveringsgebrek in dit kader draait het met name om de vraag of de gebrekkige motivering in wezen neerkomt op een onbehoorlijk onderzoek naar de standpunten van (een van) de partijen.¹⁶⁵ Er kan sprake zijn van strijd met de eis van behoorlijke rechtspleging als een rechterlijke beslissing “*arbitrary*” of “*manifestly unreasonable*” is en geen redelijk handelende rechter op basis van dezelfde feiten tot hetzelfde oordeel

¹⁵⁸ Verheul 1989, p. 50-51; Rosner 2004, p. 48; HR 24 juni 1932, ECLI:NL:HR:1932:115, *NJ* 1932, p. 1262, m.nt. E.M. Meijers; Rb. Utrecht 8 december 1976, ECLI:NL:RBUTR:1976:AC0624, *NJ* 1978/28, r.o. 7; Rb. Arnhem 3 oktober 2002, *NIPR* 2003/208 (via: Ten Wolde, Knot & Henckel 2017, p. 48); Rb. Rotterdam 21 november 2006, ECLI:NL:RBROT:2006:AZ5357, r.o. 4.3; Rb. Middelburg 5 april 2006, *NIPR* 2007/52 (via: Ten Wolde, Knot & Henckel 2017, p. 48); Rb. Den Haag 12 juli 2007, ECLI:NL:RBSGR:2007:BB0743, r.o. 4.4-4.5; Rb. Rotterdam 17 maart 2010, *NIPR* 2010/361 (via: Ten Wolde, Knot & Henckel 2017, p. 48); Rb. Utrecht 9 juni 2010, *NIPR* 2010/496 (via: Ten Wolde, Knot & Henckel 2017, p. 48); Rb. Zeeland-West-Brabant 16 augustus 2017, ECLI:NL:RBZWB:2017:5251, *NJF* 2017/394, r.o. 3.7.

¹⁵⁹ Rb. Midden-Nederland 16 oktober 2013, ECLI:NL:RBMNE:2013:5421, *RFR* 2014/25, r.o. 3.19.

¹⁶⁰ HR 25 september 1992, *NIPR* 1992/310 (via: Rosner 2004, p. 48); Rb. Rotterdam 15 juli 2015, ECLI:NL:RBROT:2015:6172, r.o. 4.5.

¹⁶¹ Rb. Overijssel 26 november 2014, ECLI:NL:RBOVE:2014:6744, r.o. 2.5.

¹⁶² Zie bijvoorbeeld Rb. Den Haag 9 november 1983, ECLI:NL:RBSGR:1983:AC1094, *NJ* 1985/165 waarin een onvoldoende gemotiveerde buitenlandse beslissing toch werd erkend, tegenover de volgende zaken waarin wegens schending van de motiveringsplicht de erkenning werd geweigerd: Hof Den Haag 20 juni 1974, ECLI:NL:GHSGR:1974:AB7137, *NJ* 1975/510, m.nt. E.A.A. Luijten; Rb. Rotterdam 29 september 1989, *S&S* 1992/30 (via: Rosner, p. 45); Rb. Zwolle 16 augustus 1995, *NIPR* 1996/143 (via: Rosner 2004, p. 45).

¹⁶³ Concl. A-G L. Strikwerda, ECLI:NL:PHR:2002:AD9145, bij HR 4 april 2002, *NJ* 2004/170, m.nt. P. Vlas (*LBIO*), nr. 18.

¹⁶⁴ EHRM 9 december 1994, ECLI:NL:XX:1994:AC1183, *NJ* 1997/20 (*Hiro Balani/Spanje*), r.o. 21; EHRM 27 september 2001, nr. 49684/099, *NJB* 2001/49 (*Hirvisaari/Finland*), r.o. 32.

¹⁶⁵ Concl. A-G L. Strikwerda, ECLI:NL:PHR:2002:AD9145, bij HR 4 april 2002, *NJ* 2004/170, m.nt. P. Vlas (*LBIO*), nr. 18; EHRM 15 november 2007, ECLI:CE:ECHR:2007:1115JUD007211801 (*Khamidov/Rusland*), r.o. 173.

had kunnen komen.¹⁶⁶ Bovendien is van belang of de rechter alle essentiële punten die door de partijen naar voren zijn gebracht, heeft geadresseerd.¹⁶⁷ Niet vereist is dat het vonnis een inhoudelijk oordeel over de ingediende vorderingen bevat: een “*summiere afwijzing*” op “*formele, niet-inhoudelijke gronden*” kan ook voldoen, zolang uit het vonnis blijkt dat de rechter op de hoogte was van de standpunten van beide partijen.¹⁶⁸

Onafhankelijkheid en onpartijdigheid van de buitenlandse rechter

Strijd met de eis van behoorlijke rechtspleging kan erin bestaan dat de zaak niet is behandeld en gewezen door een onpartijdige en onafhankelijke rechter. Hiervoor kunnen aanwijzingen bestaan als “*objectief vaststaande feiten en essentiële stellingen onmiskenbaar zijn genegeerd of stuitend onjuist gewaardeerd (...), met als (beoogd) eindresultaat een niet te plaatsen exorbitante verrijking*” van de ene partij ten nadele van de andere.¹⁶⁹ Ook geldt als zwaarwegende aanwijzing dat een rechter niet onafhankelijk was dat hij van bovenaf instructies heeft ontvangen, welke erop gericht waren het vonnis te wijzen ten gunste van een van de partijen.¹⁷⁰

De stelling dat de rechtspraak in het land van herkomst van de beslissing niet onafhankelijk is, is niet voldoende voor het oordeel dat er sprake is van strijd met de goede procesorde. Partijdigheid van de rechter moet *in concreto* worden vastgesteld, door het stellen en zo nodig bewijzen van interne of externe inmenging in de zaak.¹⁷¹

Behoorlijk onderzoek naar de stellingen van partijen

Hoewel dit aspect van een behoorlijke rechtspleging ook wel wordt ondergebracht onder de vereisten van een voldoende motivering of onafhankelijkheid van de rechter, wordt het in sommige rechterlijke uitspraken als afzonderlijke eis genoemd.¹⁷²

Uitputtingsregel

In sommige rechtspraak komt de voorwaarde naar voren dat door de gedaagde in een artikel 431 lid 2 Rv-procedure geen beroep mag worden gedaan op tekortkomingen in de rechtspleging in de buitenlandse procedure, als deze hadden kunnen worden hersteld door het aanwenden van een rechtsmiddel en in het land van herkomst niet alle beschikbare rechtsmiddelen zijn uitgeput.¹⁷³ Op deze regel wordt in hoofdstuk 3 nader ingegaan.

¹⁶⁶ EHRM 31 juli 2014, ECLI:CE:ECHR:2014:0731JUD000177411 (*Nemtsov/Rusland*), r.o. 88; EHRM 5 februari 2015, ECLI:CE:ECHR:2015:0205JUD002225108 (*Bochan/Oekraïne*), r.o. 62.

¹⁶⁷ EHRM 25 september 2012, ECLI:CE:ECHR:2012:0925JUD005910208 (*Vojtěchova/Slowakije*), r.o. 35.

¹⁶⁸ Rb. Amsterdam 2 november 2016, ECLI:NL:RBAMS:2016:7287, *RBP* 2017/7, r.o. 5.4.

¹⁶⁹ Hof Den Haag 9 februari 2016, ECLI:NL:BHDHA:2016:280, *NJ* 2018/136, m.nt. A.I.M. van Mierlo, r.o. 10.5.

¹⁷⁰ Rb. Amsterdam 29 mei 2013, ECLI:NL:RBAMS:2013:CA1411, r.o. 7.38.

¹⁷¹ Hof Arnhem-Leeuwarden 27 oktober 2015, ECLI:NL:GHARL:2015:8059, *NJF* 2016/13, r.o. 4.11 en 4.12.

¹⁷² Zie bijvoorbeeld Rb. Den Haag 12 juli 2007, ECLI:NL:RBSGR:2007:BB0743, *JIN* 2007/421, r.o. 4.4.

¹⁷³ HR 5 april 2002, ECLI:NL:HR:2002:AD9145, *NJ* 2004/170, m.nt. P. Vlas (*LBIO*), r.o. 3.7; Hof Amsterdam 9 mei 2017, ECLI:NL:GHAMS:2017:1695, *NJF* 2017/266, r.o. 4.23.1; HR 16 juli 2021, ECLI:NL:HR:2021:1170, *JIN* 2021/125, m.nt. E.J.H. Zandbergen & S. Lubberhuizen (*ABA/Enel c.s.*).

2.8.3 Openbare orde

Het derde aspect waaraan ingevolge het Gazprombank-arrest wordt getoetst bij de erkenning van een buitenlandse beslissing in een artikel 431 Rv-procedure, is de Nederlandse openbare orde. Hieronder vallen de fundamentele waarden en beginselen van het Nederlandse recht, waaronder ook internationale verplichtingen die Nederland bijvoorbeeld als verdragspartij is aangegaan, evenals verplichtingen uit het supranationale recht.¹⁷⁴ De openbare orde is een niet in algemene bewoordingen te vatten concept dat in de loop der tijd aan verandering onderhevig kan zijn, al naar gelang de maatschappelijke opvattingen en waarden veranderen.¹⁷⁵ Rosner vat samen dat de Nederlandse openbare orde tegenwoordig met name draait om fundamentele regels voor de bescherming van mensenrechten en individuele vrijheden van politieke, sociale en economische aard.¹⁷⁶

De invulling van de openbare orde-eis is sinds het Gazprombank-arrest niet ingrijpend veranderd ten opzichte van de hieraan voorafgaande jurisprudentie. Ook tegenwoordig is sprake van strijd met de openbare orde als de buitenlandse beslissing strijdig is met een rechtsbeginsel waarop een inbreuk in geen geval kan worden geduld (buitengrenscriterium), of als erkenning van de beslissing zou leiden tot een gevolg dat niet kan worden aanvaard in de Nederlandse rechtsorde (binnengrenscriterium). Bij de toetsing aan de openbare orde-eis is geen plaats voor een *révision au fond*: ook een rechterlijke beslissing die volgens Nederlands recht als onjuist heeft te gelden, kan worden erkend.¹⁷⁷ Het wordt overigens niet als *révision au fond* aangemerkt als de rechter die dient te toetsen of de erkenning van de buitenlandse beslissing in strijd komt met de fundamentele beginselen en waarden van de Nederlandse rechtsorde, bij die beoordeling de toestandkoming en inhoud van de buitenlandse beslissing betreft.¹⁷⁸

Ook geldt nog steeds dat de openbare orde-eis een verzwakte werking heeft als hieraan getoetst wordt in het kader van de erkenning van een buitenlandse beslissing. Dit *effet atténué* houdt in dat de openbare orde-exceptie slechts in uitzonderlijke gevallen toepassing vindt en bovendien restrictief wordt uitgelegd.¹⁷⁹ In de rechtspraak lijkt strijd met de openbare orde vooral te worden aangenomen ingeval in de buitenlandse beslissing *punitive damages* worden toegewezen.¹⁸⁰

¹⁷⁴ Verschuur 1995, p. 53 (via: Rosner 2004, p. 40); Rosner 2004, p. 40; Van Hoek 2015, p. 507; B.T.M. van der Wiel, 'Maten van openbare orde', *MvV* 2021/10, p. 330.

¹⁷⁵ Verschuur 1995, p. 53 (via: Rosner 2004, p. 40); Van der Wiel 2021, p. 330 ("*een vage, evoluerende notie, die niet in algemene bewoordingen kan worden gevangen*").

¹⁷⁶ Rosner 2004, p. 40.

¹⁷⁷ Rb. Amsterdam 29 juni 2016, ECLI:NL:RBAMS:2016:5691, *JBPr* 2017/14, m.nt. M. Freudenthal (*ABA/Enel*), r.o. 4.17; HR 18 januari 2019, ECLI:NL:HR:2019:54, *NJB* 2019/209; *NJ* 2019/364, m.nt. Th.M. de Boer; *Ondernemingsrecht* 2019/90, m.nt. L.M. van Bochove (*PNS/Yukos Finance*), r.o. 4.1.4; concl. P-G R.H. de Bock, ECLI:NL:PHR:2021:102, bij HR 16 juli 2021, *JIN* 2021/125, m.nt. E.J.H. Zandbergen & S. Lubberhuizen (*ABA/Enel c.s.*), nr. 3.17.

¹⁷⁸ HR 18 januari 2019, ECLI:NL:HR:2019:54, *NJB* 2019/209; *NJ* 2019/364, m.nt. Th.M. de Boer; *Ondernemingsrecht* 2019/90, m.nt. L.M. van Bochove (*PNS/Yukos Finance*), r.o. 4.1.4.

¹⁷⁹ Rb. Amsterdam 29 juni 2016, ECLI:NL:RBAMS:2016:5691, *JBPr* 2017/14, m.nt. M. Freudenthal (*ABA/Enel*), r.o. 4.17.

¹⁸⁰ Ten Wolde 2018, p. 290. Zie bijvoorbeeld Hof Den Haag 29 oktober 1996, *NIPR* 1997/244 (via: Rosner 2004, p. 42); Rb. Utrecht 8 februari 2012, ECLI:NL:RBUTR:2012:BW1631, r.o. 4.21; Hof Den Bosch 31 augustus 2021, ECLI:NL:GHSHE:2021:2699, *NJF* 2021/393, r.o. 3.7.3-3.7.5.

2.8.4 Niet onverenigbaar met een eerdere beslissing

Waar deze voorwaarde voorheen onderdeel pleegde uit te maken van de openbare orde, heeft de Hoge Raad in *Gazprombank* als afzonderlijk erkenningsvereiste geformuleerd dat de te erkennen beslissing niet onverenigbaar is met een eerdere Nederlandse of voor erkenning vatbare beslissing in hetzelfde geschil tussen dezelfde partijen.¹⁸¹ Hierbij kan het ook gaan om partijen die dusdanig met de partijen uit de eerdere beslissing te vereenzelvigen zijn, dat zij in dit kader als dezelfde partij dienen te worden aangemerkt.¹⁸²

2.9 Jurisprudentie na het Gazprombank-arrest

Sinds *Gazprombank* heeft de Hoge Raad de in dat arrest aangelegde maatstaf toegepast in twee belangrijke arresten, *PNS/Yukos Finance* en *ABA/Enel c.s.*, die nu kort zullen worden besproken.

2.9.1 Yukos

In 2019 wees de Hoge Raad het arrest *PNS/Yukos Finance*, dat draaide om de erkenning van een Russisch faillissementsvonnis in Nederland.¹⁸³ In deze zaak werden de regels uit *Gazprombank* toegepast op de erkenning van een buitenlands faillissement. Specifiek ging het om strijd met de Nederlandse procedurele en materiële openbare orde, waarbij aan de tweede en derde Gazprombank-voorwaarde (behoorlijke procedure en de openbare orde-eis) gezamenlijk werd getoetst onder de noemer van “*behoorlijke rechtspleging in ruime zin*” (hof)¹⁸⁴ of “*de openbare-orde-exceptie*” (Hoge Raad).¹⁸⁵ In dit kader is de Hoge Raad ingegaan op de betekenis van de verzwakte werking van de openbare orde. Dit *effet attenué* houdt weliswaar in dat slechts in uitzonderlijke situaties het vonnis van erkenning wordt uitgesloten, maar staat niet in de weg aan de toepasselijkheid van de openbare orde-exceptie in het algemeen.¹⁸⁶ Zoals het hof samenvat:

*“Niet elke (procedurele) gang van zaken in een ander land die in Nederland als niet rechtmatig en/of onredelijk wordt ervaren levert strijd met de openbare orde op. (...) Er zijn echter grenzen die niet overschreden kunnen worden zonder dat dat consequenties heeft voor de aan een buitenlandse rechterlijke beslissing toe te kennen rechtsgevolgen.”*¹⁸⁷

Daarnaast is de Hoge Raad ingegaan op de vraag of er bij een erkenningsprocedure buiten verordening en verdrag een ‘uitputtingsregel’ geldt: een regel die als voorwaarde voor een beroep op de openbare orde-exceptie stelt dat alle beschikbare rechtsmiddelen

¹⁸¹ Ten Wolde 2018, p. 290.

¹⁸² Rb. Amsterdam 29 juni 2016, ECLI:NL:RBAMS:2016:5691, *JBPr* 2017/14, m.nt. M. Freudenthal (*ABA/Enel*), r.o. 4.19.

¹⁸³ HR 18 januari 2019, ECLI:NL:HR:2019:54, *NJB* 2019/209 (*PNS/Yukos Finance*).

¹⁸⁴ Hof Amsterdam 9 mei 2017, ECLI:NL:GHAMS:2017:1695, *NJF* 2017/266, r.o. 4.14.3.

¹⁸⁵ HR 18 januari 2019, ECLI:NL:HR:2019:54, *NJB* 2019/209 (*PNS/Yukos Finance*), r.o. 4.2.

¹⁸⁶ Concl. A-G P. Vlas, ECLI:NL:PHR:2018:1017, bij HR 18 januari 2019, *NJB* 2019/209 (*PNS/Yukos Finance*), nr. 3.38.

¹⁸⁷ Hof Amsterdam 9 mei 2017, ECLI:NL:GHAMS:2017:1695, *NJF* 2017/266, r.o. 4.60.1.

in het land van herkomst zijn uitgeput. Deze vraag zal in hoofdstuk 3 nader aan de orde komen.

2.9.2 ABA/Enel

ABA/Enel c.s. is een van de meeste recente arresten waarin de Hoge Raad de Gazprombank-criteria heeft toegepast, waardoor dit een zeer handzame uitspraak is bij het bepalen van de huidige uitleg van deze criteria in de rechtspraak.¹⁸⁸ Ook is de Hoge Raad in dit arrest wederom ingegaan op de eerdergenoemde uitputtingsregel.

Een belangrijke overweging uit *ABA/Enel c.s.* is dat het oordeel dat een buitenlandse beslissing niet voldoet aan de erkenningsvoorwaarden en derhalve niet erkend kan worden in Nederland, de beslissing als geheel treft. Een dergelijk oordeel brengt mee dat als de Nederlandse rechter het geding vervolgens op de voet van artikel 431 lid 2 Rv opnieuw behandelt, hij het volledige geschil inhoudelijk dient te beoordelen, niet slechts het onderdeel van het buitenlandse vonnis dat niet voldoet aan de voorwaarden voor erkenning.¹⁸⁹ Zandbergen en Lubberhuizen onderschrijven deze overweging in hun noot bij het arrest: indien zou worden aangenomen dat een oordeel inzake erkenning slechts een onderdeel van het buitenlandse vonnis zou raken, dan zou dit leiden tot “*lastige (en daarmee onvoorspelbare) afbakeningsdiscussies*”.¹⁹⁰ Strikwerda stipt echter aan dat het “*niet erg waarschijnlijk*” is dat de Hoge Raad met deze overweging partiële erkenning van buitenlandse beslissingen heeft willen uitsluiten.¹⁹¹ Het Hof Den Bosch deelt deze opvatting van Strikwerda, blijkens een recente uitspraak waarin het besloot tot de gedeeltelijke erkenning van een Amerikaans vonnis.¹⁹²

2.10 Conclusie

Na verscheidene ontwikkelingen in de jurisprudentie over artikel 431 Rv heeft de Hoge Raad in 2014 met het Gazprombank-arrest een overzicht gegeven van de vereisten voor de erkenning van buitenlandse beslissingen. Indien aan deze voorwaarden is voldaan, kan de beslissing in beginsel erkend worden en kan de Nederlandse rechter een nieuw vonnis wijzen conform de buitenlandse beslissing, zonder inhoudelijke herbeoordeling. Zo kan toch een executoriale titel in Nederland worden verkregen, ondanks het verbod van artikel 431 lid 1 Rv op de tenuitvoerlegging van een buitenlandse beslissing waarvan de tenuitvoerlegging niet wordt geregeld bij verordening, verdrag of wet.

Hoewel *Gazprombank* meer duidelijkheid heeft geschapen over de in Nederland geldende erkenningsvoorwaarden, wordt in het arrest niet ingegaan op de uitleg van deze vereisten. Er bestaat enige jurisprudentie ter opvulling van deze leemte, maar een bron die één enkele interpretatie van de vereisten geeft ontbreekt voorsnog. Hier ligt derhalve nog een taak voor de Hoge Raad of de wetgever. Die laatste mogelijkheid zal in het vervolg van deze scriptie aan de orde komen.

¹⁸⁸ HR 16 juli 2021, ECLI:NL:HR:2021:1170, *JIN* 2021/125, m.nt. E.J.H. Zandbergen & S. Lubberhuizen (*ABA/Enel c.s.*).

¹⁸⁹ HR 16 juli 2021, ECLI:NL:HR:2021:1170, *JIN* 2021/125, m.nt. E.J.H. Zandbergen & S. Lubberhuizen (*ABA/Enel c.s.*), r.o. 3.4.2.

¹⁹⁰ E.J.H. Zandbergen & S. Lubberhuizen, annotatie bij HR 16 juli 2021, ECLI:NL:HR:2021:1170, *JIN* 2021/125 (*ABA/Enel c.s.*), nr. 4.

¹⁹¹ L. Strikwerda, annotatie bij HR 16 juli 2021, ECLI:NL:HR:2021:1170, *NJ* 2021/351 (*ABA/Enel c.s.*), nr. 13.

¹⁹² Hof Den Bosch 31 augustus 2021, ECLI:NL:GHSHE:2021:2699, *NJF* 2021/393.

HOOFDSTUK 3

VRAAGSTUKKEN IN HET KADER VAN ARTIKEL 431 RV EN HET GAZPROMBANK-ARREST

3.1 Inleiding

Hoewel de Hoge Raad in het Gazprombank-arrest meer duidelijkheid heeft verschaft over het systeem van erkenning van buitenlandse beslissingen dat in Nederland geldt, blijven er vragen onbeantwoord. In de discussie in de literatuur komen vooral drie vraagstukken vaak naar voren. Het eerste discussiepunt is of artikel 431 lid 2 Rv rechtsmacht schept voor de Nederlandse rechter om kennis te nemen van een op de voet van die bepaling ingestelde vordering. Een tweede probleem dat zich naar aanleiding van de overwegingen in *Gazprombank* voordoet is de opeenstapeling van verjaringstermijnen waartoe de erkenning van een beslissing in Nederland kan leiden. Tot slot bestaat discussie over de vraag of alle rechtsmiddelen in het land van herkomst moeten zijn uitgeput voor een succesvol beroep van de gedaagde op tekortkomingen in de buitenlandse procedure.

Deze vraagstukken zullen in dit hoofdstuk worden besproken. Na een bespreking van de verschillende opvattingen in de literatuur en rechtspraak zal getracht worden hiervoor een oplossing te vinden in het kader van een eventuele hercodificatie van artikel 431 Rv. Aangezien in deze scriptie niet alleen de wenselijkheid van codificatie van het in de jurisprudentie bestaande systeem beoordeeld wordt, maar ook van het invoeren van een algemeen exequaturstelsel, zullen de vraagstukken ook worden gezien in het licht van de exequaturprocedure.

3.2 Bevoegdheid van de Nederlandse rechter

3.2.1 Inleiding

Artikel 431 lid 2 Rv maakt het mogelijk om gedingen die reeds zijn beslecht door een buitenlandse rechter opnieuw te laten behandelen en afdoen door de Nederlandse rechter, teneinde een executoriale titel in Nederland te verkrijgen. Het is echter niet geheel duidelijk of de bevoegdheid voor de Nederlandse rechter om van een dergelijk geding kennis te nemen rechtstreeks voortvloeit uit artikel 431 lid 2 Rv, of dat daarvoor een andere bevoegdheidsgrond vereist is. Hier bestaan in de literatuur verschillende opvattingen over, en ook in de (lagere) rechtspraak wordt hier op verschillende wijzen mee omgegaan.

3.2.2 Opvattingen in literatuur en rechtspraak

Op de voet van artikel 431 lid 2 Rv kunnen twee soorten procedures aanhangig worden gemaakt. De eiser kan ervoor kiezen een veroordeling te vragen conform het buitenlandse vonnis (een *actio iudicati*¹⁹³), maar kan ook (subsidiair) verzoeken dat de Nederlandse rechter overgaat tot een inhoudelijke herbeoordeling van het geschil, waarbij eventueel meer of anders gevorderd kan worden dan in de buitenlandse procedure. Aangezien veel auteurs onderscheid maken tussen deze twee procedures bij de bespreking van de rechtsmacht kwestie, zal ook in deze bespreking dit onderscheid gehandhaafd worden.

Inhoudelijke herbeoordeling

Het WODC-rapport onderscheidt in de literatuur twee opvattingen ter zake van de bevoegdheid tot een inhoudelijke herbeoordeling op de voet van artikel 431 lid 2 Rv.¹⁹⁴

Volgens de eerste opvatting is er bij een inhoudelijke herbeoordeling van het geschil sprake van een nieuwe zaak. Hierdoor zijn de internationale bevoegdheidsregels van toepassing, zoals neergelegd in verordeningen, verdragen en het commune internationale bevoegdheidsrecht (artikelen 1-14 Rv).¹⁹⁵ Zandbergen en Lubberhuizen stellen in hun noot bij *ABA/Enel* dat de gewone bevoegdheidsregels dienen te worden gevolgd “*nu immers sprake is van een integrale herbeoordeling, waarbij nieuwe vorderingen kunnen worden ingesteld en nieuwe feiten kunnen worden aangevoerd.*”¹⁹⁶ Het WODC-rapport geeft aan dat bijna alle voor dat rapport geïnterviewde advocaten, evenals alle geïnterviewde leden van de rechterlijke macht, deze opvatting delen als het gaat om een situatie “*waarin een uitbreiding van de grondslag van de vordering of een geheel nieuwe behandeling van de zaak aan de orde is.*”¹⁹⁷ Als de Nederlandse rechter in een inhoudelijke artikel 431 Rv-procedure zijn bevoegdheid dient te baseren op de internationale bevoegdheidsregels, houdt dat in dat eerst moet worden vastgesteld of de vordering binnen het temporele, materiële en formele toepassingsgebied van de Brussel I-bis Verordening valt. Is dat het geval, dan vindt het daarin opgenomen gesloten stelsel van rechtsmachtgronden toepassing.¹⁹⁸ Indien de Brussel I-bis Verordening niet van toepassing is, dient de Nederlandse rechter bij het beoordelen van zijn bevoegdheid gebruik te maken van de overige internationale bevoegdheidsregels zoals die van de artikelen 1-14 Rv.

De tweede opvatting die door het WODC-rapport geïdentificeerd wordt, gaat ervan uit dat artikel 431 lid 2 Rv zelf rechtsmacht schept voor een inhoudelijke herbeoordeling door de Nederlandse rechter.¹⁹⁹ In *ABA/Enel* wordt tevens expliciet bevestigd dat artikel 431 lid 2 Rv bevoegdheid schept ongeacht het soort procedure dat op de voet van het

¹⁹³ Ten Wolde, Knot & Henckel 2017, p. 28.

¹⁹⁴ Ten Wolde, Knot & Henckel 2017, p. 30-31.

¹⁹⁵ Verheul 1968, p. 48 (via: Ten Wolde, Knot & Henckel, p. 29).

¹⁹⁶ E.J.H. Zandbergen & S. Lubberhuizen, annotatie bij HR 16 juli 2021, ECLI:NL:HR:2021:1170, *JIN* 2021/125 (*ABA/Enel c.s.*), nr. 9.

¹⁹⁷ Ten Wolde, Knot & Henckel, p. 130.

¹⁹⁸ Ten Wolde, Knot & Henckel, p. 30.

¹⁹⁹ Peters 2010, p. 220; concl. A-G J.B.M. Vranken bij HR 17 december 1993, ECLI:NL:HR:1993:ZC1184, *NJ* 1994/350, nr. 36; concl. A-G P. Vlas, ECLI:NL:PHR:2014:530, bij HR 26 september 2014, *NJ* 2015/478, m.nt. Th.M. de Boer (*Gazprombank/Bensadon*), nr. 2.18.

artikel aanhangig wordt gemaakt.²⁰⁰ Wel benadrukt het hof dat de bevoegdheid die voortvloeit uit het artikel beperkt is tot een beoordeling van het geschil zoals dat heeft voorgelegen bij de buitenlandse rechter: er bestaat “*geen ruimte (...) voor een beoordeling van nieuwe vorderingen en nieuwe feiten die niet reeds in de Albanese procedure zijn gesteld.*”²⁰¹

Mijns inziens valt het onderscheid dat het WODC-rapport maakt niet zo scherp te maken, en gaat het in feite om één opvatting, namelijk de volgende. Als het gaat om een inhoudelijke herbeoordeling van het geschil zoals dat heeft voorgelegen bij de buitenlandse rechter schept artikel 431 lid 2 Rv rechtsmacht voor de Nederlandse rechter om het geding te behandelen en af te doen. Worden er echter nieuwe vorderingen en/of feiten geïntroduceerd, dan is er sprake van een nieuw geschil, waarvoor de rechter zijn bevoegdheid dient vast te stellen aan de hand van de internationale bevoegdheidsregels.

Actio iudicati

Wat betreft de rechtsmacht van de Nederlandse rechter om kennis te nemen van een *actio iudicati* ingesteld op de voet van artikel 431 lid 2 Rv, komen in de literatuur drie opvattingen naar voren.

Volgens de eerste van deze opvattingen dient de Nederlandse rechter in een dergelijk geval zijn bevoegdheid vast te stellen aan de hand van de internationale bevoegdheidsregels.²⁰² Deze opvatting wordt bijvoorbeeld verdedigd door Freudenthal in haar annotatie bij de uitspraak van de rechtbank in *ABA/Enel*.²⁰³ Ook gaat in de lagere rechtspraak de rechter er soms van uit dat hij zijn bevoegdheid bij een *actio iudicati* ex artikel 431 lid 2 Rv dient te baseren op een rechtsmachtgrond uit de eerste afdeling van het Rv.²⁰⁴ Het WODC-rapport geeft echter aan dat deze variant door de meeste geïnterviewde advocaten en leden van de rechterlijke macht van de hand wordt gewezen.²⁰⁵ Het rapport noemt hier overigens geen reden voor.

In de literatuur die deze eerste opvatting verdedigt wordt in dit kader slechts gesproken over de *commune internationale bevoegdheidsregels*, te vinden in artikelen 1-14 Rv. Het WODC-rapport noemt als reden hiervoor dat een *actio iudicati* buiten het materiële

²⁰⁰ Rb. Amsterdam 29 juni 2016, ECLI:NL:RBAMS:2016:5691, *JBPr* 2017/14, m.nt. M. Freudenthal (*ABA/Enel*), r.o. 4.3 (“*Dit geldt ongeacht of de Nederlandse rechter aanleiding ziet tot een inhoudelijke herbeoordeling van het geschil dan wel de vraag beoordeelt of aan een beslissing van een buitenlandse rechter gezag toekomt*”); Hof Amsterdam 17 juli 2018, ECLI:NL:GHAMS:2018:3008, *RBP* 2018/92, r.o. 3.14; Hof Amsterdam 3 december 2019, ECLI:NL:GHAMS:2019:4260, *NTHR* 2020/1, p. 23, r.o. 2.10.

²⁰¹ Hof Amsterdam 3 december 2019, ECLI:NL:GHAMS:2019:4260, *NTHR* 2020/1, p. 23, r.o. 2.14.

²⁰² J.P. Verheul, *Aspekten van Nederlands Internationaal Beslagrecht*, Deventer: Kluwer 1968, p. 48 (via: Ten Wolde, Knot & Henckel 2017, p. 29); Verschuur 1995, p. 48 (via: Ten Wolde, Knot & Henckel 2017, p. 48).

²⁰³ M. Freudenthal, annotatie bij Rb. Amsterdam 29 juni 2016, ECLI:NL:RBAMS:2016:5691, *JBPr* 2017/14 (*ABA/Enel*), nr. 6.

²⁰⁴ Rb. Noord-Holland 1 maart 2017, ECLI:NL:RBNHO:2017:1569, r.o. 4.4; Rb. Amsterdam 25 augustus 2021, ECLI:NL:RBAMS:2021:4730, r.o. 4.4. Hoewel in deze uitspraken niet expliciet wordt ingegaan op de vraag of artikel 431 lid 2 Rv rechtsmacht schept, baseren beide rechters hun bevoegdheid op een rechtsmachtgrond uit de eerste afdeling van het Rv (artikel 2 Rv respectievelijk artikel 3 Rv) en niet op artikel 431 lid 2 Rv.

²⁰⁵ Ten Wolde, Knot & Henckel 2017, p. 130.

toepassingsbereik van de Brussel I-bis Verordening valt, waardoor de hierin vervatte bevoegdheidsregels niet van toepassing zijn.²⁰⁶ In een recent arrest heeft het HvJ echter beslist dat een beslissing van een gerecht van een lidstaat inzake een *actio iudicati* moet worden aangemerkt als een ‘beslissing’ in de zin van de Brussel I-bis Verordening.²⁰⁷ De vraag rijst of dit de *actio iudicati* op de voet van artikel 431 lid 2 Rv onder de werking van het gehele Brussel-regime brengt, daarbij inbegrepen de bevoegdheidsregels die zijn neergelegd in de Brussel I-bis Verordening. Hier bestaat vooralsnog geen duidelijkheid over, maar aannemelijk acht ik dit niet. Er is geen bepaling in de Brussel I-bis Verordening die uitdrukkelijk stelt dat de daarin opgenomen bevoegdheidsregels van toepassing zijn op alle procedures die leiden tot een ‘beslissing’ in de zin van de verordening. Ook in de rechtsliteratuur wordt veelal het standpunt ingenomen dat de Brussel I-bis Verordening niet de rechterlijke bevoegdheid regelt ten aanzien van procedures inzake de erkenning en tenuitvoerlegging van vreemde beslissingen.²⁰⁸

De tweede opvatting ten aanzien van de rechtsmacht van de Nederlandse rechter bij een *actio iudicati* op de voet van artikel 431 lid 2 Rv, houdt in dat de rechter bij wijze van analogie zijn bevoegdheid kan ontleen aan artikel 985 Rv. De rechter die volgens deze opvatting bevoegd is een verzoek tot veroordeling conform een buitenlands vonnis op de voet van artikel 431 lid 2 Rv te behandelen, is derhalve de rechtbank van het arrondissement waar de wederpartij van de verzoeker woonplaats heeft, en die van het arrondissement waar de tenuitvoerlegging wordt verlangd (het forum acti). In de literatuur wordt deze opvatting voorgestaan door Verheul en ten dele door Verschuur en Kramer, die slechts bevoegdheid toedichten aan het forum acti.²⁰⁹

Tot slot komt een derde opvatting naar voren in de literatuur en rechtspraak, volgens welke de bevoegdheid van de Nederlandse rechter in een summiere artikel 431 Rv-procedure rechtstreeks voortvloeit uit het artikel zelf. Op dit standpunt stellen Vranken, Peters en Vlas zich.²¹⁰ Bovendien wordt deze opvatting met zoveel woorden verdedigd door zowel de rechtbank als het hof in *ABA/Enel* (in cassatie werd de bevoegdheid van de Nederlandse rechter niet betwist en is deze dan ook niet aan de orde gekomen).²¹¹ Hierbij wordt overigens wel de nuance gemaakt dat er geen sprake kan zijn van

²⁰⁶ Ten Wolde, Knot & Henckel 2017, p. 28.

²⁰⁷ HvJ 7 april 2022, nr. C-568/20, ECLI:EU:C:2022:264 (*J/H Limited*).

²⁰⁸ Zie bijvoorbeeld concl. A-G C.O. Lenz bij HvJ EG 20 januari 1994, *NJ* 1994/351, m.nt. Schultsz (*Owens-bank*), nr. 34; Peters 2010, p. 219.

²⁰⁹ Verheul 1968, p. 48 (via: Ten Wolde, Knot & Henckel 2017, p. 29); Verschuur 1995, p. 48 (via: Ten Wolde, Knot & Henckel 2017, p. 29); Kramer 2001, p. 215 (via: Ten Wolde, Knot & Henckel 2017, p. 29).

²¹⁰ Concl. A-G J.B.M. Vranken bij HR 17 december 1993, ECLI:NL:HR:1993:ZC1184, *NJ* 1994/350, nr. 36 (“*Art. 431 lid 2 Rv biedt (...) de mogelijkheid – en scheidt in zoverre dus ook bevoegdheid – om het geschil dat partijen verdeeld houdt en waarover de buitenlandse rechter al geoordeeld heeft, alsnog aan de Nederlandse rechter voor te leggen.*”); Peters 2010, p. 220 (“*Vooropgesteld moet worden dat art. 431 lid 2 Rv rechtsmacht scheidt voor de Nederlandse rechter, nu het de mogelijkheid biedt om de gedingen opnieuw in Nederland te behandelen en af te doen.*”); concl. A-G P. Vlas, ECLI:NL:PHR:2014:530, bij HR 26 september 2014, *NJ* 2015/478, m.nt. Th.M. de Boer (*Gazprombank/Bensadon*), nr. 2.18 (“*[De Esmil-arresten] maken (...) duidelijk dat art. 431 lid 2 Rv onder omstandigheden bevoegdheid scheidt en daarmee eigenlijk een ‘verkapte bevoegdheidsregel’ is.*”).

²¹¹ Rb. Amsterdam 29 juni 2016, ECLI:NL:RBAMS:2016:5691, *JBPr* 2017/14, m.nt. M. Freudenthal (*ABA/Enel*), r.o. 4.3; Hof Amsterdam 17 juli 2018, ECLI:NL:GHAMS:2018:3008, *RBP* 2018/92, r.o. 3.14; E.J.H. Zandbergen & S. Lubberhuizen, annotatie bij HR 16 juli 2021, ECLI:NL:HR:2021:1170, *JIN* 2021/125 (*ABA/Enel c.s.*), nr. 9.

rechtsmacht indien de eisende partij misbruik van procesrecht maakt door het instellen van de vordering.²¹² Hiervan zal mijns inziens met name sprake zijn als de eiser onvoldoende belang heeft bij de vordering op de voet van artikel 431 lid 2 Rv, de belangen van de wederpartij in aanmerking nemend.²¹³

Ook uit een recente analyse van de systematiek van artikel 431 Rv door de Rechtbank Den Haag volgt de conclusie dat het artikel zelf rechtsmacht scheidt.²¹⁴ De rechtbank voegt hieraan toe dat wel vereist is dat er belang bestaat bij het verkrijgen van een Nederlands vonnis; zij lijkt hiermee aan te sluiten bij de zojuist besproken overweging uit *ABA/Enel* dat geen sprake mag zijn van misbruik van procesrecht.²¹⁵

Tot slot baseren sommige feitenrechters bij een *actio iudicati* hun bevoegdheid rechtstreeks op artikel 431 lid 2 Rv, waaruit blijkt dat zij tevens uitgaan van de opvatting dat het artikel rechtsmacht scheidt.²¹⁶

3.2.3 Analyse artikel 431 Rv

Het lijkt, gezien alle verschillende opvattingen in de literatuur, raadzaam om te bekijken of artikel 431 Rv vanuit grammaticaal en wetssystematisch oogpunt rechtsmacht scheidt.

Het systeem van afdeling 1 Rv

Voor een wetssystematische interpretatie van artikel 431 Rv dient eerst het systeem van het Rv met betrekking tot rechtsmacht te worden geanalyseerd. Artikel 1 Rv bepaalt dat de rechtsmacht van de Nederlandse rechter, in gevallen waarin hierin niet wordt voorzien door een verdrag of verordening, wordt beheerst door artikelen 2-14 Rv. De wetgever heeft echter niet beoogd om in deze afdeling de rechtsmacht van de Nederlandse rechter uitputtend te regelen, blijkens de memorie van toelichting.²¹⁷ Volgens de wetgever zou het “*te ver voeren*” als deze afdeling ook voor allerlei bijzondere gevallen uitdrukkelijk in rechtsmacht zou voorzien.²¹⁸ Daarom bepaalt artikel 10 Rv dat ook bepalingen buiten de eerste afdeling die voor specifieke gevallen de interne relatieve competentie regelen, rechtsmacht voor de Nederlandse rechter scheppen (‘distributie bepaalt attributie’²¹⁹). Een uitzondering is gemaakt voor de algemene regels inzake relatieve bevoegdheid in dagvaardingszaken (artikel 99 e.v. Rv) en in verzoekschriftprocedures (artikel 261 e.v. Rv). Zouden deze afdelingen niet zijn uitgesloten van de werking van artikel 10 Rv, dan zou op grond van artikel 99 lid 2,

²¹² Rb. Amsterdam 29 juni 2016, ECLI:NL:RBAMS:2016:5691, *JBPr* 2017/14, m.nt. M. Freudenthal (*ABA/Enel*), r.o. 4.3; Hof Amsterdam 17 juli 2018, ECLI:NL:GHAMS:2018:3008, *RBP* 2018/92, r.o. 3.14.

²¹³ HR 29 juni 2007, ECLI:NL:HR:2007:BA3516, *NJ* 2007/353, r.o. 4.7.

²¹⁴ Rb. Den Haag 22 juli 2020, ECLI:NL:RBDHA:2020:6852, r.o. 2.13 – 2.22.

²¹⁵ Rb. Den Haag 22 juli 2020, ECLI:NL:RBDHA:2020:6852, r.o. 2.22.

²¹⁶ Zie bijvoorbeeld Rb. Den Haag 12 november 2009, ECLI:NL:RBSGR:2009:BL0933 (“*Op grond van artikel 431 Rv en, nu de moeder in Nederland woonachtig is, in samenhang met (...) artikel 3 Rv heeft de Nederlandse rechter rechtsmacht om van het verzoek (...) kennis te nemen.*”).

²¹⁷ Kamerstukken II 1999-2000, 26 855, nr. 3, p. 26 (“*De thans opgestelde afzonderlijke afdeling met bepalingen voor de rechtsmacht is (...) niet uitputtend. (...) Het leek niet doenlijk en ook niet noodzakelijk om volledigheid na te streven. Wel is ernaar gestreefd om alle rechtsmachtbepalingen met een meer algemeen karakter in deze afdeling op te nemen.*”).

²¹⁸ Kamerstukken II 1999-2000, 26 855, nr. 3, p. 43.

²¹⁹ Vlas, in: *GS Burgerlijke Rechtsvordering*, art. 10 Rv, aant. 1; M. Zilinsky, in: *T&C Burgerlijke Rechtsvordering*, art. 10 Rv, aant. 2.

artikel 109 en artikel 269 Rv de Nederlandse rechter altijd bevoegd zijn, wat volgens de memorie van toelichting “*niet de bedoeling [kan] zijn.*”²²⁰ De reden dat ook de andere bepalingen van deze afdelingen van de attributieve functie zijn uitgesloten, is dat deze zijn opgesteld om uitsluitend als bepalingen van interne relatieve competentie te dienen.²²¹

Grammaticale analyse

Artikel 10 Rv bewerkstelligt dat bepalingen die bevoegdheid distribueren onder de Nederlandse gerechten, met andere woorden die de relatieve bevoegdheid regelen, rechtsmacht voor de Nederlandse rechter scheppen. Zo wordt bijvoorbeeld in artikel 767 Rv, dat uitdrukkelijk onder de werking van artikel 10 Rv valt, de rechtbank die het verlot tot een gelegd beslag heeft verleend relatief bevoegd verklaard om kennis te nemen van het verzoek tot vanwaardeverklaring van dat beslag. In artikel 431 lid 2 Rv wordt echter geen relatieve bevoegdheid geregeld, nu daarin slechts ‘de Nederlandse rechter’ bevoegd wordt verklaard. Artikel 431 lid 2 Rv valt dan ook niet onder de werking van artikel 10 Rv.

Zuiver grammaticaal gezien schept artikel 431 lid 2 Rv derhalve geen bevoegdheid voor de Nederlandse rechter. De vraag of het artikel rechtsmacht tot stand brengt kan echter ook gezien worden vanuit wetssystematisch oogpunt.

Wetssystematische analyse

Voor een wetssystematische analyse van artikel 431 lid 2 Rv kan ten eerste gekeken worden naar de systematiek binnen het artikel zelf. De Rechtbank Den Haag heeft in 2020 met een uitgebreide beredenering uiteengezet waarom artikel 431 lid 2 Rv geacht moet worden rechtsmacht tot stand te brengen.²²² Hiertoe overwoog de rechtbank als volgt. Artikel 431 Rv bewerkstelligt dat buitenlandse vonnissen in Nederland ten uitvoer kunnen worden gelegd met een exequatur (lid 1) dan wel door middel van een nieuwe behandeling en afdoening van de zaak door de Nederlandse rechter (lid 2). De twee artikelleden zijn complementair.²²³ In het in lid 1 bedoelde geval heeft de Nederlandse rechter steeds rechtsmacht: er wordt immers verwezen naar artikel 985 Rv, dat in samenhang met het bepaalde in artikel 10 Rv rechtsmacht schept voor exequaturverzoeken.²²⁴ Gezien het complementaire karakter van lid 2 moet ook dit lid geacht worden rechtsmacht tot stand te brengen. Het in artikel 431 Rv neergelegde systeem, waarbij degene die een buitenlands vonnis heeft verkregen de gelegenheid heeft een Nederlands vonnis te verkrijgen indien geen exequatur mogelijk is, laat niet toe dat ‘de Nederlandse rechter’ in lid 2 slechts de rechter is die reeds op een andere grond bevoegd is.²²⁵

Ook uit de bredere wetssystematiek en de wetshistorie kunnen argumenten worden opgedaan, zowel vóór als tegen de notie dat artikel 431 lid 2 Rv rechtsmacht tot stand brengt.

²²⁰ Kamerstukken II 1999-2000, 26 855, nr. 3, p. 44.

²²¹ Kamerstukken II 1999-2000, 26 855, nr. 3, p. 44.

²²² Rb. Den Haag 22 juli 2020, ECLI:NL:RBDHA:2020:6852, r.o. 2.14 – 2.22.

²²³ Rb. Den Haag 22 juli 2020, ECLI:NL:RBDHA:2020:6852, r.o. 2.20.

²²⁴ Rb. Den Haag 22 juli 2020, ECLI:NL:RBDHA:2020:6852, r.o. 2.21.

²²⁵ Rb. Den Haag 22 juli 2020, ECLI:NL:RBDHA:2020:6852, r.o. 2.22.

Een argument tegen artikel 431 lid 2 Rv als grond voor rechtsmacht, is het volgende. Zoals eerder genoemd, zijn de artikelen 99 lid 2, 109 en 269 Rv uitgezonderd van de werking van artikel 10 Rv aangezien anders de Nederlandse rechter altijd bevoegd zou zijn, wat tot exorbitante rechtsmacht zou leiden. Hetzelfde is aan de orde bij artikel 431 lid 2 Rv, dat immers ‘de Nederlandse rechter’ aanwijst in plaats van een specifiek forum. Aangezien de wetgever aangeeft dat het “*niet de bedoeling [kan] zijn*” dat de Nederlandse rechter op basis van een wettelijke bepaling altijd rechtsmacht heeft, pleit dit ervoor dat de wetgever niet beoogd heeft dat artikel 431 lid 2 Rv rechtsmacht schept.

Er is echter een belangrijke nuance die gemaakt kan worden te dezer zake. Het is wellicht niet juist om artikel 431 lid 2 Rv over dezelfde kam te scheren als de artikelen 99 lid 2, 109 en 269 Rv. Deze laatste bepalingen zijn namelijk *algemene* bepalingen van relatieve bevoegdheid. Zouden deze bepalingen in elk geval tot rechtsmacht voor de Nederlandse rechter leiden, dan geldt dit dus voor *alle* dagvaardings- (artikel 99 lid 2 en 109 Rv) en verzoekschriftprocedures (artikel 269 Rv). Artikel 431 lid 2 Rv daarentegen regelt een specifiek geval: de bepaling heeft slechts betrekking op de procedure waarin een reeds door een buitenlandse rechter beslecht geschil opnieuw ter behandeling aan de Nederlandse rechter wordt voorgelegd. Zou deze bepaling in elk geval tot rechtsmacht leiden, dan is dit vanzelfsprekend een stuk minder ingrijpend dan wanneer de zojuist genoemde algemene bepalingen dit zouden doen. Het is daarom goed mogelijk dat de wetgever ten aanzien van artikel 431 lid 2 Rv niet hetzelfde bezwaar heeft als ten grondslag ligt aan de uitsluiting van de artikelen 99 lid 2, 109 en 269 Rv.

Aan de wetssystematiek en wetshistorie van het Rv kan tevens een andere overweging ontleend worden, die duidelijk pleit vóór de notie dat artikel 431 lid 2 Rv rechtsmacht schept. Het doel van de ‘distributie bepaalt attributie’-regel van artikel 10 Rv is om een situatie te voorkomen waarin de Nederlandse rechter geen rechtsmacht heeft, terwijl er wel aanknopingspunten zijn die het wenselijk maken om het geschil aan een Nederlandse rechter voor te leggen.²²⁶ Ook het ‘vangnet’ in de vorm van het *forum conveniens*, door de wetgever opgenomen in artikel 3 sub c Rv, geeft aan dat de wetgever een dergelijke situatie wenst te voorkomen.²²⁷ Indien artikel 431 lid 2 Rv niet rechtstreeks rechtsmacht schept, kan het geschieden dat er geen rechtsmacht voortvloeit uit een andere bepaling en de Nederlandse rechter derhalve niet bevoegd is kennis te nemen van een vordering ingesteld op de voet van artikel 431 lid 2 Rv, terwijl dit wel wenselijk is met het oog op het verkrijgen van een executoriale titel in Nederland. Zoals zojuist duidelijk is geworden, heeft de wetgever een dergelijke situatie willen vermijden. Hieruit kan worden opgemaakt dat door de wetgever wel degelijk is beoogd dat artikel 431 lid 2 Rv rechtstreeks rechtsmacht schept.

Aan de hand van bovenstaande overwegingen is goed verdedigbaar dat artikel 431 lid 2 Rv zelfstandig rechtsmacht schept.

²²⁶ M. Zilinsky, in: *T&C Burgerlijke Rechtsvordering*, art. 10 Rv, aant. 2.

²²⁷ Artikel 3 aanhef en onder c Rv: “*In zaken die bij verzoekschrift moeten worden ingeleid, met uitzondering van zaken als bedoeld in de artikelen 4 en 5, heeft de Nederlandse rechter rechtsmacht indien: (...) c. de zaak anderszins voldoende met de rechtssfeer van Nederland verbonden is.*”

3.2.4 Rechtsmacht in een eventuele hercodificatie

Uit het voorgaande lijkt voorzichtig de conclusie te kunnen worden getrokken dat artikel 431 lid 2 Rv rechtsmacht tot stand brengt voor de Nederlandse rechter. Voor deze scriptie is dit echter van ondergeschikt belang, nu de focus ligt op het beoordelen van de wenselijkheid van hercodificatie van artikel 431 Rv. Het doet derhalve niet zozeer ter zake of artikel 431 Rv in de huidige vorm rechtsmacht schept, maar met name of deze bepaling rechtsmacht zou *moeten* scheppen voor de Nederlandse rechter.

Vanuit praktisch oogpunt lijkt het wenselijk dat artikel 431 lid 2 Rv rechtsmacht schept voor de Nederlandse rechter. Zo wordt immers bewerkstelligd dat in beginsel altijd een executoriale titel in Nederland kan worden verkregen. In het licht van de recente uitspraak van het HvJ in de zaak *J/H Limited* zou dit echter een exorbitante rechtsmachtgrond vormen. In dat arrest oordeelde het HvJ dat een betalingsbevel, afgegeven door een gerecht van een lidstaat op grond van een in een derde staat gewezen definitief vonnis, een ‘beslissing’ vormt in de zin van de Brussel I-bis Verordening. Als gevolg hiervan kan een vonnis, gegeven door een Nederlandse rechter in een ‘Gazprombank-procedure’, zonder verdere procedure ten uitvoer worden gelegd in alle EU-lidstaten op grond van artikel 39 Brussel I-bis Verordening.²²⁸ Indien dit Nederlandse vonnis gewezen wordt conform een beslissing uit een niet-EU-lidstaat, kan deze derdelands beslissing zo ‘via de achterdeur’ toch dit Unierechtelijke voordeel genieten. Als artikel 431 Rv zelfstandig rechtsmacht tot stand zou brengen voor de Nederlandse rechter om te beslissen over een *actio iudicati*, zou dit de deur openzetten voor misbruik van recht. De Nederlandse Gazprombank-procedure zou dan gebruikt kunnen worden om op grond van een derdelands beslissing zonder enige band met de Nederlandse rechtssfeer een executoriale titel te verkrijgen, via het nieuwe Nederlandse vonnis dat wordt verkregen als is voldaan aan de erkenningsvoorwaarden. Deze titel zou vervolgens zonder verder proces uitvoerbaar zijn in alle EU-lidstaten. Zo zou een partij die beoogt een derdelands vonnis in bijvoorbeeld Spanje ten uitvoer te leggen, dit kunnen bewerkstelligen via de Nederlandse Gazprombank-procedure, doordat met de rechtsmachtgrond van artikel 431 Rv de reguliere bevoegdheidsregels omzeild zouden kunnen worden.

Als artikel 431 Rv zelfstandig rechtsmacht zou scheppen, zou het bovendien voordeliger zijn – met het oog op de bevoegdheid van de Nederlandse rechter – om eerst een buitenlandse beslissing te verkrijgen, dan om een geschil direct aan de Nederlandse rechter voor te leggen. Door de voorafgaande buitenlandse beslissing zou dan immers op grond van artikel 431 Rv de Nederlandse rechter altijd bevoegd zijn, ook als dit krachtens de gewone internationale bevoegdheidsregels niet het geval is.

Concluderend zou het in het geval van een *actio iudicati* tot exorbitante bevoegdheid van de Nederlandse rechter leiden als artikel 431 Rv zelfstandig rechtsmacht zou scheppen. Het ligt, met het oog op de EU-brede tenuitvoerleggingsmogelijkheden van een *actio iudicati* op de voet van artikel 431 lid 2 Rv, in de rede dat hiervoor de gewone internationale bevoegdheidsregels gelden.

²²⁸ Dat artikel luidt immers: “Een in een lidstaat gegeven beslissing die in die lidstaat uitvoerbaar is, is in andere lidstaten uitvoerbaar zonder dat een verklaring van uitvoerbaarheid is vereist.”

Indien op de voet van artikel 431 lid 2 Rv een nieuwe inhoudelijke behandeling wordt gevorderd, speelt het bovenstaande probleem niet. Dan wordt immers de hele procedure opnieuw gevoerd, en wordt er dus geen verkapt exequatur gegeven op de buitenlandse beslissing. Toch ligt het mijns inziens ook hier meer in de rede om aan te sluiten bij de gewone internationale bevoegdheidsregels, in plaats van dat artikel 431 Rv de benodigde bevoegdheid schept. Er is immers geen reden dat de Nederlandse rechter wel bevoegd zou zijn om kennis te nemen van een geschil als daarin reeds een beslissing in den vreemde is gegeven, wanneer hij niet bevoegd zou zijn om zonder de voorafgaande buitenlandse beslissing kennis te nemen van het geschil. De logica gebiedt daarom om ook in de artikel 431 lid 2 Rv-procedure uit te gaan van de reguliere internationale bevoegdheidsregels.

Om gevallen van misbruik van procesrecht te voorkomen is het overigens raadzaam om te vereisen dat de eiser een belang heeft bij het verkrijgen van een Nederlands vonnis op de voet van artikel 431 lid 2 Rv. Dit belang dient er mijns inziens in te bestaan dat de eiser zich wenst te verhalen op vermogensbestanddelen van de schuldenaar die zich in Nederland bevinden of redelijkerwijs kunnen gaan bevinden.

3.2.5 Rechtsmacht in een exequaturprocedure ex artikel 985 Rv

Over de bevoegdheid van de Nederlandse rechter om kennis te nemen van een exequaturverzoek op de voet van artikel 985 Rv bestaat niet dezelfde onduidelijkheid als ten aanzien van de artikel 431 Rv-procedure. De rechtsmacht van de Nederlandse rechter is reeds gegeven met de erkenning van een buitenlandse beslissing in Nederland op grond van een executieverdrag. Het zou niet stroken met de strekking van een executieverdrag – het faciliteren van de tenuitvoerlegging van beslissingen uit de verdragsluitende staten in al deze betrokken staten – als de Nederlandse rechter zijn bevoegdheid tot het verlenen van een exequatur zou dienen te ontleen aan een separate rechtsgrond. Dit zou immers tot situaties kunnen leiden waarin een beslissing die onder een executieverdrag valt, desondanks niet in Nederland ten uitvoer gelegd kan worden wegens het ontbreken van rechtsmacht van de Nederlandse rechter. Ten aanzien van een exequaturverzoek voor een buitenlandse beslissing die krachtens een executieverdrag in Nederland erkend wordt, heeft de Nederlandse rechter derhalve rechtsmacht op grond van dat executieverdrag.

Kortom: artikel 985 Rv regelt weliswaar de relatieve bevoegdheid, maar is geen grond voor rechtsmacht van de Nederlandse rechter en behoeft dat ook niet te zijn, nu deze rechtsmacht reeds voortvloeit uit het bestaan van een executieverdrag.

3.3 Verjaring van de buitenlandse beslissing

3.3.1 Inleiding

Uit het Gazprombank-arrest volgt dat verjaring van de executiebevoegdheid in het land van herkomst van een buitenlandse beslissing niet in de weg staat aan de erkenning van deze beslissing in Nederland. Als echter op de voet van artikel 431 lid 2 Rv een Nederlands vonnis wordt verkregen op basis van deze buitenlandse beslissing en daarvoor een separate verjaringstermijn gaat lopen, leidt dit in feite tot een uitbreiding van de verhaalsmogelijkheid van de eiser. Men kan vraagtekens zetten bij de wenselijkheid hiervan.

3.3.2 Problematiek

In *Gazprombank* heeft de Hoge Raad bepaald dat, ook indien een buitenlandse beslissing voldoet aan de vier in het arrest gestelde erkenningsvoorwaarden, toewijzing van de vordering op de voet van artikel 431 lid 2 Rv kan afstuiten op de grond dat de buitenlandse beslissing volgens het recht van het land van herkomst “niet, nog niet dan wel niet meer” formeel uitvoerbaar is.²²⁹ Verjaring van het buitenlandse vonnis geldt niet als een formeel uitvoerbaarheidsbezwaar, en kan er dan ook niet aan in de weg staan dat een Nederlands vonnis wordt verkregen conform de buitenlandse beslissing in een *Gazprombank*-procedure.²³⁰ Voor dit nieuwe Nederlandse vonnis geldt naar Nederlands recht een verjaringstermijn van twintig jaar, zoals volgt uit artikel 3:324 Burgerlijk Wetboek (hierna: BW). Hierdoor wordt, ondanks de verjaring van het buitenlandse vonnis, opnieuw een executoriale titel verkregen op basis van deze beslissing, waarmee een nieuwe verjaringstermijn gaat lopen. De vraag rijst of het wel toelaatbaar is dat de eiser op deze manier een ruimere executiemogelijkheid verkrijgt dan hij op grond van de oorspronkelijke beslissing heeft.

In het kader van de exequaturprocedure die tot 2015 in de EU bestond onder het oude Brussel-regime is in de literatuur geschetst waarom een dergelijke “*opeenstapeling van verjaringstermijnen*” problematisch kan zijn. Zilinsky meent dat de buitenlandse beslissing eerst met het verlenen van het exequatur in de Nederlandse rechtsorde wordt overgenomen, waardoor op dat moment de Nederlandse verjaringstermijn gaat lopen. Hierdoor is de buitenlandse beslissing in feite langer ten uitvoer te leggen dan op basis van het recht van het land van herkomst het geval was geweest. Zilinsky stelt dat de buitenlandse beslissing zo tot een “*zwaard van Damocles*” verwordt dat boven het hoofd blijft hangen van degene die in de beslissing veroordeeld is, wat tot rechtsonzekerheid leidt.²³¹ De veroordeelde partij kan er niet van uitgaan dat zij na afloop van de oorspronkelijke verjaringstermijn ook daadwerkelijk bevrijd zal zijn van executie van het vonnis door de eiser, omdat – in ieder geval tot aan het verlopen van de oorspronkelijke verjaringstermijn van de beslissing – een exequatur kan worden gevraagd in een andere staat, waarmee opnieuw een verjaringstermijn gaat lopen.

De vraag rijst of dit niet voorkomen kan worden door aan te sluiten bij het moment waarop de oorspronkelijke beslissing is gewezen, in plaats van dat een nieuwe termijn begint te lopen met de exequaturverlening. Ook dit zorgt echter voor problemen. Wordt voor de verjaringstermijn van de beslissing aangeknoopt bij het recht van het land van herkomst, en verschilt deze termijn van de verjaringstermijn die geldt volgens het recht van het exequaturland, dan wordt hiermee inbreuk gemaakt op het beginsel dat rechterlijke beslissingen binnen het territorium van een staat op dezelfde wijze dienen te worden behandeld.²³² De in Nederland verkregen titel zou dan immers langer of juist minder lang executabel zijn dan een Nederlandse titel verkregen zonder daaraan voorafgaande buitenlandse beslissing. Wordt daarentegen aangeknoopt bij de verjaringstermijn die geldt in het land van tenuitvoerlegging, dan spelen de volgende moeilijkheden. Indien deze verjaringstermijn langer is dan die van het recht van het

²²⁹ HR 26 september 2014, ECLI:NL:HR:2014:2838, *NJ* 2015/478, m.nt. Th.M. de Boer (*Gazprombank/Bensadon*), r.o. 3.6.6 – 3.6.7.

²³⁰ HR 26 september 2014, ECLI:NL:HR:2014:2838, *NJ* 2015/478, m.nt. Th.M. de Boer (*Gazprombank/Bensadon*), r.o. 3.6.8.

²³¹ Zilinsky 2005, p. 90.

²³² Zilinsky 2019, p. 692-693.

herkomstland, leidt de grensoverschrijdende tenuitvoerlegging tot een ongerechtvaardigde ‘bonus’ voor degene die een gunstige beslissing heeft verkregen in het buitenland.²³³ Is de verjaringstermijn van het exequaturland korter, dan staat de aanknopng bij deze termijn op gespannen voet met het Hoffmann/Krieg-arrest van het HvJ.²³⁴ Volgens dit arrest dient bij het verlenen van een exequatur dezelfde werking aan de beslissing te worden toegekend in de exequaturstaat als in het land van herkomst van de beslissing.²³⁵

Uit het bovenstaande volgt dat het probleem van de opeenstapeling van verjaringstermijnen niet eenvoudig op te lossen is. Zilinsky oppert daarom om de exequaturrechter een correctiebevoegdheid te geven. Zo zou hij bijvoorbeeld het exequatur kunnen weigeren als blijkt dat de eiser misbruik van recht heeft gemaakt door de buitenlandse beslissing niet ten uitvoer te leggen en pas laat een exequatur te verzoeken.²³⁶

De problematiek in het kader van artikel 985 Rv

Naar aanleiding van de geconstateerde problematiek onder het oude Brussel-regime kan men zich afvragen of hetzelfde probleem bestaat ten aanzien van de exequaturprocedure krachtens wet of verdrag. Blijft bij het verkrijgen van een exequatur op een buitenlandse beslissing de al lopende verjaringstermijn volgens het recht van het land van herkomst gelden, of begint met het exequatur een nieuwe verjaringstermijn te lopen, namelijk die naar Nederlands recht? Het ligt in de rede om de hierboven uiteengezette redenering van Zilinsky in het kader van het EU-exequatur te volgen en uit te gaan van de tweede optie. Ook bij het exequatur krachtens verdrag is het immers zo dat de buitenlandse beslissing pas met het verlenen van het verlot onderdeel gaat uitmaken van de Nederlandse rechtsorde. Vanaf dat moment is op de beslissing het Nederlandse recht van toepassing, waaronder tevens de verjaringstermijn neergelegd in artikel 3:324 BW.

Dit brengt met zich dat ook in het kader van artikel 985 Rv het probleem van de opeenstapeling van verjaringstermijnen aan de orde is. Het introduceren van de door Zilinsky voorgestelde correctiebevoegdheid voor de Nederlandse rechter zou mijns inziens een geschikte oplossing voor deze problematiek zijn. De rechter kan deze correctiemogelijkheid dan aanwenden om te voorkomen dat de eiser het exequatur misbruikt om een ‘bonus’ te verkrijgen ten opzichte van de oorspronkelijke verjaringstermijn van de beslissing.

De problematiek in het kader van artikel 431 lid 2 Rv

De geschetste opeenstapeling van verjaringstermijnen is niet alleen aan de orde bij het exequatur, maar ook bij de ‘verkapte exequaturprocedure’ op de voet van artikel 431 lid 2 Rv. Degene tegen wie het buitenlandse vonnis is geweest kan zelfs na verjaring van dit vonnis nog met de gevolgen ervan te maken krijgen, als zijn wederpartij in een procedure op grond van artikel 431 lid 2 Rv een executoriale titel verkrijgt in Nederland. Anders dan bij de exequaturprocedure, bestaat er in geval van een artikel 431 lid 2 Rv-

²³³ Zilinsky 2019, p. 692-693.

²³⁴ Zilinsky 2005, p. 91.

²³⁵ HvJ EG 4 februari 1988, nr. C-145/86, ECLI:EU:C:1988:61, NJ 1990/209 m.nt. J.C. Schultsz (*Hoffmann/Krieg*), r.o. 11.

²³⁶ Zilinsky 2005, p. 91-92.

vonnis wel duidelijkheid over de geldende verjaringstermijn. Voor dit Nederlandse vonnis geldt eenvoudigweg de reguliere verjaringstermijn van twintig jaar op grond van artikel 3:324 BW.²³⁷

Hoewel het verkrijgen van een executoriale titel in Nederland op de voet van artikel 431 lid 2 Rv zorgt voor een verruiming van de executiemogelijkheid van de begunstigde, zijn auteurs het erover eens dat dit, anders dan bij het exequatur, niet problematisch is. Er is immers geen sprake van de tenuitvoerlegging van de buitenlandse beslissing zelf, waardoor de begunstigde ook geen ‘bonus’ verkrijgt ten opzichte van de oorspronkelijke executietermijn. De Boer stelt dat met het nieuwe Nederlandse vonnis, gewezen in overeenstemming met de buitenlandse beslissing, weliswaar de executiemogelijkheid van de eiser wordt opgerekt, maar redeneert dat *“precies hetzelfde resultaat zou kunnen worden bereikt in een inhoudelijke art. 431-procedure, waarin het er niet toe doet of de bevoegdheid tot tenuitvoerlegging is vervallen of verjaard.”*²³⁸

Het is ook om deze reden dat het in een summiere artikel 431 Rv-procedure niet van belang is of het buitenlandse vonnis reeds is verjaard. Zilinsky benadrukt dat er in een Gazprombank-procedure slechts een beroep wordt gedaan op de bindende kracht die de buitenlandse beslissing tussen partijen heeft.²³⁹ De buitenlandse beslissing levert nog steeds een executoriale titel op, ook al kan deze wegens de verjaring niet langer (materieel) worden uitgevoerd.²⁴⁰

3.3.3 Samenvatting

Bij de exequaturprocedure doet zich het probleem voor van een opeenstapeling van verjaringstermijnen, aangezien bij het verkrijgen van het exequatur voor het nieuwe Nederlandse vonnis een nieuwe verjaringstermijn begint te lopen. Hiermee kan degene die een gunstige buitenlandse beslissing heeft verkregen zijn verhaalsmogelijkheid in feite ‘oprekken’. Deze problematiek kan echter worden gemitigeerd door de invoering van een correctiebevoegdheid voor de Nederlandse rechter.

Bij een beslissing op de voet van artikel 431 lid 2 Rv is deze problematiek niet aan de orde. Het resultaat van een Gazprombank-procedure is immers niet de tenuitvoerlegging van het buitenlandse vonnis, maar een nieuwe Nederlandse executoriale titel. Dit vonnis kan weliswaar conform de buitenlandse beslissing worden gewezen, maar aangezien het niet de buitenlandse beslissing zelf is die ten uitvoer wordt gelegd, is niet relevant of die beslissing reeds verjaard is. De beslissing op grond van artikel 431 lid 2 Rv geldt simpelweg als een Nederlands vonnis, waarvoor naar Nederlands recht een verjaringstermijn van twintig jaar geldt.

3.4 Uitputting van rechtsmiddelen

3.4.1 Inleiding

In jurisprudentie omtrent het exequatur is de uitputtingsregel ontwikkeld. Deze regel houdt in dat een beroep op schending van de beginselen van een goede procesorde in de

²³⁷ Th.M. de Boer, annotatie bij HR 26 september 2014, ECLI:NL:HR:2014:2838, *NJ* 2015/478 (*Gazprombank/Bensadon*), nr. 5; Zilinsky 2019, p. 693.

²³⁸ Th.M. de Boer, annotatie bij HR 26 september 2014, ECLI:NL:HR:2014:2838, *NJ* 2015/478 (*Gazprombank/Bensadon*), nr. 5.

²³⁹ Zilinsky 2019, p. 693.

²⁴⁰ Zilinsky 2019, p. 692.

buitenlandse procedure alleen dan tot weigering van het exequatur kan leiden, als degene die zich daarop beroept in het land van herkomst van de beslissing alle beschikbare rechtsmiddelen heeft uitgeput. Gaandeweg is de vraag gerezen of een vergelijkbare uitputtingsregel ook geldt in de artikel 431 lid 2 Rv-procedure.

3.4.2 De uitputtingsregel in een exequaturprocedure

De uitputtingsregel is in Nederland voor het eerst door de Hoge Raad geformuleerd in het LBIO-arrest, in het kader van een exequaturverzoek op grond van een Nederlands-Oostenrijks executieverdrag:

*“Indien de aan de wijze van totstandkoming van de beslissing van een buitenlandse rechter toegeschreven tekortkomingen (...) door het aanwenden van een rechtsmiddel hadden kunnen worden hersteld en niet is gebleken dat de door de beslissing bezwaarde procespartij tot het aanwenden van een rechtsmiddel niet in staat is geweest, kan deze beslissing niet met een beroep op strijd met de openbare orde van erkenning en/of tenuitvoerlegging hier te lande worden uitgesloten.”*²⁴¹

Op vergelijkbare wijze heeft het HvJ in *Diageo/Simiramida* ten aanzien van de Brussel I Verordening overwogen dat in het kader van de openbare orde-exceptie justitiabelen verplicht zijn alle beschikbare rechtsmiddelen in de lidstaat van herkomst aan te wenden om een openbare orde-schending in een eerder stadium te voorkomen, *“behoudens bijzondere omstandigheden die het te moeilijk of onmogelijk maken de rechtsmiddelen in de lidstaat van herkomst aan te wenden”*.²⁴² De ratio van de uitputtingsregel is het uit een executieverdrag, Europese verordening of andere internationale regeling voortvloeiende beginsel van wederzijds vertrouwen in elkaars rechtsbedeling. De rechter van het land van herkomst van de beslissing moet geacht worden eerlijk te oordelen over een beroep op een procedurele tekortkoming, dus is het niet aan de rechter van het exequaturland om dit in zijn plaats te doen.²⁴³

3.4.3 De uitputtingsregel in een artikel 431 Rv-procedure?

In het Yukos Finance-arrest kwam aan de orde of bij de erkenning van een buitenlandse beslissing buiten verordening en verdrag een vergelijkbare uitputtingsregel geldt. Eerst behandelde Vlas deze vraag in zijn conclusie in de zaak. Hij geeft daarin aan dat de uitputtingsregel, zoals die in een exequaturprocedure geldt op basis van wederzijds vertrouwen, niet van toepassing is in een artikel 431 lid 2 Rv-procedure.²⁴⁴ Buiten verdrag en verordening bestaat het beginsel dat landen gehouden zijn tot wederzijds vertrouwen in elkaars rechtspleging namelijk niet.²⁴⁵ Vervolgens haalt Vlas Strikwerda aan, die stelt dat de ratio van een uitputtingsregel buiten verordening en verdrag gezocht moet worden in gezichtspunten als het primaat van rechtsbescherming door de rechter van de herkomststaat, het voorkomen van gebruik van de erkenningsprocedure als een

²⁴¹ HR 5 april 2002, ECLI:NL:HR:2002:AD9145, *NJ* 2004/170, m.nt. P. Vlas (LBIO), r.o. 3.7.

²⁴² HvJ 16 juli 2015, nr. C-681/13, ECLI:EU:C:2015:471, *IER* 2015/49 (*Diageo Brands BV/Simiramida-04 EOOD*), r.o. 68.

²⁴³ HR 18 januari 2019, ECLI:NL:HR:2019:54, *NJB* 2019/209 (*PNS/Yukos Finance*), r.o. 4.3.3; concl. P-G R.H. de Bock, ECLI:NL:PHR:2021:102, bij HR 16 juli 2021, *JIN* 2021/125, m.nt. E.J.H. Zandbergen & S. Lubberhuizen (*ABA/Enel c.s.*), nr. 3.25.

²⁴⁴ Concl. A-G P. Vlas, ECLI:NL:PHR:2018:1017, bij HR 18 januari 2019, *NJB* 2019/209 (*PNS/Yukos Finance*), nr. 3.11.

²⁴⁵ L. Strikwerda, annotatie bij HR 16 juli 2021, ECLI:NL:HR:2021:1170, *NJ* 2021/351 (*ABA/Enel c.s.*), nr. 7.

verkapt rechtsmiddel, en rechtsverwerking.²⁴⁶ Hoewel er niet in algemene zin een uitputtingsregel geldt in het kader van de erkenning van een buitenlandse beslissing in een Gazprombank-procedure, kunnen de omstandigheden derhalve wel nopen tot toepassing van een dergelijke regel. Zo is verdedigbaar dat de eis van uitputting van rechtsmiddelen wordt gesteld indien de partij die een beroep doet op onbehoorlijke rechtspleging haar rechtsmiddelen in het land van herkomst heeft verwerkt, of als zij de artikel 431 Rv-procedure in feite als ‘verkapt rechtsmiddel’ gebruikt. Meer in het algemeen kan toepassing van de uitputtingsregel gerechtvaardigd zijn doordat het ‘primaat van de rechtsbescherming’ bij de rechter van de herkomststaat ligt, en de Nederlandse rechter dit in beginsel dient te respecteren.²⁴⁷

Na Vlas boog ook de Hoge Raad zich over de vraag of de uitputting van rechtsmiddelen een vereiste is voor een succesvol beroep op onbehoorlijke rechtspleging door de gedaagde in een Gazprombank-procedure. De Hoge Raad overwoog:

“Een algemene regel dat een beschikbaar rechtsmiddel moet worden aangewend als de betrokkene daartoe in staat is, ook als het aanwenden daarvan vermoedelijk ineffectief, kansloos of zinloos zal zijn, kent het commune internationaal privaatrecht niet. (...) Dat een algemene regel als hiervoor (...) bedoeld, niet geldt naar algemeen internationaal privaatrecht, neemt niet weg dat de rechter wel betekenis kan toekennen aan de omstandigheid dat beschikbare rechtsmiddelen in het land van herkomst niet zijn uitgeput.”²⁴⁸

Van Bochove²⁴⁹ en De Boer²⁵⁰ vatten in hun respectievelijke annotaties bij dit arrest deze overwegingen aldus op, dat de Hoge Raad hiermee het bestaan van een uitputtingsregel in het commune erkenningsrecht erkent, mits van de beschikbare rechtsmiddelen een *effective remedy* kan worden verwacht. De Bock ziet dit in haar conclusie bij *ABA/Enel* anders. Zij stelt dat de Hoge Raad in *Yukos Finance* slechts aangeeft dat de rechter aan de niet-uitputting van rechtsmiddelen betekenis *kan* toekennen, bij wijze van instructie en niet als bindende regel zoals in een exequaturprocedure het geval is.²⁵¹ Ik sluit mij te dezer zake aan bij De Bock: mijns inziens doelt de Hoge Raad niet op een algemeen geldende *regel* met betrekking tot de uitputting van rechtsmiddelen, maar eerder op een *omstandigheid* die door de rechter kan worden meegewogen, zoals ook Vlas opperde in zijn conclusie bij het *Yukos*-arrest. Mijns inziens gaat het bij de beoordeling van de Gazprombank-criteria om een beoordeling van het gehele plaatje, en moet derhalve ook de eis van behoorlijke rechtspleging worden beoordeeld in het licht van de omstandigheden van het geval. De Hoge Raad lijkt in *ABA/Enel* van deze zelfde opvatting uit te gaan:

²⁴⁶ Concl. A-G P. Vlas, ECLI:NL:PHR:2018:1017, bij HR 18 januari 2019, *NJB* 2019/209 (*PNS/Yukos Finance*), nr. 3.13; L. Strikwerda, annotatie bij HvJ 25 mei 2016, C-559/14, ECLI:EU:C:2016:349, *NJ* 2017/34 (*Meroni/Recoletos*), nr. 12.

²⁴⁷ Concl. A-G P. Vlas, ECLI:NL:PHR:2018:1017, bij HR 18 januari 2019, *NJB* 2019/209 (*PNS/Yukos Finance*), nr. 3.14.

²⁴⁸ HR 18 januari 2019, ECLI:NL:HR:2019:54, *NJB* 2019/209 (*PNS/Yukos Finance*), r.o. 4.3.3 – 4.3.4.

²⁴⁹ L.M. van Bochove, annotatie bij HR 18 januari 2019, ECLI:NL:HR:2019:54, *Ondernemingsrecht* 2019/90 (*PNS/Yukos Finance*).

²⁵⁰ Th.M. de Boer, annotatie bij HR 18 januari 2019, ECLI:NL:HR:2019:54, *NJ* 2019/364 (*PNS/Yukos Finance*).

²⁵¹ Concl. P-G R.H. de Bock, ECLI:NL:PHR:2021:102, bij HR 16 juli 2021, *JIN* 2021/125, m.nt. E.J.H. Zandbergen & S. Lubberhuizen (*ABA/Enel c.s.*), nr. 3.28.

“Naar *commuun internationaal privaatrecht kan de rechter aan de omstandigheid dat de beschikbare rechtsmiddelen in het land van herkomst niet zijn uitgeput, betekenis toekennen; die omstandigheid kan in de weg staan aan het oordeel dat is voldaan aan de [2^e en 3^e Gazprombank-voorwaarden] als weigeringsgronden voor de erkenning van een buitenlandse beslissing. Het is aan de rechter om te beoordelen of, gelet op alle omstandigheden van het geval, hiervan sprake is.”²⁵²*

3.4.4 Effective remedy en gelegenheid tot inzet van het rechtsmiddel

In elk geval kan slechts betekenis worden toegekend aan de omstandigheid dat in het land van herkomst niet alle beschikbare rechtsmiddelen zijn uitgeput, als van de onbenutte rechtsmiddelen redelijkerwijs een *effective remedy* verwacht kon worden voor de gestelde procedurele tekortkoming.²⁵³ Dit houdt in dat de beschikbare rechtsmiddelen geacht kunnen worden daadwerkelijk tot “*heroverweging*”²⁵⁴ of “*herstel van de gesignaleerde gebreken*”²⁵⁵ te leiden. Van een rechtsmiddel kan in ieder geval in redelijkheid géén *effective remedy* worden verwacht als dit middel geen toets inhoudt van de tekortkoming waarop de belanghebbende partij zich beroept.²⁵⁶

Ook is van belang of de partij die zich op een tekortkoming in de rechtspleging beroept, überhaupt in staat is geweest om een verder rechtsmiddel in te stellen in het land van herkomst van de beslissing. In het Yukos-arrest had Yukos Oil geen reële mogelijkheid meer om verdere rechtsmiddelen in te stellen – in casu wegens het intrekken van het mandaat van de voor haar optredende advocaten – waardoor aan de omstandigheid dat niet alle rechtsmiddelen waren uitgeput volgens het hof geen relevante betekenis toe kon komen.²⁵⁷

3.4.5 Mee te wegen omstandigheden

Zoals hierboven geconcludeerd, dient de rechter bij de beoordeling van het gewicht dat moet worden toegekend aan de niet-uitputting van rechtsmiddelen in een artikel 431 Rv-procedure, rekening te houden met alle omstandigheden van het geval. Uit *Yukos Finance* en *ABA/Enel* is een aantal gezichtspunten te destilleren die in deze beoordeling van de rechter met name een rol kunnen spelen.

Een eerste overweging op basis waarvan de rechter de uitputting van rechtsmiddelen kan vereisen, is dat een Gazprombank-procedure niet mag worden ingezet als ‘verkapt rechtsmiddel’ of als een manier voor de belanghebbende om alsnog een tekortkoming in de rechtspleging aan te kaarten nadat hij in het land van herkomst zijn rechtsmiddelen verwerkt heeft. Het primaat van de rechtsbescherming moet immers bij de rechter van het land van herkomst van de beslissing liggen.²⁵⁸ Een tweede aspect waar de

²⁵² HR 16 juli 2021, ECLI:NL:HR:2021:1170, *JIN* 2021/125, m.nt. E.J.H. Zandbergen & S. Lubberhuizen (*ABA/Enel c.s.*), r.o. 3.3.2.

²⁵³ HR 18 januari 2019, ECLI:NL:HR:2019:54, *NJB* 2019/209 (*PNS/Yukos Finance*), r.o. 4.3.4.

²⁵⁴ Hof Amsterdam 9 mei 2017, ECLI:NL:GHAMS:2017:1695, *NJF* 2017/266, r.o. 4.23.1, bevestigd door de Hoge Raad in HR 18 januari 2019, ECLI:NL:HR:2019:54, *NJB* 2019/209 (*PNS/Yukos Finance*), r.o. 4.3.4.

²⁵⁵ Hof Amsterdam 17 juli 2018, ECLI:NL:GHAMS:2018:3008, *RBP* 2018/92, r.o. 3.39.

²⁵⁶ Hof Amsterdam 17 juli 2018, ECLI:NL:GHAMS:2018:3008, *RBP* 2018/92, r.o. 3.40.

²⁵⁷ Hof Amsterdam 9 mei 2017, ECLI:NL:GHAMS:2017:1695, *NJF* 2017/266, r.o. 4.23.4.

²⁵⁸ Concl. A-G P. Vlas, ECLI:NL:PHR:2018:1017, bij HR 18 januari 2019, *NJB* 2019/209 (*PNS/Yukos Finance*), nr. 3.13 – 3.14.

Nederlandse rechter in dit kader rekening mee kan houden is de vraag of het onbenutte rechtsmiddel een gewoon of buitengewoon rechtsmiddel is.²⁵⁹ Gaat het immers om een buitengewoon rechtsmiddel, dan ligt het meer voor de hand als dit rechtsmiddel door de belanghebbende niet benut is. Een derde gezichtspunt dat door de rechter in zijn beoordeling kan worden betrokken, is de mate waarin in de buitenlandse procedure in strijd met de eisen van behoorlijke rechtspleging is gehandeld. Het hof heeft het in dit verband in *ABA/Enel* over “de aard en het gewicht van de geconstateerde schending van de openbare orde”.²⁶⁰ Hoe zwaarder de schending van de goede procesorde, hoe minder reëel de kans dat de rechter een beroep hierop buiten beschouwing laat wegens het niet volledig uitputten van de beschikbare rechtsmiddelen in het land van herkomst.

3.4.6 Samenvatting

In het kader van de exequaturprocedure is in de jurisprudentie de regel ontwikkeld dat geen beroep kan worden gedaan op een tekortkoming in de buitenlandse procedure als in het land van herkomst niet alle beschikbare rechtsmiddelen zijn uitgeput. Wordt in het kader van een Gazprombank-procedure een dergelijk beroep gedaan teneinde hiermee de erkenning van de buitenlandse beslissing te voorkomen, dan geldt deze regel niet. Wel kan de rechter, in het licht van de omstandigheden van het geval, besluiten betekenis toe te kennen aan de omstandigheid dat niet alle beschikbare rechtsmiddelen zijn uitgeput. De rechter kan hiertoe verschillende factoren meewegen, zoals de aard en het gewicht van de geconstateerde schending van de goede procesorde en of het gaat om een gewoon of een buitengewoon rechtsmiddel. De niet-uitputting van rechtsmiddelen kan in ieder geval alleen een rol spelen als de belanghebbende daadwerkelijk in staat is geweest verdere rechtsmiddelen in te zetten, en als de onbenutte rechtsmiddelen verwacht konden worden een *effective remedy* te bieden.

3.5 Conclusie

In dit hoofdstuk zijn drie vraagstukken aan de orde gekomen die spelen bij de erkenning en tenuitvoerlegging van buitenlandse beslissingen in Nederland.

Ten eerste is gekeken naar de vraag op welke grond de Nederlandse rechter zijn bevoegdheid dient te baseren om kennis te nemen van een exequaturverzoek of een vordering op de voet van artikel 431 lid 2 Rv. Waar bij een exequaturverzoek ex artikel 985 Rv de rechtsmacht van de Nederlandse rechter rechtstreeks voortvloeit uit dat artikel juncto artikel 10 Rv, ligt dit bij een artikel 431 lid 2 Rv-vordering gecomplieerder. Op basis van een wetssystematische en wetshistorische analyse van artikel 431 Rv kan de voorzichtige conclusie getrokken worden dat de wetgever heeft beoogd rechtsmacht te scheppen met het artikel, maar volledig duidelijk is dit niet. Indien wordt overgegaan tot wijziging van artikel 431 Rv, is een belangrijke taak voor de wetgever dan ook om te verduidelijken of het artikel bevoegdheid schept voor de Nederlandse rechter.

Het tweede vraagstuk dat aan de orde is gekomen, is de opeenstapeling van verjaringstermijnen die optreedt doordat met het verlenen van een exequatur of het

²⁵⁹ Concl. P-G R.H. de Bock, ECLI:NL:PHR:2021:102, bij HR 16 juli 2021, *JIN* 2021/125, m.nt. E.J.H. Zandbergen & S. Lubberhuizen (*ABA/Enel c.s.*), nr. 4.40; Hof Amsterdam 17 juli 2018, ECLI:NL:GHAMS:2018:3008, *RBP* 2018/92, r.o. 3.40.

²⁶⁰ Hof Amsterdam 17 juli 2018, ECLI:NL:GHAMS:2018:3008, *RBP* 2018/92, r.o. 3.40.

toewijzen van een *actio iudicati* ex artikel 431 lid 2 Rv een nieuwe verjaringstermijn gaat lopen. Bij de exequaturprocedure kan deze problematiek worden gemitigeerd door het invoeren van een correctiebevoegdheid voor de rechter, om misbruik van het exequatur (in de zin dat daarmee de executiemogelijkheid bewust wordt opgerekt) te voorkomen. In de artikel 431 Rv-procedure is het aanvangen van een nieuwe verjaringstermijn bij toewijzing van de vordering niet problematisch. Er is immers sprake van een geheel nieuw, Nederlands vonnis, en niet van de tenuitvoerlegging van het buitenlandse vonnis zelf. De verjaringstermijn van het buitenlandse vonnis wordt dus niet ‘opgerekt’.

Tot slot is de uitputtingsregel in ogenschouw genomen. Deze regel is in de exequaturrechtspraak ontwikkeld en houdt in dat de wederpartij van de verzoeker slechts dan een beroep mag doen op tekortkomingen in de buitenlandse procedure (als grond voor de weigering van het exequatur), als hij de beschikbare rechtsmiddelen in het land van herkomst van de beslissing volledig heeft uitgeput. De uitputtingsregel geldt niet als zodanig in een artikel 431 Rv-procedure, maar de Nederlandse rechter kan wel betekenis toekennen aan de omstandigheid dat niet alle rechtsmiddelen zijn benut.

HOOFDSTUK 4

DE WENSELIJKHEID VAN EEN WETSWIJZIGING

4.1 Inleiding

In de voorgaande hoofdstukken zijn zowel artikel 431 Rv als het naar aanleiding hiervan in de jurisprudentie ontwikkelde stelsel van erkenning en tenuitvoerlegging van buitenlandse beslissingen besproken. Zoals duidelijk is geworden, bestaat door de discrepantie tussen de twee de roep om artikel 431 Rv te wijzigen. In dit hoofdstuk zal de wenselijkheid van een dergelijke wetswijziging worden beoordeeld. Niet alleen zal de wenselijkheid van codificatie van de jurisprudentiële praktijk aan bod komen, ook zal worden gekeken naar een mogelijkheid om het huidige stelsel aan te passen. In de literatuur wordt namelijk regelmatig de mogelijkheid aangekaart om een algemeen exequaturstelsel in te voeren, zodat ook een exequatur kan worden verzocht voor rechterlijke beslissingen waarop geen verordening of verdrag van toepassing is. Ook van een dergelijk veralgemeniseerd exequatur zal de wenselijkheid in dit hoofdstuk worden besproken. Na een beschouwing van de twee verschillende mogelijkheden zal dit hoofdstuk worden afgesloten met een conclusie omtrent de wenselijkheid van een wetswijziging en, indien inderdaad gewenst, de meest geschikte variant.

4.2 Codificatie van het stelsel ontwikkeld in de jurisprudentie

4.2.1 Inleiding

Zoals reeds uitgebreid aan de orde is gekomen, is er in de jurisprudentie een ‘verkapte exequaturprocedure’ ontwikkeld die afwijkt van het in artikel 431 Rv neergelegde systeem dat buitenlandse beslissingen slechts een executoriale titel kunnen opleveren in Nederland als het geding opnieuw wordt beoordeeld door de Nederlandse rechter. Er zijn verschillende argumenten te geven voor een codificatie van dit in de rechtspraak gehandhaafde stelsel.

4.2.2 Betere reflectie van de praktijk

Om rechtsonzekerheid te voorkomen, is van belang dat wet en rechtspraak met elkaar in overeenstemming zijn. Het is dan ook belangrijk dat discrepanties die tussen wet en praktijk bestaan, worden opgeheven. Zo kunnen ook partijen zonder kennis van de Nederlandse erkenningsrechtspraak hun rechtspositie correct inschatten.

Daarnaast wordt in de literatuur nog een reden aangehaald waarom het specifiek op het terrein van de erkenning en tenuitvoerlegging van buitenlandse beslissingen relevant is dat de wet de praktijk correct reflecteert. Een aantal landen kent namelijk het reciprociteitsvereiste, dat inhoudt dat voor de erkenning en tenuitvoerlegging van een buitenlands vonnis is vereist dat wederkerigheid gegarandeerd is. Met andere woorden: in het land van herkomst van de beslissing dient eerder een (vergelijkbaar) vonnis uit het erkenningsland te zijn erkend, of er moet gewaarborgd zijn dat een (vergelijkbaar)

vonnis uit het erkenningsland erkend zou worden in het herkomstland mocht hierom verzocht worden door de belanghebbende partij. Het ligt in de rede dat een buitenlandse rechter, indien de te erkennen beslissing uit Nederland afkomstig is, bij de beoordeling van de wederkerigheid in eerste instantie kijkt naar de Nederlandse wettelijke bepalingen omtrent erkenning. Nederland kent immers een ‘*civil law*’-stelsel, wat inhoudt dat de geldende regels grotendeels zijn vastgelegd in geschreven wetten. Hoewel in de praktijk in Nederland een open houding bestaat tegenover buitenlandse beslissingen en het mogelijk is om zonder nieuw onderzoek door de Nederlandse rechter een vonnis te verkrijgen conform de buitenlandse beslissing, blijkt uit de wet iets anders. Op basis van artikel 431 Rv lijkt het uitgangspunt te zijn dat geen gezag kan worden toegekend aan buitenlandse beslissingen en dat altijd een nieuwe beoordeling door de Nederlandse rechter nodig is. Rechters zullen op basis van dit artikel niet snel aannemen dat wederkerigheid gegarandeerd is. Een wetswijziging waarbij artikel 431 Rv positief verwoord wordt, met als uitgangspunt erkenning (onder voorwaarden) zoals in de praktijk het geval is, kan hier een oplossing voor zijn. De kans is dan groter dan rechters in andere landen wederkerigheid aannemen. Dit is gunstig voor de erkenning en tenuitvoerlegging van Nederlandse vonnissen in landen die het reciprociteitsvereiste kennen.²⁶¹

4.2.3 Eén duidelijke lijn in de rechtspraak

Een stelsel van erkenning en tenuitvoerlegging dat niet in de wet is geregeld, maar gaandeweg in de jurisprudentie is ontwikkeld, is vatbaar voor verschillen in toepassing en interpretatie door verschillende rechters. Volgens Rosner mist een dergelijk stelsel daarom rechtszekerheid. Rosner staft dit standpunt met twee voorbeelden uit de rechtspraak, respectievelijk een uitspraak van de Rechtbank Den Haag uit 1996 en een van de Rechtbank Amsterdam uit 1997.²⁶² In beide gevallen baseerde de rechtbank haar overwegingen op het Bontmantel-arrest uit 1924, in plaats van op de latere rechtspraak en in het bijzonder de in 1993 gewezen Esmil-arresten.²⁶³

Deze problematiek zou opgelost of in ieder geval sterk gemitigeerd kunnen worden door het stelsel van erkenning van tenuitvoerlegging in de wet neer te leggen. Een codificatie biedt de mogelijkheid om de (interpretatie van de) geldende vereisten duidelijk vast te leggen, evenals andere zaken waarover thans discussie bestaat, zoals de in het vorige hoofdstuk besproken vraagstukken. Dit alles zou de rechtspraak duidelijke handvatten bieden in artikel 431 Rv-procedures, wat bijdraagt aan de rechtszekerheid.

4.2.4 Beter passend bij een *civil law*-stelsel

Nederland kent een *civil law*-stelsel, wat inhoudt dat geldende regels in beginsel schriftelijk zijn neergelegd in wetgeving. Tegenover dit systeem staat het *common law*-stelsel, waarbij het gewoonterecht en algemene rechtsbeginselen de belangrijkste bronnen van recht zijn. Het zou goed in het Nederlandse *civil law*-stelsel passen om de regels inzake de erkenning en tenuitvoerlegging van buitenlandse beslissingen in de wet vast te leggen, zoals ook in andere *civil law*-landen het geval is (bijvoorbeeld in Frankrijk, Duitsland, Zwitserland, Tsjechië, Spanje, Oostenrijk, Luxemburg en België).

²⁶¹ Rosner 2004, p. 407; Ten Wolde, Knot & Henckel 2017, p. 136.

²⁶² Rb. Den Haag 27 maart 1996, *NIPR* 1997/249 (via: Rosner 2004, p. 33); Rb. Amsterdam 26 maart 1997, *NIPR* 2000/140 (via: Rosner 2004, p. 30-31).

²⁶³ Rosner 2004, p. 30, 33.

Dit pleit ervoor om de geldende regels ook in Nederland te codificeren, en slechts de invulling hiervan over te laten aan de rechtspraak.

4.2.5 Argumenten tegen hercodificatie?

Sterke argumenten tegen het codificeren van het in de rechtspraak ontwikkelde stelsel van erkenning van buitenlandse beslissingen lijken er niet te zijn. Uiteraard is een wettelijk vastgelegd systeem minder flexibel dan een dat gebaseerd is op jurisprudentie, maar dit kan mijns inziens geen argument vormen tegen codificatie, zeker aangezien Nederland een *civil law*-staat is. Het WODC-rapport stelt dat een wijziging van artikel 431 Rv geen hoge prioriteit heeft wegens de lage frequentie van het aantal artikel 431 lid 2 Rv-procedures, maar noemt geen reden om niet tot een dergelijke wijziging over te gaan. Ook uit het feit dat de Rijksoverheid de Staatscommissie heeft gevraagd om over een wijziging van artikel 431 Rv te adviseren, blijkt dat de wetgever hiertegen in eerste instantie geen (grote) bezwaren ziet.

4.2.6 Tussenconclusie

Concluderend lijkt het raadzaam om artikel 431 Rv aldus te wijzigen dat dit het in de praktijk gehandhaafde systeem van erkenning van buitenlandse beslissingen reflecteert. Een codificatie van dit stelsel draagt bij aan de rechtszekerheid, zorgt voor een duidelijkere lijn in de artikel 431 Rv-jurisprudentie, past beter in het Nederlandse *civil law*-stelsel en kan voordelen opleveren met betrekking tot het reciprociteitsvereiste. Of codificatie van de jurisprudentie ook de meest geschikte variant is voor een wijziging van artikel 431 Rv, zal beoordeeld worden in het vervolg van dit hoofdstuk.

4.3 Invoering van een algemeen exequatur

4.3.1 Inleiding

In het Gazprombank-arrest is door de Hoge Raad duidelijk gemaakt dat, indien is voldaan aan de vier erkenningsvoorwaarden, een buitenlandse beslissing in beginsel moet worden erkend.²⁶⁴ De artikel 431 lid 2 Rv-procedure waarin het gaat om een *actio iudicati* is zo volgens Schim “*praktisch gezien in verregaande mate gelijkwaardig aan het exequatur*” geworden.²⁶⁵ In de literatuur wordt wel bepleit om nog een stap verder te gaan en de exequaturprocedure te veralgemeniseren, zodat ook een exequatur kan worden verzocht op buitenlandse beslissingen waarvan de executie in Nederland niet reeds door een verordening of verdrag wordt geregeld. Zo pleitte Verheul in 1989 al voor het invoeren van een exequaturprocedure in het commune internationaal privaatrecht, naast de ‘verkapte exequaturprocedure’.²⁶⁶ De Boer noemde het in zijn annotatie bij het Gazprombank-arrest “*beschamend*” dat er met de suggesties van Verheul voor een exequaturregeling buiten verdrag in al die jaren “*niets is gedaan*.”²⁶⁷ Vranken stelde reeds in 1993 in zijn conclusie in de Esmil-zaken dat de “*wenselijkheid van een volwaardige exequaturprocedure voor rechterlijke beslissingen van niet-*

²⁶⁴ HR 26 september 2014, ECLI:NL:HR:2014:2838, NJ 2015/478, m.nt. Th.M. de Boer (*Gazprombank/Bensadon*).

²⁶⁵ Schim 2019, nr. 6.2.

²⁶⁶ Verheul 1989, p. 165 (“*Wenselijk is het zeker.*”).

²⁶⁷ Th.M. de Boer, annotatie bij HR 26 september 2014, ECLI:NL:HR:2014:2838, NJ 2015/478 (*Gazprombank/Bensadon*), nr. 7.

*verdragslanden tegenwoordig vrij algemeen wordt onderschreven.*²⁶⁸ In 2004 beaamde Rosner dat de meerderheid van de Nederlandse auteurs de noodzaak van een exequaturprocedure buiten verdrag onderstreept.²⁶⁹ Dat de roep om een algemene exequaturprocedure ook tegenwoordig nog aanwezig is, blijkt uit het feit dat de Staatscommissie zich momenteel op verzoek van de Rijksoverheid buigt over de mogelijkheid van een volwaardig exequatur buiten verdrag.²⁷⁰ In het WODC-rapport komt bovendien naar voren dat de adoptie van een algemene exequaturprocedure niet op bezwaren vanuit de rechtspraktijk stuit.²⁷¹ Reden genoeg derhalve om, naast de wenselijkheid van codificatie van de in de rechtspraak ontwikkelde praktijk van erkenning van buitenlandse beslissingen, ook de wenselijkheid van een algemeen exequatur te beschouwen.

4.3.2 Reciprociteit, rechtszekerheid en *civil law*

De hierboven besproken argumenten die pleiten voor codificatie van het in de jurisprudentie ontwikkelde stelsel, kunnen tevens overwegingen zijn bij het invoeren van een exequaturmogelijkheid buiten verdrag. Zo kan het bestaan een exequaturprocedure gunstig zijn met het oog op het in een aantal landen geldende reciprociteitsvereiste. Zoals besproken kan een wijziging van artikel 431 Rv waaruit de open houding van Nederland tegenover buitenlandse beslissingen blijkt, voordeel opleveren voor de erkenning van Nederlandse beslissingen in landen die het wederkerigheidsvereiste handhaven. Een wettelijke exequaturmogelijkheid maakt duidelijk dat buitenlandse beslissingen in Nederland erkend en ten uitvoer gelegd kunnen worden, waardoor wederkerigheid gemakkelijker kan worden bewezen in buitenlandse erkenningsprocedures.

Ook ten aanzien van de rechtszekerheid heeft het invoeren van een exequaturprocedure buiten verdrag voordelen. Waar de codificatie van het erkenningsregime al leidt tot meer duidelijkheid voor partijen, wordt de rechtszekerheid des te meer gediend als voor alle buitenlandse beslissingen hetzelfde soort procedure geldt, namelijk de exequaturprocedure. Een dergelijke harmonisering van erkenningsprocedures draagt bij aan het vereenvoudigen van de rechtsbedeling, een doelstelling waar juist de laatste jaren in Nederland veel aandacht voor is.²⁷²

Bovendien sluit een algemene exequaturprocedure beter dan het huidige systeem aan bij de regelingen die gelden in andere *civil law*-landen. Volgens het WODC-rapport is de Nederlandse regeling in vergelijking met die in andere *civil law*-stelsels “*uitzonderlijk*”.²⁷³ Inderdaad kennen bijvoorbeeld Frankrijk, Duitsland, Spanje en Luxemburg, allen *civil law*-landen, een exequaturprocedure voor buitenlandse beslissingen buiten verdrag.²⁷⁴ Over het algemeen is de afwezigheid van een exequaturmogelijkheid vooral te zien in *common law*-landen als Engeland & Wales, de

²⁶⁸ Concl. A-G J.B.M. Vranken bij HR 17 december 1993, ECLI:NL:HR:1993:ZC1184, *NJ* 1994/350, nr. 39.

²⁶⁹ Rosner 2004, p. 409, onder verwijzing naar De Boer, Polak, Schultz, Strikwerda, Vlas, Pellis, Verschuur en Schmidt.

²⁷⁰ Brief van de Minister voor Rechtsbescherming van 13 december 2021 (‘Antwoorden Kamervragen over rechtszekerheid na Brexit’), p. 5.

²⁷¹ Ten Wolde, Knot & Henckel 2017, p. 136.

²⁷² ‘Vernieuwing in de rechtspraak’, rijksoverheid.nl.

²⁷³ Ten Wolde, Knot & Henckel 2017, p. 136.

²⁷⁴ Ten Wolde, Knot & Henckel 2017, p. 66, 61, 71; *Trb.* 1969, 101, p. 53.

Verenigde Staten en Canada.²⁷⁵ Deze landen stellen, net als Nederland, een eigen beslissing in de plaats van de buitenlandse beslissing.²⁷⁶ Invoering van een algemene exequaturprocedure zou derhalve goed aansluiten bij de regelingen in de meeste staten met een *civil law*-stelsel.

4.3.3 Kosten, snelheid en efficiëntie van de procedure

Ook om andere redenen kan bepleit worden dat een algemeen exequaturstelsel voor buitenlandse beslissingen de voorkeur verdient boven het verkapte exequatur. Zo is met het oog op de efficiëntie van de rechtsbedeling een exequaturprocedure beter verklaarbaar dan de huidige artikel 431 lid 2 Rv-procedure. Het in de plaats van de buitenlandse beslissing stellen van een nieuw, Nederlands vonnis doet artificieel en omslachtig aan, nu er reeds over de zaak is beslist door een daartoe bevoegde rechter.

Verheul meent bovendien dat een exequaturprocedure zowel sneller als goedkoper is dan een nieuwe Nederlandse procedure op de voet van artikel 431 lid 2 Rv.²⁷⁷ Wat betreft de snelheid van de procedure geeft het WODC-rapport echter aan dat de meeste geïnterviewde advocaten de artikel 431 Rv-procedure niet omslachtig vinden of trager dan andere procedures.²⁷⁸ De kosten van de verschillende procedures lijken daarentegen wel een relevante overweging te zijn: naast Verheul geeft ook Rosner aan dat het openen van een nieuwe procedure in Nederland meer kosten voor partijen met zich brengt dan het simpelweg indienen van een exequaturverzoek, en dat hierin een reden gelegen is voor het aanpassen van de huidige procedure naar een exequaturprocedure.²⁷⁹ Verheul benadrukt dat het minimaal houden van de kosten met name van belang is aangezien partijen reeds een volledig proces achter de rug hebben – namelijk de buitenlandse procedure die tot de te erkennen beslissing heeft geleid – met alle kosten van dien.²⁸⁰

4.3.4 Ontbreken van wederzijds vertrouwen

Het belangrijkste argument tegen de invoering van een algemeen exequaturstelsel lijkt het ontbreken van wederzijds vertrouwen te zijn. Tussen EU-lidstaten geldt bijvoorbeeld een onderling vertrouwen in elkaars rechtsbedeling, van welk vertrouwen de exequaturmogelijkheid onder de Brussel I Verordening een logisch uitvloeisel was. Een dergelijk vertrouwen wordt eveneens door twee of meer landen geuit in een (bilateraal of multilateraal) executieverdrag. Van een wederzijds vertrouwen tussen landen is echter niet altijd sprake als er geen verordening of verdrag van toepassing is, waardoor dit niet als basis kan dienen voor een exequaturprocedure buiten verordening en verdrag. Evenmin bestaat er een algemeen beginsel in het Nederlandse internationaal privaatrecht dat dwingt tot de erkenning en tenuitvoerlegging van buitenlandse vonnissen. In gevallen waarin er geen wederzijds vertrouwen voortvloeit uit een verordening of verdrag, is het daarom niet wenselijk om beslissingen van buitenlandse rechters zonder meer op te nemen in de Nederlandse rechtsorde, stelt Ten Wolde onder verwijzing naar Meijers.²⁸¹

²⁷⁵ Ten Wolde, Knot & Henckel 2017, p. 70, 136.

²⁷⁶ Ten Wolde, Knot & Henckel 2017, p. 136.

²⁷⁷ Verheul 1989, p. 165.

²⁷⁸ Ten Wolde, Knot & Henckel, p. 136.

²⁷⁹ Rosner 2004, p. 408.

²⁸⁰ Verheul 1989, p. 167.

²⁸¹ Ten Wolde 2018, p. 277.

Een oplossing kan zijn om het exequatur buiten verordening en verdrag aan bepaalde voorwaarden te binden. De exequaturverlening wordt dan gerechtvaardigd door de toets aan deze vereisten, in plaats van door een uit een internationale regeling voortvloeiend vertrouwen. De toets voorkomt dat de tenuitvoerlegging van de beslissing inbreuk maakt op belangrijke beginselen binnen de Nederlandse rechtsorde.

4.3.5 Tussenconclusie

De invoering van een exequaturprocedure buiten verdrag lijkt een efficiënte manier om partijen zonder hoge kosten een buitenlandse beslissing ten uitvoer te laten leggen in Nederland. Bovendien dient het de rechtszekerheid als voor de erkenning en tenuitvoerlegging van alle buitenlandse beslissingen dezelfde procedure geldt, en sluit een algemene exequaturmogelijkheid aan bij de regelingen in veel andere *civil law*-stelsels. Wel noopt, in gevallen waarin geen verordening of verdrag van toepassing is, het ontbreken van een wederzijds vertrouwen tussen de betrokken landen tot het invoeren van een extra controle. Daarom zou het exequatur buiten verdrag mijns inziens verbonden moeten worden aan een in de wet vastgelegde set vereisten.

4.4 Conclusie

Op basis van bovenstaande overwegingen lijkt de tijd rijp voor een wijziging van artikel 431 Rv. Mijns inziens is de meest geschikte variant hiervoor de invoering van een exequatur onder voorwaarden. De vereisten die de Hoge Raad in het Gazprombank-arrest heeft geformuleerd lijken goed geschikt voor toepassing als voorwaarden voor dit exequatur.

De nieuwe exequaturprocedure voor beslissingen buiten verordening en verdrag hoeft mijns inziens de artikel 431 lid 2 Rv-procedure niet te vervangen, maar kan hiernaast bestaan. Artikel 431 lid 2 Rv blijft dan in stand als grond voor een procedure waarin wordt verzocht om een inhoudelijke herbeoordeling van het geschil. Op deze manier worden de twee procedures die in de jurisprudentie zijn ontwikkeld op basis van artikel 431 lid 2 Rv als het ware van elkaar losgetrokken: de summiere artikel 431 Rv-procedure verwordt tot een volwaardige exequaturprocedure, terwijl de mogelijkheid van een inhoudelijke procedure afzonderlijk hiervan blijft bestaan. Zo blijft het mogelijk om, indien een bepaalde buitenlandse beslissing niet voor een exequatur in aanmerking komt, alsnog een executoriale titel te verkrijgen in Nederland. In deze inhoudelijke procedure kan in het kader van bewijs een beroep worden gedaan op het gezag van de buitenlandse beslissing. Het bestaande buitenlandse vonnis heeft dan vrije bewijskracht in de Nederlandse procedure.

Met het ‘lostrekken’ van de twee procedures wordt de verwarring omtrent de rechtsmacht van de Nederlandse rechter opgeheven. In het derde hoofdstuk is duidelijk geworden dat de wetgever situaties heeft willen voorkomen waarin de Nederlandse rechter geen bevoegdheid heeft, terwijl dit wel wenselijk is. De (voorzichtige) conclusie was dat goed verdedigbaar is dat de wetgever heeft beoogd dat artikel 431 lid 2 Rv rechtsmacht schept, zodat partijen altijd de gelegenheid hebben om een executoriale titel in Nederland te verkrijgen. Omdat artikel 431 lid 2 Rv in het hier voorgestelde systeem – waarbij de inhoudelijke en exequaturprocedure als afzonderlijke procedures naast elkaar bestaan – niet langer noodzakelijk is voor het verkrijgen van een Nederlandse executoriale titel, kan dit geen overweging meer zijn voor het aanvaarden

van artikel 431 lid 2 Rv als rechtsmachtgrond. Het ligt hierdoor mijns inziens meer in de rede om bij een inhoudelijke herbeoordeling uit te gaan van de normale bevoegdheidsregels. De Nederlandse rechter dient zijn bevoegdheid om kennis te nemen van de vordering dan te beoordelen aan de hand van het bepaalde in de artikelen 1-14 Rv. De omstandigheid dat de rechter zijn rechtsmacht baseert op de normale bevoegdheidsregels in plaats van op artikel 431 lid 2 Rv zelf, maakt het ook mogelijk voor partijen om nieuwe vorderingen in te dienen en nieuwe feiten aan te voeren. Het gaat immers om een geheel nieuwe zaak voor de Nederlandse rechter. (NB: In de praktijk zal, bij invoering van het hier voorgestelde systeem, sowieso slechts gebruik gemaakt worden van de inhoudelijke herbeoordelingsprocedure in het geval dat de eiser meer of anders wenst te vorderen dan is toegewezen in de buitenlandse beslissing – vordert hij hetzelfde, dan ligt immers de gemakkelijker exequaturprocedure meer voor de hand.)

Bij de nieuwe exequaturprocedure buiten verdrag ligt het in de rede om, wat betreft de rechtsmacht van de Nederlandse rechter, aan te sluiten bij het in artikel 985 Rv bepaalde omtrent de exequaturprocedure krachtens verdrag. Bevoegd om kennis te nemen van het exequaturverzoek wordt dan de rechter van het arrondissement waar de wederpartij van de verzoeker woonplaats heeft, evenals de rechter van het arrondissement waar de tenuitvoerlegging wordt verlangd.

Een probleem dat zich kan voordoen bij het lostrekken van de twee procedures, is dat het exequaturverzoek en de vordering tot inhoudelijke herbeoordeling niet in dezelfde procedure (primair en subsidiair) kunnen worden ingediend. Het exequatur moet worden gevraagd in een verzoekschrift, terwijl de inhoudelijke herbeoordeling regelmatig in een dagvaardingsprocedure zal moeten plaatsvinden, namelijk indien de ten uitvoer te leggen buitenlandse beslissing betrekking heeft op een vordering. In het ontwerp van de KEI-wetgeving was een artikel 30b Rv opgenomen, dat de gecombineerde procedure introduceerde. Het artikel schiep de mogelijkheid tot het instellen van een vordering en het indienen van een verzoek in één procesinleiding, mits voldoende met elkaar samenhangend. De KEI-wetgeving heeft geen doorgang gevonden, maar de kans is aanwezig dat in het kader van de door de Rijksoverheid beoogde digitalisering en vernieuwing van de rechtspraak alsnog de mogelijkheid van een gecombineerde procedure wordt geïntroduceerd.²⁸² Tot die tijd zullen, bij invoering van een volwaardige exequaturprocedure buiten verdrag naast de procedure van artikel 431 lid 2 Rv, beide procedures afzonderlijk moeten worden ingeleid. In de praktijk zal overigens veeleer eerst een exequatur gevraagd worden, en pas indien dit wordt geweigerd, het geding opnieuw aanhangig gemaakt worden voor de Nederlandse rechter.

²⁸² ‘Vernieuwing in de rechtspraak’, rijksoverheid.nl.

HOOFDSTUK 5

SUGGESTIES VOOR EEN WIJZIGING VAN ARTIKEL 431 RV

5.1 Inleiding

In het vorige hoofdstuk is geconcludeerd dat het wenselijk is om artikel 431 Rv aldus te wijzigen dat naast een inhoudelijke herbeoordeling ook een exequatur mogelijk wordt voor buitenlandse beslissingen waarop geen verordening of verdrag van toepassing is. In dit hoofdstuk wordt hierop voortgebouwd met een nadere invulling van de voorgestelde exequaturprocedure buiten verordening en verdrag. Het hoofdstuk zal worden afgesloten met een codificatievoorstel.

5.2 Gevolgen van het exequatur

Een eerste vraag waar antwoord op gegeven dient te worden in het kader van de invoering van een exequaturstelsel buiten verdrag, ziet op de rechtsgevolgen die met het verlenen van het exequatur aan de buitenlandse beslissing worden toegekend. Hiervoor kan ter inspiratie worden gekeken naar de regelingen die gelden ingevolge verordeningen en executieverdragen en in andere *civil law*-landen die een exequaturprocedure kennen.

Bij de exequaturprocedure onder de Brussel I Verordening gold als uitgangspunt dat de buitenlandse beslissing in het exequaturland de werking verkreeg die de beslissing had in het land van herkomst, zoals door het HvJ bepaald in het Hoffmann/Krieg-arrest.²⁸³ Bij een exequatur ex artikel 985 Rv wordt de werking van de buitenlandse beslissing in Nederland bepaald door het toepasselijke executieverdrag. In enkele door Nederland gesloten executieverdragen is de regel uit *Hoffmann/Krieg* terug te zien, bijvoorbeeld in het executieverdrag dat geldt tussen het Koninkrijk der Nederlanden en het Verenigd Koninkrijk.²⁸⁴ Veel executieverdragen bepalen echter niet expliciet welke werking een buitenlandse beslissing met de exequaturverlening in Nederland verkrijgt. In artikel 985 e.v. Rv is dit evenmin vastgelegd. Aangezien het gaat om de tenuitvoerlegging van de buitenlandse beslissing zelf, ligt het in de rede om als uitgangspunt te nemen dat de

²⁸³ HvJ EG 4 februari 1988, nr. C-145/86, ECLI:EU:C:1988:61, *NJ* 190/209, m.nt. J.C. Schultsz (*Hoffmann/Krieg*), r.o. 11. Met het in de plaats van de Brussel I Verordening treden van de Brussel I-bis Verordening is overigens het exequatur binnen het EU-grondgebied afgeschaft. Tegenwoordig kunnen beslissingen uit EU-lidstaten gelijk in andere lidstaten ten uitvoer gelegd worden, zonder dat daartoe een verlof benodigd is.

²⁸⁴ Verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en het Verenigd Koninkrijk van Groot-Brittannië en Noord-Ierland betreffende de wederkerige erkenning en tenuitvoerlegging van vonnissen in burgerlijke zaken, Den Haag, 17 november 1967, art. VIII lid 1. Van dit executieverdrag, evenals van menig ander executieverdrag dat Nederland heeft gesloten met andere landen, is de betekenis overigens zeer beperkt geworden, doordat dit in de betrekkingen van Nederland met de landen in kwestie is vervangen door een EU-verordening. Het verdrag is hierdoor slechts nog relevant voor Curaçao, Aruba, St. Maarten en de BES-eilanden. Zie Vlas, in: *GS Burgerlijke Rechtsvordering*, art. 985 Rv, aant. 6.

beslissing hier te lande hetzelfde effect heeft als in het land waaruit deze afkomstig is, maar dit wordt nergens nadrukkelijk bevestigd. Het is aan te raden dat de wetgever bij een eventuele wijziging van artikel 431 Rv expliciet aangeeft welke rechtsgevolgen een buitenlandse beslissing verkrijgt wanneer daarop een exequatur wordt verleend.

Als men kijkt naar de regelingen in andere *civil law*-landen met een exequaturstelsel, komt een duidelijke lijn naar voren. Zo krijgt volgens de nieuwe Spaanse codificatie de ten uitvoer te leggen buitenlandse beslissing in Spanje de rechtsgevolgen die deze heeft volgens het recht van de staat van herkomst.²⁸⁵ Ook in Zwitserland geldt dat het recht van het herkomstland de omvang van de gevolgen bepaalt die in Zwitserland aan de beslissing worden toegekend. Wel zijn deze gevolgen aldus begrensd, dat de buitenlandse beslissing gelijkwaardig is aan een nationale beslissing.²⁸⁶ Duitsland kent eveneens de regel dat een erkende buitenlandse beslissing dezelfde werking heeft als in het land waar deze gegeven is. Deze ‘Wirkungserstreckung’ (extensie van rechtsgevolgen) strekt zich echter niet uit tot gevolgen die het Duitse recht niet kent.²⁸⁷

In het rapport van het WODC wordt in het codificatievoorstel aangesloten bij de regelingen in Zwitserland en Duitsland. De auteurs stellen voor om aan een voor erkenning en tenuitvoerlegging vatbaar verklaarde buitenlandse beslissing de rechtsgevolgen te verbinden die daaraan worden toegekend door het recht van het herkomstland, met uitzondering van rechtsgevolgen die het Nederlandse recht niet kent. Maatregelen die onbekend zijn in het Nederlandse recht kunnen volgens dit voorstel worden omgezet in equivalente maatregelen.²⁸⁸

De oplossing aangedragen in het WODC-rapport komt mij voor als een goede manier om te waarborgen dat de buitenlandse beslissing in de Nederlandse rechtsorde past. Juist in gevallen waarin geen verordening of verdrag van toepassing is, is dit een relevante zorg: de buitenlandse beslissing kan immers uit alle landen ter wereld afkomstig zijn, die mogelijk rechtsgevolgen kennen die ons in Nederland onbekend zijn en die geen plaats hebben in de Nederlandse rechtsorde. Het omzetten van deze rechtsgevolgen in equivalente rechtsgevolgen van Nederlands recht zorgt ervoor dat het buitenlandse vonnis toch zonder problemen in Nederland ten uitvoer kan worden gelegd.

5.3 Bevoegdheid van de Nederlandse rechter

Eerder in deze scriptie is de vraag aan de orde gekomen op welke grond de Nederlandse rechter zijn bevoegdheid dient te baseren om kennis te nemen van een vordering op de voet van artikel 431 lid 2 Rv. De vraag die nu rijst, is op welke manier de rechtsmacht van de Nederlandse rechter geregeld moet worden indien artikel 431 Rv wordt gewijzigd en hierin een exequatormogelijkheid wordt opgenomen. Voor de hand ligt het om te opteren voor een bevoegdheidsbepaling parallel aan die van artikel 985 Rv. Het is immers kennelijk de bedoeling van de wetgever geweest om de fora die in dat artikel bevoegd worden verklaard, kennis te laten nemen van exequaturverzoeken. Er is geen reden om voor een exequatur buiten verdrag een bredere of engere bevoegdheidsbepaling op te nemen dan voor een exequatur krachtens een executieverdrag. Tot kennisneming van een verzoek om een exequatur buiten verdrag

²⁸⁵ Ten Wolde, Knot & Henckel 2017, p. 136.

²⁸⁶ Ten Wolde, Knot & Henckel 2017, p. 77.

²⁸⁷ Ten Wolde, Knot & Henckel 2017, p. 60.

²⁸⁸ Ten Wolde, Knot & Henckel 2017, p. 137.

dienen mijns inziens dan ook, analoog aan artikel 985 Rv, bevoegd te zijn de rechtbank van het arrondissement waar de wederpartij van de verzoeker woonplaats heeft en die van het arrondissement waar de tenuitvoerlegging wordt verlangd. Aangezien deze beide rechtsmachtgronden ook zijn opgenomen in de Brussel I-bis Verordening, voorkomt dit tevens misbruik van recht in verband met de EU-brede tenuitvoerleggingsmogelijkheden van een *actio iudicati* zoals beschreven in paragraaf 3.2.4.

5.4 Uitputtingsregel

Zoals besproken in hoofdstuk 3, is in het kader van de exequaturprocedure in de jurisprudentie de zogeheten ‘uitputtingsregel’ ontwikkeld. Volgens deze regel kan door de verweerder in een exequaturprocedure geen beroep worden gedaan op tekortkomingen in de buitenlandse procedure als deze tekortkomingen door het aanwenden van een rechtsmiddel in het land van herkomst van de beslissing hadden kunnen worden hersteld.²⁸⁹ De ratio van de uitputtingsregel is het uit een verdrag of andere internationale regeling voortvloeiende wederzijdse vertrouwen van de betrokken landen in elkaars rechtsbedeling.²⁹⁰ Aangezien een dergelijk wederzijds vertrouwen niet bestaat wanneer er geen verordening of verdrag van toepassing is, kan de uitputtingsregel mijns inziens niet zonder meer worden toegepast in een exequaturprocedure buiten verdrag. Het ligt hierdoor in de rede om aan te sluiten bij het devies dat momenteel geldt in artikel 431 lid 2 Rv-procedures: de Nederlandse rechter *kan* betekenis toekennen aan de omstandigheid dat niet alle beschikbare rechtsmiddelen in het land van herkomst zijn uitgeput, maar is niet gehouden om hier de consequentie aan te verbinden dat geen beroep kan worden gedaan op procedurele tekortkomingen. In zijn afweging kan de rechter omstandigheden betrekken als de vraag of het onbenutte rechtsmiddel tot een *effective remedy* zou kunnen hebben geleid, de vraag of het gaat om een gewoon rechtsmiddel of een buitengewoon rechtsmiddel, en de aard en het gewicht van het geconstateerde procedurele gebrek.

5.5 Opeenstapeling van verjaringstermijnen en uitvoerbaarheid

In hoofdstuk 3 is eveneens aan de orde gekomen hoe een exequatur kan leiden tot een opeenstapeling van verjaringstermijnen, waardoor de grensoverschrijdende tenuitvoerlegging de executiemogelijkheid van de door de beslissing begunstigde partij oprekt. Om misbruik hiervan door deze partij tegen te gaan, kan aan de Nederlandse rechter een correctiebevoegdheid worden gegeven, zoals voorgesteld door Zilinsky in het kader van de EEX-regeling. Deze discretionaire bevoegdheid kan de rechter bijvoorbeeld aanwenden om het exequatur te weigeren of een alternatieve termijn voor verjaring van de executiebevoegdheid in Nederland te bepalen, als de verzoeker kennelijk misbruik van recht maakt met het exequaturverzoek.

In het licht van de opeenstapeling van verjaringstermijnen rijst ook de vraag of het exequatur alleen kan worden gevraagd als de beslissing nog niet is verjaard in het land waaruit deze afkomstig is, of dat de exequaturverlening ook na verjaring nog mogelijk is. Een voorwaarde voor het exequatur ex artikel 985 Rv is dat de beslissing uitvoerbaar

²⁸⁹ Zie hoofdstuk 3, onder 3.4.

²⁹⁰ HR 18 januari 2019, ECLI:NL:HR:2019:54, *NJB* 2019/209 (*PNS/Yukos Finance*), r.o. 4.3.3; concl. P-G R.H. de Bock, ECLI:NL:PHR:2021:102, bij HR 16 juli 2021, *JIN* 2021/125, m.nt. E.J.H. Zandbergen & S. Lubberhuizen (*ABA/Enel c.s.*), nr. 3.25.

is in het land van herkomst.²⁹¹ Het ligt in de rede deze eis ook te stellen aan beslissingen waarop een exequatur wordt verleend buiten verdrag. In de wetsgeschiedenis van artikel 985 Rv is geen invulling te vinden van het begrip ‘uitvoerbaar’. De formele uitvoerbaarheid van het HvJ kan hier als inspiratie dienen.²⁹² Volgens de interpretatie van het HvJ is verjaring van een beslissing geen formeel uitvoerbaarheidsbezwaar. Zou deze interpretatie worden aangehouden ter invulling van het uitvoerbaarheidsbegrip in de zin van artikel 985 Rv en het hier voorgestelde nieuwe artikel 431 Rv, dan zou verjaring derhalve niet in de weg staan aan de exequaturverlening. Het onderscheid tussen formele en materiële uitvoerbaarheid doet mijns inziens echter niet logisch aan als het aankomt op de exequaturprocedure, om de volgende reden. In het huidige stelsel wordt niet de buitenlandse beslissing zelf ten uitvoer gelegd, maar wordt een Nederlandse beslissing gewezen conform dat buitenlandse vonnis. Hierdoor is het niet bezwaarlijk als de buitenlandse beslissing reeds verjaard is op het moment dat een executorialie titel in Nederland wordt verkregen. Er wordt immers slechts een beroep gedaan op het gezag van de buitenlandse beslissing, en dat wordt niet aangetast door de verjaring. Met een exequatur wordt daarentegen de buitenlandse beslissing zelf vatbaar voor tenuitvoerlegging. Indien het mogelijk zou zijn om een exequatur te verkrijgen op een reeds verjaarde buitenlandse beslissing, zou de grensoverschrijdende tenuitvoerlegging tot een flinke ‘bonus’ leiden voor de partij die door de beslissing begunstigd is. Hierdoor zou de exequaturprocedure vatbaar zijn voor misbruik door deze partij om diens executiemogelijkheid te verlengen. Het lijkt daarom niet raadzaam om voor de invulling van het uitvoerbaarheidsbegrip in het kader van de exequaturprocedure uit te gaan van de ‘formele uitvoerbaarheid’ in de zin van de rechtspraak van het HvJ.

In het WODC-rapport wordt, naar aanleiding van de in het rapport uitgevoerde rechtsvergelijking, geopperd om de invulling van het begrip ‘uitvoerbaar’ over te laten aan het recht van het land van herkomst van de beslissing.²⁹³ Dit is bovendien logisch nu het bij het uitvoerbaarheidsvereiste van artikel 985 Rv (en van het voorgestelde nieuwe artikel 431 Rv) gaat om de uitvoerbaarheid van de beslissing in het land van herkomst. Mijns inziens dient dan ook het recht van het land van herkomst van de beslissing te bepalen of de beslissing uitvoerbaar is. Is de beslissing inderdaad uitvoerbaar, dan kan hierop een exequatur worden verkregen op grond van het nieuwe artikel 431 Rv. Vanaf het verlenen van dit exequatur geldt voor de beslissing in Nederland in beginsel de verjaringstermijn van twintig jaar neergelegd in artikel 3:324 BW. Wel meen ik dat aan de rechter een correctiebevoegdheid gegeven dient te worden. Met deze correctiemogelijkheid kan de rechter erop toezien dat van het exequatur geen misbruik wordt gemaakt met als doel de executiemogelijkheid op te rekken. Hiervan zal bijvoorbeeld sprake kunnen zijn als de verzoeker zijn executiemogelijkheid in het land van herkomst van de beslissing onbenut laat met als enige doel de executiemogelijkheid te kunnen oprekken door het vragen van een exequatur.

5.6 De Gazprombank-vereisten

Het voorgestelde nieuwe artikel 431 Rv introduceert de mogelijkheid van een exequatur onder voorwaarden voor gevallen die niet geregeld worden door een verordening of

²⁹¹ Kamerstukken II 1963-1964, 7179, nr. 6, p. 2.

²⁹² M. Zilinsky, in: *T&C Burgerlijke Rechtsvordering*, art. 985 Rv, aant. 5.

²⁹³ Ten Wolde, Knot & Henckel 2017, p. 135.

verdrag. In het vorige hoofdstuk is reeds geconcludeerd dat de voorwaarden die de Hoge Raad in het *Gazprombank*-arrest heeft geformuleerd voor de erkenning van buitenlandse beslissingen, zich lenen voor toepassing als exequaturvoorwaarden. Hoewel deze vereisten in beginsel ongewijzigd kunnen worden overgenomen als voorwaarden voor het exequatur buiten verdrag, is er een tweetal punten dat nog kort bespreking behoeft.

Bevoegdheid van de buitenlandse rechter

In *Gazprombank* is als een van de vereisten voor de erkenning van een buitenlandse beslissing genoemd dat de rechter die de beslissing heeft gegeven, daartoe bevoegd was krachtens een internationaal algemeen aanvaarde bevoegdheidsgrond. Rosner benadrukt dat deze invulling van de bevoegdheidstoets een ‘internationale harmonie van beslissingen’ waarborgt, omdat zo het risico gemitigeerd wordt dat rechters in veel verschillende landen jurisdictie aannemen in hetzelfde geschil op basis van uiteenlopende nationale bevoegdheidsgronden.²⁹⁴ Deze harmonie zou het best bereikt kunnen worden met een internationale bevoegdheidsregeling, maar bij gebreke hiervan is het beste alternatief volgens Rosner om de bevoegdheid van de buitenlandse rechter te toetsen aan de Nederlandse opvatting van wat internationaal aanvaarde bevoegdheidsgronden zijn. Hij stelt voor om hiernaast een lijst van acceptabele bevoegdheidsgronden op te nemen in een bijlage bij artikel 431 Rv, om de rechtszekerheid te vergroten.²⁹⁵ Met het oog op flexibiliteit stelt hij voor deze bijlage regelmatig bij te werken door het uitvaardigen van ministeriële regelingen.²⁹⁶

Ook in het WODC-rapport wordt geopperd om ten behoeve van de rechtszekerheid een lijst van indirecte bevoegdheidsgronden te formuleren. Omdat auteurs Ten Wolde, Knot en Henckel net als Rosner erkennen dat een gecodificeerde lijst van bevoegdheidsgronden de aansluiting bij mogelijk veranderende opvattingen over internationaal aanvaarde bevoegdheidsgronden bemoeilijkt, wordt ook een ‘tussenweg’ aangedragen. Hierbij wordt de open norm van de internationaal algemeen aanvaarde bevoegdheidsgrond gehandhaafd, maar wordt voor de invulling hiervan gerefereerd aan de gronden genoemd in internationale rechtsinstrumenten.²⁹⁷

Verheul overweegt de mogelijkheid om een algemeen redelijkheidscriterium toe te voegen aan de beoordeling van de bevoegdheid van de buitenlandse rechter. Op deze manier kan de Nederlandse rechter bij zijn beoordeling verschillende factoren meewegen die in het concrete geval bevoegdheid voor de vreemde rechter scheppen of hier juist aan in de weg staan. Vervolgens kan hij de buitenlandse rechter in dat concrete geval als *forum conveniens* of *forum non conveniens* (en derhalve als bevoegd dan wel onbevoegd) aanmerken.²⁹⁸

Een codificatie die al deze opvattingen met elkaar verenigt, en daarmee bijdraagt aan de rechtszekerheid zonder in te leveren aan (veel) flexibiliteit, is mijns inziens de meest geschikte invulling van het bevoegdheidsvereiste. In deze invulling blijft de maatstaf van een ‘internationaal algemeen aanvaardbare bevoegdheidsgrond’ uit het

²⁹⁴ Rosner 2004, p. 415 (“*international harmony of judgments*”).

²⁹⁵ Rosner 2004, p. 415.

²⁹⁶ Rosner 2004, p. 415-416.

²⁹⁷ Ten Wolde, Knot & Henckel p. 13-14.

²⁹⁸ Verheul 1989, p. 40.

Gazprombank-arrest in stand, maar wordt in het nieuwe artikel 431 Rv (of in een bijlage of de memorie van toelichting hierbij) als richtlijn bij de uitleg van dat begrip een lijst gegeven van bevoegdheidsgronden die in beginsel als ‘internationaal aanvaard’ gelden. Ik stel voor hierin de bevoegdheidsgronden op te nemen waarvan in hoofdstuk 2 is geconcludeerd dat deze in het algemeen als internationaal aanvaardbaar worden beschouwd.²⁹⁹ Tot slot geeft de toevoeging van een algemeen redelijkheidscriterium de rechter de discretionaire bevoegdheid om de buitenlandse rechter als bevoegd dan wel onbevoegd aan te merken als de omstandigheden daartoe aanleiding geven.

Toetsing

Bij een wijziging van artikel 431 Rv heeft de wetgever de kans om aan te geven of de Nederlandse rechter ambtshalve aan de Gazprombank-vereisten dient te toetsen bij het beoordelen van een exequaturverzoek, of dat hierop een beroep gedaan dient te worden door de verweerder. In dat laatste geval verworden de exequaturvereisten in feite tot weigeringsgronden. Het ligt mijns inziens het meest in de rede om de bevoegdheidseis en de openbare orde-eis als exequaturvoorwaarden te beschouwen waaraan door de rechter ambtshalve moet worden getoetst, en de overige twee ‘vereisten’ als weigeringsgronden aan te merken. De verweerder kan dan een beroep doen op een tekortkoming in de buitenlandse rechtspleging en/of op de omstandigheid dat het exequatur onverenigbaar zou zijn met een eerder tussen partijen gegeven beslissing. De rechter kan vervolgens, na een beoordeling van de ingeroepen weigeringsgrond, besluiten het exequatur te weigeren.

5.7 Codificatievoorstel

Al het voorgaande in acht nemend, raad ik aan artikel 431 Rv te wijzigen conform het volgende tekstvoorstel van mijn hand.³⁰⁰ Het schuingedrukte gedeelte kan, in plaats van in het artikel zelf, ook in een bijlage bij het artikel of in de MvT worden opgenomen.

Artikel 431 Rv:

1. Een beslissing, gegeven door de rechter van een vreemde Staat, wordt niet in Nederland ten uitvoer gelegd dan na daartoe verkregen rechterlijk verlof. De zaak zelf wordt niet aan een nieuw onderzoek onderworpen. Tenzij anders bepaald in de wet, een verdrag of een andere internationale regeling, kan het verlof slechts worden verleend, indien:
 - a. de beslissing, volgens het recht van de Staat waaruit deze afkomstig is, uitvoerbaar is in die Staat;
 - b. het verlenen van het verlof niet in strijd is met de Nederlandse openbare orde; en
 - c. de bevoegdheid van de rechter die de beslissing heeft gegeven, berust op een bevoegdheidsgrond die naar internationale maatstaven algemeen aanvaardbaar is. *De volgende bevoegdheidsgronden hebben in beginsel te gelden als naar internationale maatstaven algemeen*

²⁹⁹ Te weten het forum rei, het forum van de nevenvestiging waarop het geding betrekking heeft, het forum solutionis contractus, het forum delicti, het forum rei sitae, het forum gekozen door partijen, het forum van stilzwijgende forumkeuze/vrijwillige onderwerping en het forum connexitatis.

³⁰⁰ Inspiratie en sommige bewoordingen heb ik echter ontleend aan het tekstvoorstel dat aan het eind van het WODC-rapport is opgenomen. Zie Ten Wolde, Knot & Henckel 2017, p. 136-137.

aanvaardbaar, met dien verstande dat deze lijst niet-limitatief is en hiervan kan worden afgeweken indien de geldende internationale opvattingen en de omstandigheden van het geval daartoe aanleiding geven:

- i. het gerecht van de woonplaats of gewoonlijke verblijfplaats van de gedaagde of verweerder in de vreemde procedure;*
 - ii. ten aanzien van een geschil betreffende de exploitatie van een filiaal, een agentschap of enige andere vestiging door de gedaagde, het gerecht van de plaats waar het filiaal, het agentschap of de andere vestiging gevestigd is;*
 - iii. ten aanzien van verbintenissen uit overeenkomst, het gerecht van de plaats waar de overeenkomst is uitgevoerd of moet worden uitgevoerd;*
 - iv. ten aanzien van een vordering tot schadevergoeding, het gerecht van de plaats waar de schade of het schadeveroorzakende feit zich heeft voorgedaan;*
 - v. ten aanzien van zakelijke rechten op onroerende zaken, het gerecht van de plaats waar de onroerende zaak zich bevindt;*
 - vi. het gerecht dat krachtens een uitdrukkelijke of stilzwijgende forumkeuze door partijen bevoegd is tot kennisneming van het geschil;*
 - vii. ten aanzien van eisen in reconventie en vorderingen van derden, het gerecht dat bevoegd is tot kennisneming van de hoofdeis.*
2. Het verlof kan worden geweigerd indien door de verweerder genoeglijk is gesteld en, indien nodig, bewezen dat:
 - a. de buitenlandse beslissing onverenigbaar is met een tussen dezelfde partijen gegeven beslissing van de Nederlandse rechter, dan wel met een eerdere beslissing van een buitenlandse rechter die tussen dezelfde partijen is gegeven in een geschil dat hetzelfde onderwerp betreft en op dezelfde oorzaak berust, mits die eerdere beslissing voor erkenning en tenuitvoerlegging in Nederland vatbaar is; of
 - b. de buitenlandse beslissing niet tot stand is gekomen in een gerechtelijke procedure die voldoet aan de eisen van behoorlijke en met voldoende waarborgen omklede rechtspleging. Indien de verweerder heeft nagelaten alle beschikbare rechtsmiddelen in de Staat van herkomst van de beslissing uit te putten om de gestelde tekortkomingen te doen herstellen, en hij hier wel toe in staat is geweest, kan deze omstandigheid worden meegewogen in de beoordeling van het verweer.
3. Tot de kennisneming van het verzoek zijn bevoegd de rechtbank van het arrondissement waar de verweerder woonplaats heeft en die van het arrondissement waar de tenuitvoerlegging wordt verlangd.
4. Indien het verzoek wordt toegewezen, worden aan de vreemde beslissing hier te lande de rechtsgevolgen toegekend die deze in de Staat van herkomst heeft, met dien verstande dat daaraan geen rechtsgevolgen kunnen worden verbonden die het Nederlandse recht niet kent. Rechtsgevolgen die onbekend zijn in het

Nederlandse recht zullen waar mogelijk worden omgezet in equivalente rechtsgevolgen van Nederlands recht.

5. De rechter die het verlov verleent is bevoegd een van artikel 3:324 BW afwijkende verjaringstermijn te bepalen voor de beslissing waarop het verlov wordt verleend, indien hij dit na een afweging van de belangen van partijen nodig acht in het licht van de omstandigheden van het geval.
6. Het geding kan opnieuw bij de Nederlandse rechter worden behandeld en afgedaan.

CONCLUSIE

Het doel van deze scriptie was om de wenselijkheid van een wijziging van artikel 431 Rv te onderzoeken. Hiertoe is eerst bekeken welke procedures voor de erkenning en tenuitvoerlegging van buitenlandse beslissingen zijn neergelegd in de Nederlandse wet. In dit kader is aandacht besteed aan de exequaturprocedure van artikel 985 e.v. Rv, voor beslissingen uit landen waarmee Nederland een executieverdrag heeft gesloten, en artikel 431 Rv, voor buitenlandse beslissingen waarvan de executie in Nederland niet door een verordening of verdrag wordt geregeld. Artikel 431 Rv bepaalt dat voor deze beslissingen slechts een executorialie titel in Nederland kan worden verkregen met een nieuwe, Nederlandse procedure. In de jurisprudentie is gaandeweg echter een systeem ontstaan waarbij zonder nieuw onderzoek een Nederlands vonnis kan worden gewezen conform de buitenlandse beslissing. Ter duiding van deze discrepantie tussen wet en praktijk is aan het begin van deze scriptie een overzicht gegeven van de ontwikkelingen en de huidige stand van zaken in de rechtspraak omtrent artikel 431 Rv.

Vervolgens is aan de hand van verschillende argumenten de wenselijkheid beoordeeld van een zodanige wijziging van artikel 431 Rv, dat deze de in de rechtspraak ontwikkelde praktijk reflecteert. Ook is de mogelijkheid besproken om in plaats hiervan een exequaturprocedure te introduceren voor gevallen buiten verordening en verdrag, naar analogie van de procedure van artikel 985 e.v. Rv. Deze bespreking heeft tot de conclusie geleid dat invoering van een exequaturprocedure buiten verdrag de meest wenselijke optie is. Het onderzoek is afgesloten met een reeks suggesties voor de uitwerking van deze optie door de wetgever, evenals een concreet codificatievoorstel.

Van belang om te benadrukken is dat de getrokken conclusies en het op basis daarvan opgestelde tekstvoorstel (mede) het resultaat zijn van mijn eigen overwegingen en opvattingen. Het is uiteraard mogelijk dat de wetgever tot andere conclusies komt wat betreft de wenselijkheid van een wetswijziging, de meest geschikte vorm voor een nieuw artikel 431 Rv en de oplossingen voor de in dit onderzoek geïdentificeerde vraagstukken. Zo is het goed mogelijk dat de wetgever de voorkeur geeft aan een codificatie van de jurisprudentie omtrent artikel 431 Rv, als bijvoorbeeld de overstap naar een exequaturstelsel als een te vergaande stap wordt beschouwd. Ook een codificatie van de jurisprudentie is immers een geschikte manier om de rechtszekerheid te vergroten en over bestaande discussiepunten duidelijkheid te scheppen.

Het is mijns inziens aan te raden dat de wetgever bij een wetswijziging in ieder geval antwoord geeft op de volgende vragen:

Waaruit vloeit de rechtsmacht van de Nederlandse rechter om kennis te nemen van het geschil voort?

Aan welke vereisten moet getoetst worden?

Moet door de rechter ambtshalve aan deze vereisten worden getoetst of dient de verweerder hierop een beroep te doen?

Welke gronden voor bevoegdheid van de buitenlandse rechter moeten worden aangemerkt als ‘internationaal aanvaard’ of ‘internationaal aanvaardbaar’?

Moet voor het vereiste dat de beslissing uitvoerbaar is in het land van herkomst worden aangesloten bij het formele uitvoerbaarheidsbegrip van het HvJ (in navolging van het Gazprombank-arrest), of moet dit anders worden ingevuld?

Welke rechtsgevolgen moeten in Nederland worden toegekend aan een erkende beslissing dan wel een beslissing waarop een exequatur is verleend?

De wijziging van artikel 431 Rv blijft wellicht niet lang hypothetisch, want binnen afzienbare tijd zal een volgende ontwikkeling plaatsvinden in het debat omtrent het artikel. Naar verwachting zal de Staatscommissie later dit jaar haar advies uitbrengen over een eventuele wijziging van artikel 431 Rv en de invoering van een volwaardige exequaturprocedure buiten verdrag.³⁰¹ Het wordt interessant om te zien in welke richting de discussie omtrent artikel 431 Rv zich naar aanleiding van dit advies zal bewegen, en welke keuze de wetgever hierin uiteindelijk zal maken.

³⁰¹ Brief van de Minister voor Rechtsbescherming van 13 december 2021 (‘Antwoorden Kamervragen over rechtszekerheid na Brexit’), p. 5.

LIJST VAN GEBRUIKTE BRONNEN

Literatuur

Asser Procesrecht/Steneker 5

A. Steneker, *Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht. Procesrecht. 5. Beslag en executie*, Deventer: Wolters Kluwer 2019

Broekveldt 2015

L.P. Broekveldt, 'Enkele beschouwingen over inhoud en reikwijdte van art. 431, lid 2 Rv' (n.a.v. HR 26-09-2014, *RvdW* 2014, 1059, *JBPr* 2015/13) (*Gazprombank/Bensadon*), *BER* 2015/4-5, *JBPr* 2015/2

Van den Ham 1890

M.G.T. van den Ham, *De Kracht van Buitenlandsche Vonnissen in het Internationaal Privaatrecht* (diss. Utrecht), 1890 (via: Rosner 2004)

Hensen 1994

C.A.J.F.M. Hensen, 'Tenuitvoerlegging van vreemde vonnissen en onderwerping aan rechtsmacht', *Bb* 1994, nr. 3 (via: Peters 2010)

Van Hoek 2015

A.A.H. van Hoek, 'Over een vonnis dat vastzat in de Russische pijplijn', *AA* 2015, p. 502 e.v.

Kokkini-Iatridou & Verheul 1970

D. Kokkini-Iatridou & J.P. Verheul, *Les effets des jugements et sentences étrangers aux Pays-Bas*, Deventer: Kluwer 1970 (via: Rosner 2004)

Kosters 1917

J. Kosters, *Het Internationaal Burgerlijk Recht in Nederland*, Haarlem: Hephæstus 1917 (via: Rosner 2004)

Kramer 2001

X.E. Kramer, *Het kort geding in internationaal perspectief. Een rechtsvergelijkende studie naar de voorlopige voorziening in het internationaal privaatrecht*, Deventer: Wolters Kluwer 2001 (via: Rosner 2004 en Ten Wolde, Knot & Henckel 2017)

Michaels 2009

R. Michaels, Recognition and Enforcement of Foreign Judgments, in: R. Wolfrum (red.), *Max Planck Encyclopedia of Public International Law*, Oxford: Oxford University Press 2009

Noordziek 1885

J.J.F. Noordziek, *Geschiedenis der beraadslagingen gevoerd in de Kamers der Staten-Generaal over het Ontwerp van Wetboek van Burgerlijke Rechtspleging*. Volume II, Den Haag: Nijhoff 1885 (via: Rosner 2004)

Offerhaus 1918

J. Offerhaus, *Nederlandsch internationaal bewijsrecht* (diss. Amsterdam), 1918 (via: Rosner 2004)

Peters 2010

N. Peters, 'Bevoegdheid van de Nederlandse rechter bij een exequaturprocedure en een actio iudicati', *NIPR* 2010, afl. 2, p. 215-222

Van Praag 1928

L. van Praag, 'Welke kracht hebben in Nederland de door vreemde rechters in burgerlijke zaken gewezen vonnissen?', *Rechtsgeleerd Magazijn Themis* 47 (1928), p. 339-379 (via: Rosner 2004)

Rosner 2004

N. Rosner, *Cross-Border Recognition and Enforcement of Foreign Money Judgments in Civil and Commercial Matters* (diss. RUG), 2004

Schim 2019

B.F.L.M. Schim, 'Enkele kritische gedachten over het forum arresti', *WPNR* 2019/7230

Schröder 1927

J.W.M. Schröder, *Gevolg van Rechtsgang in den Vreemde* (diss. Nijmegen), 1927 (via: Rosner 2004)

Schultsz 1988

J.C. Schultsz, 'Prima, zoet, onberegend weilandenhooi', in: *NJ 1913-1988. Annotatoren kijken terug*, Zwolle: Tjeenk Willink 1988, p. 150-152 (via: Peters 2010)

Van Spengler 1926

W.L. van Spengler, *De Kracht van Buitenlandsche Vonnissen gewezen in Burgerlijke Zaken* (diss. Leiden), 1926 (via: Rosner 2004)

Verheul 1968

J.P. Verheul, *Aspekten van Nederlands Internationaal Beslagrecht*, Deventer: Kluwer 1968 (via: Ten Wolde, Knot & Henckel 2017)

Verheul 1989

J.P. Verheul, *Erkenning en tenuitvoerlegging van vreemde vonnissen*, Apeldoorn: Maklu Uitgevers 1989

Verschuur 1995

R.Ch. Verschuur, *Vrij verkeer van vonnissen* (Recht & Praktijk nr. 83), Deventer: Kluwer 1995 (via: Rosner 2004 en Ten Wolde, Knot & Henckel 2017)

Vlas, in: GS Burgerlijke Rechtsvordering, art. 10 Rv

P. Vlas, commentaar op artikel 10 Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, in: P. Vlas & T.F.E. Tjong Tjin Tai (red.), *Groene Serie Burgerlijke Rechtsvordering*, Deventer: Wolters Kluwer 2001

Vlas, in: GS Burgerlijke Rechtsvordering, art. 985 Rv

P. Vlas, commentaar op artikel 985 Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, in: P. Vlas & T.F.E. Tjong Tjin Tai (red.), *Groene Serie Burgerlijke Rechtsvordering*, Deventer: Wolters Kluwer 2001

Van der Wiel 2021

B.T.M. van der Wiel, 'Maten van openbare orde', *MvV* 2021/10, p. 323-334

Ten Wolde 2018

M.H. ten Wolde, 'Herziening van een honderdtachtig jaar oude bepaling? Codificatie van het Gazprombank-arrest of naar een verlofstelsel?', *NIPR* 2018-2, p. 274-293

Ten Wolde, Knot & Henckel 2017

M.H. ten Wolde, J.G. Knot & K.C. Henckel, *Tenuitvoerlegging van buitenlandse civielrechtelijke vonnissen in Nederland buiten verdrag en verordening (art. 431 Rv)* (WODC-projectnummer 2731), Den Haag: Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) 2017

Zilinsky 2005

M. Zilinsky, *De Europese Executoriale Titel* (Burgerlijk Proces & Praktijk nr. III) (diss. Amsterdam VU), Deventer: Kluwer 2005

M. Zilinsky, in: *T&C Burgerlijke Rechtsvordering*, art. 10 Rv

M. Zilinsky, commentaar op artikel 10 Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, in: A.I.M. van Mierlo & C.J.J.C. van Nispen (red.), *Tekst & Commentaar Burgerlijke Rechtsvordering*, Deventer: Wolters Kluwer 2020

M. Zilinsky, in: *T&C Burgerlijke Rechtsvordering*, art. 985 Rv

M. Zilinsky, commentaar op artikel 985 Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, in: A.I.M. van Mierlo & C.J.J.C. van Nispen (red.), *Tekst & Commentaar Burgerlijke Rechtsvordering*, Deventer: Wolters Kluwer 2020

Jurisprudentie

Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM)

EHRM 9 december 1994, ECLI:NL:XX:1994:AC1183, *NJ* 1997/20 (*Hiro Balani/Spanje*)

EHRM 27 september 2001, nr. 49684/099, *NJB* 2001/49 (*Hirvisaari/Finland*)

EHRM 15 november 2007, ECLI:CE:ECHR:2007:1115JUD007211801 (*Khamidov/Rusland*)

EHRM 31 juli 2014, ECLI:CE:ECHR:2014:0731JUD000177411 (*Nemtsov/Rusland*)

EHRM 5 februari 2015, ECLI:CE:ECHR:2015:0205JUD002225108 (*Bochan/Oekraïne*)

EHRM 25 september 2012, ECLI:CE:ECHR:2012:0925JUD005910208 (*Vojtěchova/Slowakije*)

Hof van Justitie

HvJ EG 4 februari 1988, nr. C-145/86, ECLI:EU:C:1988:61, *NJ* 190/209, m.nt. J.C. Schultsz (*Hoffmann/Krieg*)

HvJ EG 20 januari 1994, nr. C-129/92, ECLI:EU:C:1994:13, *NJ* 1994/351, m.nt. Schultsz (*Owens-bank*)

HvJ EG 29 april 1999, nr. C-267/97, ECLI:EU:C:1999:213, *NJ* 2000/477 (*Coursier/Fortis Bank*)

HvJ 16 juli 2015, nr. C-681/13, ECLI:EU:C:2015:471, *IER* 2015/49 (*Diageo Brands BV/Simiramida-04 EOOD*)

HvJ 25 mei 2016, nr. C-559/14, ECLI:EU:C:2016:349, *NJ* 2017/34, m.nt. L. Strikwerda (*Meroni/Recoletos*)

HvJ 7 april 2022, nr. C-568/20, ECLI:EU:C:2022:264 (*J/H Limited*)

Hoge Raad

HR 31 januari 1902, *W* 7717 (*Prins Hendrik*) (via: Rosner 2004)

HR 24 november 1916, *NJ* 1916/5 (*New Yorkse echtscheiding*) (via: Rosner 2004)

HR 31 januari 1919, ECLI:NL:HR:1919:145, *NJ* 1919, p. 257 (via: Verheul 1989)

HR 14 november 1924, ECLI:NL:HR:1924:19, *NJ* 1925, p. 91 (*Bontmantel*)

HR 24 juni 1932, ECLI:NL:HR:1932:115, *NJ* 1932, p. 1262, m.nt. E.M. Meijers

HR 13 maart 1936, ECLI:NL:HR:1936:134, *NJ* 1936/280, m.nt. E.M. Meijers (*Goudclausule Koninklijke*)

HR 13 maart 1936, ECLI:NL:HR:1936:140, *NJ* 1936/281, m.nt. E.M. Meijers (*Goudclausule Bataafse*)

HR 1 april 1938, *NJ* 1938/989 (via: Rosner 2004)

HR 8 november 1963, ECLI:NL:HR:1963:120, *NJ* 1964/139, m.nt. J.H. Beekhuis

HR 20 maart 1970, ECLI:NL:HR:1970:AD7909, *NJ* 1971/275, m.nt. W.L.G. Lemaire

HR 12 december 1980, ECLI:NL:HR:1980:AG4122, *NJ* 1981/454, m.nt. J.C. Schultsz

HR 2 mei 1986, ECLI:NL:HR:1986:AB7998, *NJ* 1987/481, m.nt. J.C. Schultsz

HR 27 mei 1988, ECLI:NL:HR:1988:AD4789, *NJ* 1988/832, m.nt. J.C. Schultsz

HR 25 september 1992, *NIPR* 1992/310 (via: Rosner 2004)

HR 17 december 1993, ECLI:NL:HR:1993:ZC1183, *NJ* 1994/348 (*Esmil/Enka*)

HR 17 december 1993, ECLI:NL:HR:1993:ZC1184, *NJ* 1994/350 (*Esmil/PGSP*)

HR 16 juni 1995, ECLI:NL:HR:1995:ZC1761, *NJ* 1996/256

HR 5 april 2002, ECLI:NL:HR:2002:AD9145, *NJ* 2004/170, m.nt. P. Vlas (*LBIO*)

HR 29 juni 2007, ECLI:NL:HR:2007:BA3516, *NJ* 2007/353

HR 26 september 2014, ECLI:NL:HR:2014:2838, *NJ* 2015/478, m.nt. Th.M. de Boer (*Gazprombank/Bensadon*)

HR 17 april 2015, ECLI:NL:HR:2015:1077, *NJ* 2015/453, m.nt. L. Strikwerda (*NRSL/Kompas*)

HR 8 juli 2016, ECLI:NL:HR:2016:1431, *NJ* 2017/33

HR 23 september 2016, ECLI:NL:HR:2016:2184, *NJB* 2016/1764

HR 18 januari 2019, ECLI:NL:HR:2019:54, *NJB* 2019/209; *NJ* 2019/364, m.nt. Th.M. de Boer; *Ondernemingsrecht* 2019/90, m.nt. L.M. van Bochove (*PNS/Yukos Finance*)

HR 16 juli 2021, ECLI:NL:HR:2021:1170, *JIN* 2021/125, m.nt. E.J.H. Zandbergen & S. Lubberhuizen; *JBPr* 2021/50, m.nt. P. van der Vlas; *NJ* 2021/351, m.nt. L. Strikwerda (*ABA/Enel c.s.*)

Gerechtshoven

Hof Amsterdam 11 november 1927, *W* 11752 (via: Rosner 2004)

Hof Den Haag 7 februari 1935, *NJ* 1936/719 (via: Rosner 2004)

Hof Den Haag 21 december 1936, *NJ* 1937/350 (via: Rosner 2004)

Hof Den Haag 20 juni 1974, ECLI:NL:GHSGR:1974:AB7137, *NJ* 1975/510, m.nt. E.A.A. Luijten
Hof Leeuwarden 2 oktober 1985, ECLI:NL:GHLEE:1985:AB8096, *NJ* 1986/511
Hof Den Bosch 4 september 1996, *NIPR* 1997/190 (via: Rosner 2004)
Hof Den Haag 29 oktober 1996, *NIPR* 1997/244 (via: Rosner 2004)
Hof Amsterdam 22 april 1999, *NIPR* 1999/233 (via: Rosner 2004)
Hof Amsterdam 16 november 2010, ECLI:NL:GHAMS:2010:BO4077, *NIPR* 0211/53, p. 123
Hof Arnhem 24 mei 2011, ECLI:NL:GHARN:2011:BQ5765
Hof Arnhem-Leeuwarden 27 oktober 2015, ECLI:NL:GHARL:2015:8059, *NJF* 2016/13
Hof Den Haag 9 februari 2016, ECLI:NL:GHDHA:2016:280, *NJ* 2018/136, m.nt. A.I.M. van Mierlo
Hof Amsterdam 9 mei 2017, ECLI:NL:GHAMS:2017:1695, *NJF* 2017/266
Hof Amsterdam 17 juli 2018, ECLI:NL:GHAMS:2018:3008, *RBP* 2018/92
Hof Amsterdam 3 december 2019, ECLI:NL:GHAMS:2019:4260, *NTHR* 2020/1, p. 23
Hof Den Bosch 31 augustus 2021, ECLI:NL:GHSHE:2021:2699, *NJF* 2021/393

Rechtbanken

Rechtbank Maastricht 12 november 1936, ECLI:NL:RBMAA:1936:15, *NJ* 1938/235
Rechtbank Leeuwarden 26 juni 1952, ECLI:NL:RBLEE:1952:4, *NJ* 1953/503 (via: Verheul 1989)
Rechtbank Den Haag 14 januari 1960, *VR* 1961/42 (via: Verheul 1989)
Rechtbank Middelburg 18 januari 1967, *AK* 4496 (via: Verheul 1989)
Rechtbank Rotterdam 28 juni 1976, *WPNR* 5497 (via: Verheul 1989)
Rechtbank Utrecht 8 december 1976, ECLI:NL:RBUTR:1976:AC0624, *NJ* 1978/28
Rechtbank Rotterdam 20 december 1976, ECLI:NL:RBROT:1976:AD7929, *NJ* 1978/282 (via: Rosner 2004)
Rechtbank Den Haag 9 november 1983, ECLI:NL:RBSGR:1983:AC1094, *NJ* 1985/165
Rechtbank Den Haag 9 juni 1986, *NIPR* 1986/416 (via: Rosner 2004)
Rechtbank Den Haag 3 september 1986, *NIPR* 1986/429 (via: Verheul 1989)
Rechtbank Rotterdam 29 september 1989, *S&S* 1992/30 (via: Rosner 2004)
Rechtbank Assen 26 april 1994, *NIPR* 1994/370 (via: Rosner 2004)
Rechtbank Rotterdam 17 februari 1995, *NIPR* 1996/134 (via: Rosner 2004)

Rechtbank Zwolle 16 augustus 1995, *NIPR* 1996/143 (via: Rosner 2004)

Rechtbank Den Haag 27 maart 1996, *NIPR* 1997/249 (via: Rosner 2004)

Rechtbank Amsterdam 26 maart 1997, *NIPR* 2000/140 (via: Rosner 2004)

Rechtbank Arnhem 3 oktober 2002, *NIPR* 2003/208 (via: Ten Wolde, Knot & Henckel 2017)

Rechtbank Middelburg 5 april 2006, *NIPR* 2007/52 (via: Ten Wolde, Knot & Henckel 2017)

Rechtbank Rotterdam 21 november 2006, ECLI:NL:RBROT:2006:AZ5357

Rechtbank Den Haag 12 juli 2007, ECLI:NL:RBSGR:2007:BB0743, *JIN* 2007/421

Rechtbank Den Haag 12 november 2009, ECLI:NL:RBSGR:2009:BL0933

Rechtbank Rotterdam 17 maart 2010, *NIPR* 2010/361 (via: Ten Wolde, Knot & Henckel 2017)

Rechtbank Utrecht 9 juni 2010, *NIPR* 2010/496 (via: Ten Wolde, Knot & Henckel 2017)

Rechtbank Utrecht 8 februari 2012, ECLI:NL:RBUTR:2012:BW1631

Rechtbank Rotterdam 9 mei 2012, ECLI:NL:RBROT:2012:BW8060, *NJF* 2012/319

Rechtbank Amsterdam 29 mei 2013, ECLI:NL:RBAMS:2013:CA1411

Rechtbank Midden-Nederland 16 oktober 2013, ECLI:NL:RBMNE:2013:5421, *RFR* 2014/25

Rechtbank Overijssel 11 december 2013, ECLI:NL:RBOVE:2013:3738

Rechtbank Rotterdam 2 juli 2014, ECLI:NL:RBROT:2014:5600, *S&S* 2015/16

Rechtbank Amsterdam 3 september 2014, ECLI:NL:RBAMS:2014:6287, *NJF* 2015/128

Rechtbank Overijssel 26 november 2014, ECLI:NL:RBOVE:2014:6744

Rechtbank Amsterdam 1 april 2015, ECLI:NL:RBAMS:2015:1882, *TvA* 2015/62

Rechtbank Amsterdam 15 juli 2015, ECLI:NL:RBAMS:2015:4465

Rechtbank Rotterdam 15 juli 2015, ECLI:NL:RBROT:2015:6172

Rechtbank Rotterdam 30 december 2015, ECLI:NL:RBROT:2015:9828

Rechtbank Amsterdam 29 juni 2016, ECLI:NL:RBAMS:2016:5691, *JBPv* 2017/14, m.nt. M. Freudenthal (*ABA/Enel*)

Rechtbank Amsterdam 2 november 2016, ECLI:NL:RBAMS:2016:7287, *RBP* 2017/7

Rechtbank Noord-Holland 1 maart 2017, ECLI:NL:RBNHO:2017:1569

Rechtbank Zeeland-West-Brabant 16 augustus 2017, ECLI:NL:RBZWB:2017:5251, *NJF* 2017/394

Rechtbank Den Haag 18 oktober 2017, ECLI:NL:RBDHA:2017:11906, *NJF* 2018/18

Rechtbank Den Haag 22 juli 2020, ECLI:NL:RBDHA:2020:6852

Rechtbank Amsterdam 25 augustus 2021, ECLI:NL:RBAMS:2021:4730

Parlementaire stukken

Brief van de Minister voor Rechtsbescherming van 13 december 2021 ('Antwoorden Kamervragen over rechtszekerheid na Brexit')

Kamerstukken II 1962-1963, 7179, nr. 3

Kamerstukken II 1963-1964, 7179, nr. 6

Kamerstukken II 1999-2000, 26 855, nr. 3

Wetgeving

Verdrag betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken, Brussel, 27 september 1968

Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, Rome, 4 november 1950

Verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en het Verenigd Koninkrijk van Groot-Brittannië en Noord-Ierland betreffende de wederkerige erkenning en tenuitvoerlegging van vonnissen in burgerlijke zaken, Den Haag, 17 november 1967

Verordening (EG) nr. 44/2001 van de Raad van 22 december 2000 betreffende de rechterlijke bevoegdheid, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken

Verordening (EU) nr. 1215/2012 van het Europees Parlement en de Raad van 12 december 2012 betreffende de rechterlijke bevoegdheid, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken, *PB L* 351 van 20 december 2012

Wet van 7 oktober 1964, houdende de regeling van de formaliteiten, vereist voor de tenuitvoerlegging van in vreemde Staten totstandgekomen executoriale titels in burgerlijke zaken, *Stb.* 1964, 381, 276, 280

Wet van 7 mei 1986, houdende Invoeringswet Boeken 3-6 Nieuw B.W., eerste gedeelte, bevattende wijziging van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, de Wet op de rechterlijke organisatie en de Faillissementswet, *Stb.* 1986, 295 (later nog gewijzigd, zie *Stb.* 1991, 199)

Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering

Online bronnen

'Vernieuwing in de rechtspraak', rijksoverheid.nl (laatst geraadpleegd op: 23-06-2022)